NYUMBA YENYE AMANI

Pepo Duniani

Othman Nuri TOPBASH

ERKAM PUBLICATIONS

Istanbul / 2022

© Kimechapwa na Erkam 2022 / 1443 H

NYUMBA YENYE AMANI

Pepo Duniani

Othman Nuri Topbash

Jina la Asili:	Huzurlu Aile Yuvası
Mwandishi:	Othman Nuri Topbash
Msimamizi Mkuu:	Abdi Mohamed Adam
Mfasiri:	Siwazuri Ali Mwinyi
Mhariri:	Ibrahimu H. Kabuga
Msanifu jalada:	Altinoluk Graphics
Kupangiliwa vizuri na:	Sarkhan Isgandarov Nijat Garibov
ISBN:	978-9944-83-682-1
Mchapaji:	Erkam Printhouse
Anuani:	Ikitelli Organize Sanayi Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C Başakşehir, Istanbul, Turkey
Simu:	(+90-212) 671-0700 pbx (+90-212) 671-0748
Barua pepe:	info@islamicpublishing.org
Tovuti:	www.islamicpublishing.org
Language:	Swahili / Kiswahili

ERKAM PUBLICATIONS

NYUMBA YENYE AMANI

Pepo Duniani

Othman Nuri TOPBASH

ERKAM PUBLICATIONS

UTANGULIZI

Sıfa zote njema zınamstahıkıa Allah, ambaye ameumba ubınadamu kutokana na jinsia mbili za kiume na kike na akazifungua nyoyo zetu kuelekea kwenye upendo wa utukufu wa Mwenyezi Mungu.

Rehma na amani ziwe juu ya Kiongozi wetu Mtukufu Muhammad Mustafa (s.a.w), ambae alizi-andaa nyoyo zetu kwa ajili ya upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu na akaishi maisha ya ukamilifu wa hali ya juu na kuwa mfano pekee bora wa kuigwa wa maisha ya kifamilia.

Ni hakika kuwa kuna upendo katika uumbaji wa kila kiumbe.

Kabla ya uumbwaji wa ulimwengu, Mwenyezi Mungu Mtukufu alikuwa*"ni hazina iliyofichikana." "Akapenda kujulikana",* ndipo akaumba vyote vili-vyopo. Upendo wa Mwenyezi Mungu ndio kiini cha mapenzi yote na Mwenyezi Mungu amefanya aina nyingine zote za upendo ni kama hatua za maan-dalizi na zenye kumuinua mja kuelekea kwenye up-endo wa Mwenyezi Mungu. Ameweka upendo na mapenzi kati ya mwanaume na mwanamke kama nyenzo yenye thamani ya juu kabisa ya kuwafikisha

kwenye kilele cha upendo Wake. Ameifanya familia, ambayo huanzishwa na mkataba wa ndoa unaoweka kwa kutumia jina Lake, kuwa jambo lenye manufaa na iliyobarikiwa linaloonyesha upendo na mapenzi ya wanadamu.

Familia, katika muktadha huu, ni nyenzo ya lazima kabisa ya kuufikia upendo wa Mungu na vilevile ni njia iliyowekwa na Mwenyezi Mungu ili kuendeleza kizazi cha mwanadamu. Mazingira yote ya kifamilia huonesha mahitaji yetu ya kimwili na kutumika kama nguzo ya msingi kwa ajili ya maendeleo yetu ya kiroho. Kwa ajili hiyo wanafikra wa Kiislamu siku zote wameitazama ndoa kama jambo muhimu zaidi na wakalisisitiza kwa kiwango cha juu kabisa. Kwa kuwa useja ni jambo lililo kinyume na asili, silika na maumbile ya mwanadamu, ikiwa hakuna kizuizi chochote, mwanadamu hatakiwi kukwepa hali ya maisha ya ndoa. Ndoa ni mwenendo muhimu wa Mtume (s.a.w).

Kwa kuwa kuanzisha familia ni jambo lenye umuhimu mkubwa kiasi hicho, ni lazima lichukuliwe katika fikira za mbali na umakini mkubwa kabisa. Kuna mambo mengi mazuri muhimu na maswala yenye kupendeza ambayo yanahitajika kuchukuliwa katika uangalifu mkubwa ikiwa tunatumai kupata matokeo yaliyo bora na kubadilisha mazingira ya familia zetu kuwa pepo yenye amani.

Ni kipi kinatakiwa kifanyike ili kuanzisha familia itakayokuwa hatua nzuri kuelekea kwenye upendo

wa Mwenyezi Mungu? Ni taratibu zipi zinahitajika tuzifuate ili kugeuza nyumba zetu kuwa bustani ya amani na utulivu? Vipi tunaweza tukaishi kiasi kwamba safari ya maisha ya familia zetu ikaishia katika muungano wa milele? Vipi tunaweza kuipata furaha itakayoendelea baada ya ulimwengu huu, kuelekea katika maisha yajayo?

Ndani ya ulimwengu tunaoishi, majibu ya maswali haya hayajulikani kwa watu wote. Kwa bahati njema, wasomi wa Kiislamu wameipa hali hii tafakuri nyingi zaidi. Utamaduni wetu umechanganua vilivyo njia, mbinu, vipimo na miongozo, vyote kwa pamoja vinaweza kutusaidia kufikia malengo yanayotakiwa ya maisha ya kifamilia. Pia imeonesha matokeo mabaya na yenye kusikitisha iwapo miongozo hiyo isipotekelezwa na kufuatwa.

Katika kutusaidia kuelekea katika mafanikio juu ya uundaji na utengenezaji wa familia yenye amani, Mwenyezi Mungu Mtukufu ametupatia mfano ulio bora, mkamilifu kuliko mifano yote, Sultani wa nyoyo, Muhammad Mustafa (s.a.w). Mtume wetu ambae katu hakuwahi kuwa na tabia hasi japo ndogo katika maisha yake, aliishi kwa taratibu hizi kwa kiwango cha hali ya juu katika familia yake mwenyewe. Kwa ajili hiyo tunatakiwa kufanya vyema kujifunza maisha yake, ambayo yamejaa heshima na uzuri wa hali kuu na kuchukulia hilo kama kiigizo chetu wakati wa kuanzisha familia bora. Ikiwa tutapuuzia kiigizo hiki, jamii zetu zitaangukia kikweli kweli katika majanga ya kukosa amani, utulivu na Baraka katika nyumba zetu.

Tunaona kwamba wanandoa wapya walio wengi katika jamii zetu, ambao hawajafanikiwa kuanzisha vizuri maisha ya kifamilia, huishia katika utengano wenye kuhuzunisha, hivyo kuutia kiza ulimwengu wao na hata ulimwengu wa watoto wao. Mbaya zaidi, watu wengi wa zama hizi wamekuwa si wasikivu na kufikia hatua ya kujiweka mbali mno na suala la ndoa na badala yake kujikita katika uovu wa zinaa.

Ni matumaini yetu kwamba kijitabu hiki kilicho mbele yako kinaweza kuwa na tiba mujarrabu kwa ajili ya majeraha yaliyoikumba jamii yetu. Kina mkusanyiko wa mahojiano mbalimbali ambayo hapo awali yalichapishwa katika gazeti la *Ṣebnem*, lakini kumekuwa na baadhi ya nyongeza na upanuzi uliofanyika.

Katika kitabu hiki utapata misingi na taarifa muhimu za Kiislamu kuhusu namna ya uanzishaji wa nyumba yenye amani. Kinafafanua miongozo na hatua zinazotakikana kwa ajili ya kuandaa familia na kutoa mifano inayohusika kabisa, hususan mifano bora kutoka kwa Kiongozi wetu (rehma na amani ziwe juu yake) na kutoka katika maisha ya viongozi wengine wa Kiisilamu wenye kuheshimika.Tunao wasomaji wetu walio werevu wa wazi na wenye kufanyia vizuri akili zao.

Tunamuomba Mwenyezi Mungu aifanye kazi hii kuwa ni yenye faida na manufaa kwa wanandoa ambao wameshaanzisha nyumba na wale wanaotarajia kuanzisha.

Allah atusaidie kuanzisha na kuzidhibiti familia zisizotetereka katika zama hizi ngumu za kisasa ambapo familia zote zinatengana, ambapo uasherati na chuki vimeenea na kuwa kama magonjwa hatari! Allah ajaalie nyumba zetu ziwe kama pepo ya amani na utulivu! Na mlango wa mwisho wa pepo hii ufungukie kwenye pepo ya akhera ambapo muungano na uzuri wa Mwenyezi Mungu mtukufu hudhihirika!

Amin!

Ndoa na Familia Katika Uislamu

Ndoa ndiyo njia ya Mitume, Sunna ya Mtume wa Allah (s.a.w), chemichemi ya vizazi vipya, heshima ya mwanaume na mwanamke, ngome ya staha na ubora wa mwanadamu juu ya viumbe wengine wote.

Swali–Tuanze kwa kuuliza: Hivi wanadamu wanatakiwa kuishi kijamii na kuanzisha familia moja kwa moja? Hivi hawawezi kuishi peke yao?

Kuwa pekee ni jambo linalostahiki kwa Mwenyezi Mungu pekee yake. Muumba ameweka upekee kuwa ni wa kwake pekee Yake, kisha akaumba viumbe vyote vilivyopo katika jozi. Hivyo viumbe wote wana hitajio kubwa la kuhitajiana wenyewe kwa wenyewe na wakati huo huo, kwa kuwa wameumbwa, wana mapungufu ya asili na udhaifu katika silika yao. *Ma siwa Allah,* "wasiokuwa Mwenyezi Mungu" vyote vilivyopo isipokuwa Mwenyezi Mungu Mtukufu daima huhitajiana wenyewe kwa wenyewe na humhitajia Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Ukiondoa viumbe wengine wote, wanadamu ndio wenye kuhitajiana sana kuliko viumbe wengine. Watu wana mahitaji na vipaumbele vingi sana, ukilinganisha na viumbe wengine! Kwa kuwa watu siku zote hutaka kuishi katika furaha ya kimwili na

kiroho, mahitajio yao huendelea kuongezeka na katu hayawezi kufikia mwisho. Matatizo, ukata, maumivu, mateso na huzuni vyote hutukutanisha na ugumu. Katika nyakati za shida, tunatafuta kimbilio ambalo roho yetu itapumzikia na mahali pa kushika.

Hivyo kizazi cha Adamu kimeoneshwa kwa neno la kiarabu lijulikanalo kama *insan*, ambalo limetokana na neno *uns* au *unsiyya,* lenye kumaanisha ukaribu na urafiki. Hata Falsafa inaonesha kuwa tunahitaji kuwa karibu na wenzetu! Hitajio hili ndiyo sifa yetu na wanadamu wanatofautishwa kwa sifa hii.

Ushuhuda wa wazi kabisa wa ukaribu wa mwanadamu ni muungano wa mwanaume na mwanamke. Jambo hili ni muhimu sana, hata utii, kwa uendeleaji wa kizazi cha mwanadamu.

Umuhimu wa umoja hujifunua wenyewe katika viumbe hai kupitia uwepo wa mwanaume na mwanamke na viumbe visivyo na uhai kupitia uwepo wa ncha chanya na hasi. Hali hii imeelezwa ndani ya Qur'an katika aya nyingi sana. *"Na katika kila kitu tumeumba kwa jozi ili mzingatie"* (Adhdhaariyaat 51: 49)

"Subhana, Ametakasika, aliyeumba dume na jike vyote katika vinavyomea katika ardhi na katika nafsi zao, na katika wasivyo vijua." (Yasin 36:36)

"Na tukakuumbeni kwa jozi (Annabaa 78: 8)

Kumiliki asili ya kuumbwa katika jozi humaanisha kuumbwa mwanaume na mwanamke, nyongeza si katika miwili ya aina moja. Katika hali hiyo, uum-

baji wa moja ya wawili ungepunguzwa na hilo halipo kwa Mwenyezi Mungu. Kwahiyo Mwenyezi Mungu ameumba viumbe katika jinsia za wanandoa.Hivyo kila kiumbe kilichoumbwa kina upekee wa chenyewe. Mwenyezi Mungu hakuumba kiumbe kinachochanganya, ambacho hakitofautiani na kingine. Hata mapacha wana tofauti nyingi za kimaumbile na kiroho.

Hivyo Mwenyezi Mungu mtukufu ameumba kila kiumbe katika jozi zenye kusaidiana na wakati huo huo sheria yake ya uungu ya mvutano kati yao ili kuwafanya wawe karibu karibu mno. Kisha akaweka maendeleo ya kiumbo na kiroho kwa jozı zote mbili kwa muungano unaowezekana baına yao.

Ingawa mahıtajı ya mvutano mwanaume humfikiria mwanamke na mwanamke humfikiria mwanaume kimsingi hili huendeleza kizazi, Hili si lengo lao pekee. Moja ya majukumu yao muhimu ni kutengeneza misingi ya familia iliyo bora, ambayo hutengeneza mazingira yanayoruhusu mtu binafsi kupata usawa wa amani ya kiroho na kijamii.Kusudio hili linaweza kufikiwa tu kupitia *mahabbat Allah,* Moyo kupendelea kuweka upendo wa Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Baadhi ya nyakati upendo kwa Mwenyezi Mungu hutokana na upendo wa duniani: Mpenzi husimama usiku akimuelekea Mawla (Bwana mlezıkutokana na upendo wa Mungu). Lakini kuwezekana kwa safari hii, Nı kuweza kuwa Leıla kwa sehemu ya kwanza! Kisha upendo kati ya mwanaume na mwa-

namke unaweza kuanzisha hatua ya kwanza ya kuwa karibu na Mwenyezı Mungu. Ingawa mvutano huo huanza na tamaa za kibinafsi, Haiwezi kuelekea katika upendo wa kweli wa kibinadamu hadi ıwe huru kuepukana na hizo tamaa za kibinafsi. Wakati tabia za kuheshimiana zitakapojikita kwa wapenzi, ni hapo tu ndipo tunapoweza kuita mvutano, Upendo.

Moyo, Ambao ndio kituo kikuu cha mvutano, umejaribiwa na kutahiniwa nguvu yake kupitia makundi tofauti ya upendo wa huyu na yule na kupata uwezo wa kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu. Uwezo wa kupata upendo wa Mwenyezi Mungu ni hatua ya juu kabisa ya maendeleo kupitia upendo kwa mtoto wa mmoja wetu, tunda la asili la familia.

Ili uwe umezungukwa na upendo kwa Mwenyezi Mungu, ndoa ni lazima ipatikane kupitia kanuni za Muumba. Ndoa itakayofanyika kutokana na tamaa za kimwili sıku zote huwa hazıtengenezi upendo. Maendeleo ya kiroho na mafunzo ya moyo kupitia upendo ambayo yanaweza kutarajıwa kutoka katika ndoa ya kiislamu haıwezi kukubalika katika familia za kiislamu kuanzishwa na tamaa, kwa kuwa katika aina hiyo ya ndoa wanandoa hua watumwa. Sahau maendeleo ya kiroho: wanandoa wanaweza hata kufikia kupoteza viwango vya kiroho walivyovifikia kabla hawajawa wanandoa yaani walipokuwa pekee.

Ndoa inayohitajika ni ile inayotupelekea kufikia maendeleo ya kiroho. Uhusiano wa kindoa wa aina hiyo ambao unafanya kazi katika njia kama

hiyo hupelekea ukamilifu wa kifikira. Ni aina hiyo ya ndoa ambayo huitwa, katıka Sunnah za Mtume (s.a.w), "Nusu ya dini." Kupata nusu ya jambo fulani haimaanishi tukate tamaa ya kuitafuta nusu nyingine iliyobakia! Tunalazimika kufanya chochote tuwezacho kuhakikisha kuwa tunapata sifa bora ya ndoa. Ni hapo tu ndipo tunapoweza kupata utulivu, amani tuliyokuwa tumeitarajia.

Ingawa moja ya malengo ya uhusiano baina ya mwanaume na mwanamke ni njia ya kufikia katika kumpenda Mwenyezi Mungu, Si njia pekee. Mtu asiye na mke anaweza kufikia hatua ya kuwa na maendeleo ya kiroho. Kuna wachamungu wengi mno waliokuwa wapweke wametajwa ndani ya Qur'an, Kuanzia na Maryam[1] na Issa (a.s). Hali hii

1. Jina la Maryam limetajwa ndani ya Qur'an mara 34 na pia mara 32 ikiwa ni sehemu ya neno "yesu mwana wa Mariam."Kwa nyongeza, Sura ya kumi na tisa ya Qur'an imepewa jina lake. Yeye ni mwanamke pekee aliyetajwa ndani ya Qur'an kwa jina lake la kibinadamu. Baadhi ya makusudio ya hekima nyuma ya matibabu haya, kama yalivyofafanuliwa na Mwenyezi Mungu ndani ya Qur'an, yakiwemo:
    1. Picha ya unyonge wa mwanamke hapo nyuma iliinuliwa kupitia mama yetu Maryam.
    2. Kutajwa kwake mara nyingi ndani ya Qur'an kama mama wa mmoja wa manabii wakubwa inaonesha thamani waliyopewa kinamama na Uisilamu.
    3. Msisitizo wa usafi wa moyo wa mama yetu Mariam unaonesha umuhimu wa kuhifadhi usafi wa moyo kwa wanawake; Kuhifadhi usafi wa moyo ni faradhi katika Uislamu.
    4. Tofauti ya fadhila za utu na uchaji Mungu zimeoneshwa kupitia utu wa Maryam. Kupitia yeye tunajifunza kwamba vibora mfano wa usafi wa moyo,

inaonesha kuwa si kila mmoja ameumbwa na aina hiyo moja tu ya uwezo wa kiasili. Mazingira, vilevile, yanaleta athari tofauti kwa watu. Katika mitazamo ya baadhi ya watu njia ya kuoa imefungwa; Vizuizi vinavyozuia ndoa vinaweza kupelekea majaribu ya hali ya kiroho kwao. Kwa wengine, ndoa yaweza kuwa ni chanzo cha mateso na huzuni.Mwenyezi Mungu Mtukufu ameteremsha aina fulani ya uwezo maalumu juu ya wale wote waliojaribiwa na kupitia majaribu hayo wanaweza kupata maslahi ya kiroho ambayo yalitarajiwa kupatikana katika ndoa ya kawaida. Baadhi ya waja wa Allah wasiokuwa katika ndoa hufanya mambo makubwa ya mafanikio ya kiroho kupitia huruma na ukarimu wao kwa wanyama na mimea. Wengine wamepitia hatua za kiroho kwa kufaulu majaribu yaliyowakuta katika ndoa zao. Maswahaba wa Mtume, waliowasaidia maswahaba wa Mtume walikuwa masikini kiasi cha kukosa uwezo wa kuoa, walifikia vilele vya kiroho kupitia taaluma na kusoma. Haipaswi kusahaulika, hata hivyo, haya ni mambo maalumu na ya kipekee. Sheria kuu ni kwamba wanadamu ni lazima waingie katika ndoa na waanzishe familia zenye furaha.

Ni hakika kwamba moyo bila upendo ni sawa na shamba lisilopandwa kitu, lililoachwa peke kwa muda mrefu. Uhusiano kati ya mwanaume na mwanamke utailima ardhi hii. Bila ya shaka, ili kuwa

unyenyekevu, ukarimu, hadhi, upinzani na ujasiri, ni tabia zinazoonesha sehemu ya wanawake mbele ya Mwenyezi Mungu.

mshindi, aina hiyo ya uhusiano haiwezi kuelemea katika matamanio binafsi. Ushindi utapatikana tu kwa kuweza kuepuka matamanio binafsi. Kama tulivyosema, Karibu sana uhusiano wa asili utabadilisha uelekeo wake katika upendo wa Mungu. Kwa haraka sana upendo wa asili unalazimika kubadilisha uelekeo wako kumuelekea Mwenyezi Mungu, kwa kuwa ni pale tu muungano baina ya mwanaume na mwanamke unapopata ubora huu ndipo roho zinapoweza kuhamishia upendo wake kwa Allah (s.w). Kupata watoto katika hali hii huanzisha hatua ya pili katika kufikia upendo kwa ajili ya Allah (s.w). Kisha unakuja upendo kwa ndugu na jamaa wa karibu, marafiki, waalimu na wengineo. Hivyo moyo hukua, hatua kwa hatua huja karibu zaidi na malengo makuu, upendo wa Mungu. Baada ya kuwa mmoja na upendo wa Mungu, Mja hujumuika na marafiki wa Mwenyezi Mungu Mtukufu ambapo hili ndilo lengo la kuumbwa mwanadamu.

Kwa kifupi, Mahitaji yetu kwa ajili ya kuwa na familia na muungano wetu baina ya wanaume na wanawake ni uhalisia uliosimikwa katika asili yetu na Muumba wetu ambae anajivunia mambo hayo, kadri mti wa familia unavyozidi kutoa matawi yake, tunapata matunda matamu ya amani katika jamii, utulivu na furaha.

Kwa hiyo, uanzishwaji wa mazingira ya familia yenye amani huja katika kichwa cha orodha wa mambo yaliyopewa kipaumbele cha juu kabisa cha kuikuza jamii kuwa katika hatua ya juu kabisa ya

ustaarabu. Mwanaume na mwanamke wanaotekeleza ahadi zao kwa kila mmoja kwa jina la Mwenyezi Mungu Mtukufu kwa kuwa hizo ahadi huweka malengo yao ya kufanya upendo wa kweli kulingana na makusudio ya uumbwaji wao. Bila shaka heshima kuu, uaminifu na usafi wa moyo vyote ni asili ya matendo yao!

Swali–Unasemaje utamaduni wa Uislam kuhusiana na familia?

Kutokana na sababu zilizotajwa hapo mwanzo, wasomi wa Uislamu wameweka njia nzuri sana za kujenga familia. Familia ni kama mbegu za jamii. Kama swala la kihistoria, familia hujengwa na misingi mikakamavu mno huhifadhi na kutunza muundo wa jamii husika, ambapo familia zilizoanzishwa na hali ya kiroho marafiki wasio sawa huharibiwa.

Kanuni na miongozo ya Uislamu inafanya kazi ya kuanzisha familia yenye furaha. Pengine mmoja wetu anaweza kusema kuwa Uislamu umelenga amani na utulivu kupitia familia. Hii ndio sababu ikasemwa kwamba "nyumba ni pepo ya waliyo hai." Ikiwa ni swala la hakika kuwa, nyumba iliyojengwa kulingana na misingi na kanuni za Muumba ni kama pepo iliyo ardhini.

Kwakuwa fikira tukufu namna hiyo na misingi mizuri yaweza tu kufikiwa kupitia vipimo vilivyonyanyuliwa na sheria bora zilizounda up-

endo, Uislamu huanzisha safari ya kiroho kwa nadhiri ya kuheshimiana. Sheria za Uislamu huzitaka pande zote kutoa ahadi fulani fulani kupitia jina la Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Wazee walisema "Ndoa hufanya miujiza" wakijaribu kuonesha faida na kanuni za mkataba wa ndoa unaoanzisha familia yenye amani. Thamani ya matendo yetu inategemeana na matendo yetu. Matokeo ya kuishi kama marafiki pasi na ndoa, pasi na uwazi wa kubadilishana nadhiri zenye kuelezea malengo yetu, ni tamaa na kuanguka si tu katika hali ya kibinadamu bali hata katika hali ya kijamii kama pengo. Hii ndiyo sababu tendo la ndoa pasi na mkataba wa ndoa imekatazwa katika Uislamu na imekubaliwa kuwa ni moja ya madhambi ya kaburini. Kutakuwa na adhabu kali mno ya Mwenyezi Mungu kwa wote waliojaribu kufanya hivyo huko Akhera.

Swali: Kwa kuwa ndoa ni jambo muhimu mno, Je unaweza kulifafanua jambo hili japo kidogo zaidi?

Ndoa ni katika Mienendo ya Mitume, ni mwenendo wa Mjumbe wa Allah (s.a.w), ni heshima kwa mwanadamu na ni tunu ya mwanadamu mbele ya mola wake juu ya viumbe wengine.

Ni muhimu tukachukua ushuhuda wa wanaume wawili kuhusiana na mkataba wa ndoa ili kulitangaza hilo katika jamii. Upamoja wa mwanaume

na mwanamke ni chombo kikuu cha ustaarabu na hivyo upamoja huo ni lazima ufanyike katika hali ya kufahamika na wengi. Kuonesha makusudio yetu hakumaanishi kila siku tuhitaji kupatiwa ushuhuda; pengine, ushuhuda utatakiwa kwa mkataba wa ndoa ili kuufanya muungano uwe ni jambo lenye kukubalika katika mtazamo wa jamii. Mwanaume au mwanamke aliye pekee siku zote atapokea maombi. Lakini wakati wachumba wanapotangaza ndoa zao, maombi husitishwa na wote fikira zao huziwekeza kati yao wenyewe kwa wenyewe. Huu ni msingi wa familia yenye afya na jamii yenye afya pia. Hii ndio sababu kuna utamaduni wa karamu ya ndoa: inafanya jamii yote kuwa na mashuhuda wa ndoa yako, pamoja na kuwa aina zote mbili za ushuhuda ni muhimu kwa mkataba kuwa na thamani. Sherehe za ndoa husherehekewa si tu kwa ajili ya kufurahi wanandoa na jamaa zao, bali pia ni kutangaza malengo na makusudio yao katika jamii. Hivyo tutaona kuwa mkataba wa ndoa, pamoja na hatua zake zote, ni amri ya Muumba inayolenga kutunza heshima ya mwanadamu.

Kwa mujibu wa Uislamu, ndoa ni msingi bora wa familia ambao unatarajiwa baadae kuongeza kizazi, muundo wake na nidhamu zake, ikiwemo upatikanaji wa thamani na heshima katika utu. Uislamu unatoa aina hiyo ya umuhimu wa msingi ambapo inakataa mahusiano yote dhaifu na yenye kuchanganya yanayoikabili. Katika heshima hii Uislamu unakataza uzinzi,ambao ni uchafu nje ya mahusiano

yaliyofungwa hasa, kwakuwa uasherati ni kukamata njia chafu, kuondoa uzuri na utukufu wa makubaliano ya ndoa, ikiwa ni pamoja na kuwa mhalifu katili, ambae anaharibu kizazi. Haiwezekani kuwa na vitendo vya kijinga na kipumbavu kama kupendelea uzinzi dhidi ya ulimwengu wa utulivu na amani wa maisha ya ndoa. Hivyo, mitaa ya nchi haipaswi kunajisiwa na matukio yasiyopendeza yanayoletwa na huzuni hii.

Haipaswi kusahaulika kuwa misingi inayotumika kujenga taifa kusimama au kuanguka ni kutokana na nguvu ya mwenendo na mfumo wa kimaadili. Makubaliano ya ndoa ni njia yenye athari zaidi ya kuhifadhi mfumo huu. Kutokana na sababu hiyo, Mtume wa Allah (s.a.w) aliwaonya waislamu kutokuifanya ndoa kuwa ngumu, aliposema: *"Ndoa bora ni zile zilizokuwa rahisi"* (Abu Dawud, *Nikah*, 32)

Kwa hiyo, gharama zote za kimila ambazo husababisha mizigo ya ziada nje ya mahari na mkataba wa ndoa vyote hivyo ni batili na vimekatazwa; na hayo ni mabaki ya zama zilizopita za ujinga kabla ya Uislamu.

Mwenyezi Mungu Mtukufu anawataka waja wake kuishi katika utulivu na usafi wa moyo. Njia pekee ya kuhifadhi usafi wa moyo wa mja ni ndoa. Wote wenye sababu za kutosha kuoa ni lazima waoe na jamii ya kiislamu inawajibika kusaidia wote ambao hawana uwezo wa kuingia katika ndoa. Hili limeelezwa kupitia aya ifuatayo:

"Na waozeni wajane miongoni mwenu na wema katika watumwa wenu na wajakazi wenu. Wakiwa mafakiri Mwenyezi Mungu atawatajirisha kwa fadhila yake. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye wasaa Mwenye kujua." (24:32)

Zama za dola ya Othmaniya, taasisi maalumu za kidini zilianzishwa kwa ajili hii. Waanzilishi wake walikuwa makini zaidi kwamba tabia na utukufu wa jamii unategemea vifua na amani ya mtu mmoja mmoja.

Muhyiddin mtoto wa 'Arabi (Mwenyezi Mungu amrehemu) anazungumzia suala la kusaidia wanaohitaji kuoa: "Sadaka bora inayoendelea ni kuwasaidia watu kuoa; kwakuwa kwa wote wanaosaidia jambo hilo, watakuwa na malipo sawa katika thawabu za mema yatayopatikana kutokana na kizazi cha wanandoa waliowasaidia kuipata ndoa hiyo."

Maisha ya kifamilia yaliyoanza na Adam na Hawa (a.s) ndani ya pepo yalihamishiwa kwa watoto wa Adam kupitia sheria za Mwenyezi Mungu Mtukufu za ndoa na Uislamu umelifanya hili kuwa dhahiri. Ikiwa ni swala la hakika katika Uislamu umeweka baadhi ya kanuni maalumu kwa ajili ya maisha ya kifamilia na kupitia hizo zinaleta amani katika familia hizo. Ili kuifikia furaha hiyo, tunalazimika kufungamana na sheria za Mwenyezi Mungu Mtukufu na kuishi katika familia zetu kama Adam na Hawa. Ni lazima tuishi sisi kwa upendo na tuwe na roho moja na moyo mmoja, kama baba yetu Adam na mama yetu hawa walivyokuwa.

Ingawa mara nyingi tunaweza kulichukulia hilo kuwa ni jepesi, Kuna busara kubwa katika uliwengu wenye kustaajabisha juu ya umoja unaochukua nafasi baina ya wageni wawili kupitia tendo la kuoana. Roho mbili za vijana ziliwaacha wazazi wao' nyumbani na kushikana kwa pamoja kwa upendo na mapenzi yaliyowekwa na Mwenyezi Mungu mtukufu ndani ya mioyo yao. Ni majivuno kiasi gani ya Mwenyezi Mungu yalivyo haya, kuona aina hiyo ya ukaribu ulioendelea baina yao wageni hao wawili! Siri ya hili ni somo takatifu, ambalo tunahitaji kulitafakari.

Mwenyezi Mungu mtukufu ameifanya ndoa kuwa ni mlango wa kuingilia katika rehema kwa jamii ya kiislamu na akaifanya kila ndoa iliyoanzishwa kwa mujibu wa Qur'an na Sunnah kuwa ni pepo ya ardhini.

Uislamu, ambao umelenga kuunda ubora wa familia ya mwanadamu, unatoa umuhimu wa hali ya juu kwa wanawake na kuonesha matatizo yanayoweza kutokea ikiwa wao ni wasahaulifu. Wanawake ni kama kioo cha kujionea. Wakati mazoea ya ndoa yanapokithiri nuru na rehema, huangazia jamii. Huhifadhi hadhi na usafi wa moyo wa familia. Husimama kama nyumba zenye nuru dhidi ya waliozama katika madhambi, wakati mambo yanapokuwa tofauti, kizazi chote hupotea. Kupotea kwa kizazi huvunja mipaka ya kiuhusiano ya wanadamu na kupotea kwa maambukizi ya hekima na busara; hali hiyo huendelea hadi katika uharibifu wa

jamii nzima. Utawala wa kihuni huwa ni kawaida; tafakuri na hisia za kibinadamu hudhoofu. Matatizo na shutuma huongezeka. Hivi vyote ni dalili za kuanguka kwa jamii.

Furaha ya wanawake hupatikana endapo ndoa itakuwa imetulia. Wakati itapokuwa tofauti, wanawake baadhi ya nyakati huonekana si chochote. Endapo mwanamke atajiongoza mwenyewe kutoka katika kanuni za kawaida, furaha yake itaharibu amani ya familia.Ushiriki wa mwanamke katika ulimwengu wa ajira ni jambo muhimu mno linalohitaji mambo yafuatayo; ikiwa atafanya kazi, atahitajika kufanya kazi inayoendana na maumbile yake. Kiwango cha ulazima wa yeye kufanya kazi kinaweza kuhukumiwa kutokana na mahitaji ya jamii husika yanayotazamiwa uwepo wake. Ajira lazima iwe na sababu maalumu na taratibu zilizopaangiliwa vizuri. Vyovyote vinginevyo ni mambo ya ubinafsi, ambayo hupelekea kutojielewa na uharibifu. Wasichana wengi wa kiislamu wamepotea katika dimbwi la kutokusikia. Macho mengi, yamefunikwa na muonekano wa ulimwengu, yamekuwa pofu katika ukweli wa uumbaji na kujikuta yakipoteza uwezekano wake wa furaha.

Wanafikra na wanazuoni wa kiislamu wamefunga mienendo ya wanawake na utambulisho wa jamii na neema katika hali zao za kindoa. Wanawake huingia katika ulimwengu mpya kwao ulio mtukufu mno wa maisha ya ndoa. Pengine huanza kuishi akiwa mgeni kamili, Pengine akiwa na wazazi wake.

Ndipo, kutokana na Baraka na neema maalumu zinazonyunyizwa katika ndoa na Mwenyezi Mungu, roho za wageni hawa wawili huja kuwa na muunganiko wa hali ya juu kiasi cha kufikia watu walio karibu karibu zaidi ulimwenguni. Kwa hakika imeelezwa katika aya ifuatayo:

"Na katika Ishara zake ni kuwa amekuumbieni wake zenu kutokana na nafsi zenu ili mpate utulivu kwao. Naye amejaalia mapenzi na huruma baina yenu. Hakika katika haya bila ya shaka zipo Ishara kwa watu wanao fikiri." (30:21)

Kwahiyo, jambo lililo la muhimu zaidi kwa ajili ya kupata furaha katika familia ni upendo, usafi wa moyo na huruma vinavyopatikana baina ya mume na mke.

Swali- Ni jambo lisilowezekana kuipata furaha hiyo katika familia zote kila siku. Pia Ni dalili ya Baraka kubwa kuifikia furaha hiyo Na utulivu huo.Ikiwa tunatumai kufikia kiwango hicho cha furaha, ni jambo lipi tunalotakiwa kuwa makini nalo zaidi?

Jambo la mwanzo kabisa ni kufuata taratibu za Uislamu wakati wa kuchagua mchumba aliye mwema. Hekima ya taratibu hizi ni kuwa Muumini hapaswi kuchagua mchumba aliyetekwa na uzuri wa mpito wa ulimwengu huu, Kama vile muonekano wa

umbile la mtu au mali anayoimiliki. Badala yake, chaguzi zao zinatakiwa kujikita zaidi katika thamani ya kiroho kama vile Imani na tabia. Katika jambo hili, Mtume (s.a.w) amesema:

"Mwanamke huolewa kutokana na mambo manne: Mali yake, ukoo wake, urembo wake na dini yake. ***Jaribu Yule*** *ambaye ana dini; huenda mkono wako ukatulia kwa mazuri!"* (Bukhari, *Nikah*, VI, 123; Muslim, *Rada*, 53)

Ingawa utamaduni huu ni kwa ajili ya uchaguzi wa mke bali pia waweza tumika katika uchaguzi wa mume,kwa kuwa kupata mwenza mwema ni jambo la pili la thamani kwa muumini yeyote kuwa nalo, baada ya uchamungu. Mume mwema ni nguzo isiyotetereka ya kasri la familia na mke mwema ni pambo la thamani ya juu katika kasiri hilo. Hili limeshaelezwa kutoka katika maneno yafuatayo ya Mtume (s.a.w):

"Nafasi za watu zimefichwa katika dini zao; vyeo vyao vimefichwa katika sababu zao; na uzuri wa vizazi vyao umefichwa katika uzuri wa matendo na tabia zao [ambavyo hutunzwa kwa ndoa]."

Jambo muhimu la pili la kuzingatia ni kuwa waangalifu na usawa baina ya wenza. Usawa ni lazima upimwe kulingana na thamani kama vile mali, mwenendo na viwango vya tamaduni. Hatua zinazofuata baada ya hizi mbili hutegemea na ukomavu na uwezo. Ukomavu huongezeka kupitia kutafuta ukamilifu wa imani na matendo; uwezo unaweza kupati-

kana kupitia utiifu wa amri za Muumba na uepukaji wa makatazo yake.

Familia yenye amani, hutoka katika ile familia ambayo maamrisho na makatazo ya Mwenyezi Mungu yanaheshimiwa, huo ni msingi wa kufuzu katika ulimwengu huu na ni moja ya Baraka kubwa kabisa ya bwana mlezi wetu. Kuendelea kwa Baraka kufaulu huku huenda sanjari na umoja wa wenza wawili kati ulimwengu wa kiroho, ambao umeegemea katika kuheshimiana na kujitoa kila mmoja kwa mwenzake.

Katika zama hizi,kiungo muhimu na chanzo cha mmomonyoko wa utamaduni wa familia ni mwanamke ambaye hujaribu kujifananisha na mwanaume na mwanaume hujaribu kujifananisha na mwanamke.Mwenyezi Mungu mtukufu amejaalia thamani tofauti kwa mwanaume na mwanamke. Thamani hizi zimerembwa ili kutoa vipawa vyote vya mja kufanya mazuri kadiri ya uwezo wake katika jamii. Thamani tofauti za asili ya kijinsia, kutoka katika muonekano wao wa kimaumbo kuelekea katika hali zao za kiroho, hujengwa kutokana na majukumu waliyopewa na Mwenyezi Mungu mtukufu.

Mwanaume anahitaji nguvu za kiroho na kiumbo ili aweze kuiongoza familia kwa vipawa hivyo. Wanawake hawawajibiki kutoa mahitaji ya maisha, na wakilazimishwa kufanya hivyo huleta ugumu na hatari, kwa kuwa wanaume hawakuumbwa ili kutafuta riziki kwa ajili ya familia, bali ni kulea na ku-

tunza watoto wake. Vinginevyo ikiwa mazingira na hali ya hewa ni nzuri, mwanamke anaweza kufanya kazi katika nafasi inayoendana na asili yao, kama vile kuwa mwalimu wa shule ya wasichana hasa inayofundisha Qur'an au mtaalamu wa magonjwa ya wanawake.

Ni vipawa vyao vya asili vinavyomuweka mwanamke na mwanaume kuwa tofauti lakini wenye kutegemeana kwa kila mmoja. Wakati wenza wanapoacha kujali vizuizi hivi vya tabia, mafanikio ya familia huwa matatani.

Tunalazimika kueleza kuwa mamlaka aliyopewa mwanaume katika familia hayampi nafasi ya kutumia amri vibaya na utiifu wa mwanamke hautaki awe mtumwa kwa mwanaume. Endapo wote wawili mwanaume na mwanamke watafuata kanuni za asili za Uislamu katika maisha yao, hakutapatikana mkandamizaji wala anaekandamizwa katika familia.

Mwanaume asipokuwa makini katika kuchukua mwenendo wa kichamungu na usafi wa moyo ikiwemo utii na mwanaume anapoenda kinyume cha mamlaka yake na kuyatumia vibaya kutokana na matamanio yake binafsi, wote wawili wanaweza kuiharibu familia. Baadhi ya nyakati mwanaume anaweza akapata msongo mkubwa kutokana na ukubwa wa kazi au ugumu. Wakati anapofanya, sio tu hitajio lake bali pia ni haki yake kupata mke mwenye kuelewa na mshauri mzuri nyumbani. Katika hali nyingine, Pia ni mahitajio na haki za mwanamke ambaye anam-

subiria mume wake nyumbani kila siku muda mrefu akitarajia kupata huruma na joto atakaporejea. Kila mtu katika familia anatakiwa kufahamu haki zake pamoja na kutokusahau wajibu wake mbele ya Allah (s.w). Kanuni pekee ambayo inaweza kutunza furaha na ufaulu katika familia ni upendo na heshima.

Hatupaswi kusahau misemo ya mababu zetu, ambapo moja katika misemo hiyo walisema, "Ndege jike ndiye hujenga kiota." Wanawake wana nafasi na athari kubwa zaidi katika utunzaji wa familia. Hii ndiyo sababu uelewa, umakini, nguvu za wanawake katika uangalizi huu ni muhimu zaidi kuliko wanaume. Mwenyezi Mungu Mtukufu amejaalia hisia kubwa sana za busara na hekima ikiwemo uwezo kwa akina mama kuliko akina baba.

İsmail HakkıBursevî alisema kuhusiana na tafsiri ndefu ya neno "*al-tara'ib*"Kutoka katika Sura ya 86 ya Quran, "Wakati mtoto anapofuata mkondo, Mama yake anaruka katika mkondo huo, Pasi na kujali kuwa mkondo huo ni hatari au la na anafanya kila analoweza kuhakikisha kuwa anamuokoa mtoto wake. Katika hali nyingine, baba wa mtoto huyo, Hawezi kufanya haya yote. Kama hakuna matumaini kwa mtoto kuokoka, baba mtu hutikisa miguu ufukweni pasi na kujali"

Pasi na shaka, ushujaa wa aina hiyo hujionesha wenyewe kwa wanawake tu ambao hawajapoteza hali na thamani zao za kiroho. Hauwezi kuonekana kwa wale wanawake wote wasio na mioyo ambao hu-

watelekeza watoto wao mbele ya misikiti au katika mawe ya makaburi. Wapo kana kwamba roho zao zimepoteza kila thamani ya kuumbwa kwao.

Upendo wa mama upo wazi hata kwa wanyama, baadhi ya nyakati hudhihirika na kuhesabika hivyo. Ilirekodiwa kuwa mama wa Simba na mtoto wa Kulungu kimaajabu walikuwa karibu mno huko Kenya katika hifadhi moja ijulikanayo kama Hifadhi ya taifa ya Samburur 21.1.2001 na 02.01.2002. Mahusiano na ukaribu wao ulikuwa ni kama wa mama na mwanawe. Hali hiyo iliendelea baina yao hadi walipokutwa na kamera kwa mara ya kwanza na kuchukuliwa. Hivi mama wa Simba alijisikia vibaya kumpoteza mwana Kulungu? Katika hali yoyote, alimchukua kumlea. Naye pia, alijichukulia, kana kwamba Simba alikuwa ndiye mama yake mzazi. Kwakuwa hakuweza kunyonya maziwa ya simba, mama simba alikuwa akimlisha majani ya kijani, sio nyama – kana kwamba alikuwa akifahamu kuwa huyu sio mtoto wa simba.

Ndipo mama wa Kulungu alipotokea, akimuangalia mwanawe. Mara alipomuona mwanawe yupo na simba, alichanganyikiwa, ila hakukimbia. Alianza kutoa aina ya sauti kana kwamba alikuwa akiwasiliana na mwanawe. Mwana Kulungu akaja kwa mama yake halisi na wakaanza kula pamoja. Endapo, mama simba asingewaruhusu kwenda mbali ikiwa mwana Kulungu alipoanza kwenda mbali, simba angeamua kuingilia kati. Hivi mama simba alimpenda mwana Kulungu kupita kiasi ndio asingemruhusu kwenda

mbali? Aliishi na mtoto wa Kulungu, alicheza nae kana kwamba ni mwanawe wa kumzaa mwenyewe. Ingawa baada ya muda kupita, Kutokana na baadhi ya sababu – pengine kwa kuwa alifahamu kuwa mwana Kulungu alimuhitaji mama yake halisi – alimuacha aondoke na mama yake. Kwa bahati mbaya haikuchukua muda mrefu kwa simba dume kuonesha udhaifu na kujikuta akimuua mwana Kulungu. Mama simba alikuja eneo alilouawa mwana Kulungu kwa huzuni kubwa.

Ni jambo la kustaajabisha kiasi gani hili lilikuwa! Ilikuwa ni zawadi ya dhahiri kabisa ya Mwenyezi Mungu ya hali ya umama ya kushinda hata uadui wa asili kati ya windo na mwindaji. Hii ni moja ya dalili zinazothibitisha uwepo wa Mwenyezi Mungu mtukufu, kwa mama huyu ni muujiza wa dhahiri wa Muumba.

Kuna masomo mengi sana kwetu kujifunza katika tukio hili. Mama ni mama wa kweli si kutokana na umbo lake ila ni kutokana na hali na thamani yake ya kiroho. Ikiwa mwanamke atakata tamaa kufikia thamani hizi za kiroho, hivyo hatokuwa mama au mwanamke mwenye huruma. Badala yake atakuwa ni mwindaji hatari – na ataharibu na kuzipoteza roho nyingi sana ndogo ndogo. Hivyo wanawake wanatakiwa kulinda heshima zao wenyewe na kulinda neema ya umama kuzidi utamaduni wa mnyama wa kawaida. Kwa viumbe wengine hakutakuwa na maswali kuhusiana na vizazi vyao huko akhera, isipokuwa kwa wanadamu hilo litakuwepo.

Watoto wetu watahesabiwa pengine kwa ajili yetu au dhidi yetu katika siku ya hukumu ni lazima walelewe vizuri kwa uangalifu. Tufahamu kuwa wao ni sababu ya kuingia kwetu peponi. Elimu nzuri ya dini, mwenendo mwema, uadilifu na hisia za huduma na kujitolea kwa ajili ya Mwenyezi Mungu huja katika kichwa cha mambo ambacho kimeelekezwa tangia utotoni.

Swali: Katika jamii yetu, vijana wadogo wanaotarajia kuingia katika ndoa huanza kwa kutumia muda wao mwingi katika uchumba. Hupambana na matatizo na changamoto nyingi mno katika kipindi hiki. Ni mambo yepi wanatakiwa kuwa makini nayo mno katika kipindi cha uchumba wao?

Jambo muhimu, kama tulivyokuwa tukijaribu kulifafanua, ni msisitizo wa kujenga familia juu ya misingi imara ya afya na ukakamavu. Kanuni ni lazima ziwekwe katika akili sio tu kwa wakati wa kipindi cha uchumba, bali hata kila hatua ya uanzishwaji wa familia. Vipimo vya maelekezo ya Uislamu vinatakiwa kufanywa katika kila hatua. Kwa bahati mbaya, katika zama zetu hizi baadhi ya wenza huona uchumba ni ruhusa ya kufanya kana kwamba tayari washakuwa wanandoa. Hali hii hupelekea kuongezeka kwa idadi ya makosa na kuvunjika kwa mioyo.

Tunatakiwa kukumbuka kwamba hatua ya uchumba ni kipindi katika makubaliano ya mikataba ya ndoa na sio ndoa yenyewe, na katika kipindi hiki cha uchumba bado wachumba hawatakuwa na sheria ya kukaribiana mno, na kulazimika kila mmoja kuchunga mipaka ya sheria ya Mwenyezi Mungu Mtukufu,wachumba waliopanga kuoana hawatakiwi kukutana wakiwa peke yao wawili katika sehemu iliyojificha na kuzungumza zaidi ya wanayotakiwa kuzungumza kabla ya ndoa!Hivi sasa tunashuhudia matengano mengi yanayosababishwa na kuchukua mfumo wa aina hii.

Katika angalizo hili kama kutukumbusha maelezo yafuatayo ya Ibn`Abbas:

Mwenyezi Mungu mtukufu alimuumba Hawa kutokana na ubavu wa kushoto wa Adam. Wakati wa kumuumba kwake Adam (a.s) alikuwa amelala. Mara alipoamka alimuona Hawa akiwa jirani naye, aliangukia katika mapenzi na mwanamke huyo akatamani kumkumbatia. Malaika akamwambia, “Ewe Adam! Usimguse mwanamke huyo kwakuwa bado hujamuoa.” Ndipo wakaoana na kwa kupitia ndoa yao walikubaliana kupitia sifa tatu za Mtume Muhammad (s.a.w).

Huu ulikuwa ndio mwanzo wa makubaliano ya ndoa kwa Mwenyezi Mungu mtukufu. Hapo kutokana na sifa hizo za Mtume Muhammad (s.a.w), makubaliano ya ndoa yalipata maana maalumu ya kujisalimisha katika ulimwengu wa vilele vya huruma na neema.

Swali: Unaweza kuchangia fikra zako kuhusiana na sherehe ya ndoa?

Sherehe ya ndoa humaanisha kuchangia kufurahika pamoja na ndugu na marafiki. Pia huwa ni sababu ya kuitangaza ndoa. Kwa nyongeza, pia ni jambo la busara kubadilisha misingi hiyo kuelekea katika nafasi ya furaha na kula na kunywa pamoja, ambavyo ni sehemu ya asili yetu.

Vinginevyo, tunalazimika kukumbuka kuwa sherehe zinazokuwa na mambo mengi, ambazo hutumia gharama kubwa mno za kifedha kuhusika, hazijakubaliwa na Uislamu. Uislamu ni dini inayotoa usasa katika kila kitu hata kuchukua maji ya kutilia wudhu kutoka mtoni. Inahamasisha wafuasi wake kuwa wabunifu. Hivyo baadhi yetu wengine ni matarajio, ni lazima wafanye matendo ili kuangalia walio masikini na mahitajio ya jamii. Kuibadilisha furaha ya ndoa kuelekea katika wodi ya wagonjwa mahututi, kama ilivyo zama hizi kwa familia nyingi matajiri, ni muendelezo wa wazimu na uthibitisho kuwa Uislamu haukujikunjua eneo kubwa.

Sherehe za ndoa zinatakiwa zifanyike kwa mujibu wa taratibu nzuri za kiislamu. Wanatakiwa kukaa mbali na kila aina ya uchafu na upuuzi. Watu wanatakiwa kufanya sherehe zinazoendana na nafasi zao kimapato lakini kutumia tukio hilo kama nafasi ya mtu kuonesha uwezo wake wa kifedha huharibu malengo, makusudio na kiini cha sherehe ya ndoa hiyo.

Katika hali ya kawaida, kuiweka Baraka na neema kubwa namna hiyo nje ya utaratibu wa kisheria, kama vile unywaji wa pombe, huongoza watu katika ujinga na matatizo. Ni ndoa zile zilizofanyika kwa kufuata taratibu na kanuni zilizowekwa na Allah (s.w) na Mtume wake (s.a.w) pekee ndio hubarikiwa na maombi yao hukubaliwa. Baadhi ya aina za viburudisho ni hatari, hasa zile zinazohusisha kuchanganyika kwa wanaume na wanawake. Wanawake wanaweza wakafurahi na kuburudika upande mwingine na wanaume wakawa upande wao pasi na kuvunja maamrisho ya Mwenyezi Mungu mtukufu.

Jambo lingine la muhimu zaidi ni umuhimu wa kuwaalika masikini, walio katika mazingira magumu, wahitaji na wasio na makazi katika *walima*, ndoa hunawirika. Hili limeelezwa katika hadith ifuatayo:

"Chakula kilichopotoea ni kile kilicholiwa katika ndoa ambayo waalikwa wake wote ni matajiri pekee ambapo masikini hawakualikwa. Na Yule ataekacha mualiko pasi na sababu atakuwa amemuasi Mwenyezi Mungu na Mtume wake."(Bukhari, *Nikah*, 72; Muslim, *Nikah*, 107.Pia tazama IbnMaja, *Nikah*, 25)

Ikumbukwe kuwa Waislamu hupokea msaada wa Muumba kutokana na maombi yao ya wiki. Hivyo wahitaji na wasiokuwa na uwezo wanatakiwa waalikwe katika *walima*. Katika tukio moja Musa (a.s) aliomba kwa Mwenyezi Mungu mtukufu na

akasema katika maombi yake, "Ewe Bwana mlezi! Wapi naweza nikakuona?"

Allah (s.w) alimjibu, "Waweza kuniona katika mioyo iliyovunjika." (Abu Nu`aym, *Hilya*, II, 364)

Maombi ya wote wasio na kitu na wenye mioyo iliyo vunjika hukubaliwa katika uwepo wa Mwenyezi Mungu. Hii ndiyo sababu waislamu wote wanatakiwa kuwa waangalifu mno katika swala zao, hasa katika vipindi vya kukaribia majukumu muhimu kama vile ndoa. Hatutakiwi kuacha kutafuta maombi na swala za kutusaidia kutoka kwa wahitaji.

Swali–Ni katika masuala yepi kijana wa kiume na wa kike wa kiislamu anatakiwa kuwa makini zaidi ili kuilinda familia yake kuwa nzuri?

Tunapaswa kufahamu kuwa jamii hukua katika mabega ya wanajamii wanaume, na katika hilo wanajamii wanawake pia huzalisha mchango wao. Bila ya wanaume na wanawake kuelewana, hakuna maendeleo au mafanikio yanayoweza kufikiwa. Mwanaume aliyekosa furaha nyumbani hawezi kuwa na mafanikio au ufanisi kazini. Kwa wepesi tunaweza kusema taifa hujengwa kupitia ukakamavu na uzoefu wa ufanisi wa wanawake. Kinyume cha haya nacho pia ni sahihi: Taifa laweza kupoteza nguvu, na uwezo wake kutokana na ushiriki wa wanawake. Historia yaweza kutupatia mifano. Hii ndio sababu kila jamii inahitaji afya.

Ingawa wanadamu wameumbwa wakiwa na ukamiilifu wa asili, mafanikio ya ukamilifu wetu katika maendeleo ya wanadamu vinaweza tu kufikiwa katika mazingira ya familia yenye afya. Familia ni eneo la msingi ambalo utu wa mwanadamu hujengwa. Ni kupitia elimu bora pekee roho zinaweza kutulia.Tunaweza kuchukua somo kutoka katika maisha ya Mtume na maisha ya waja wema waliotangulia.

Ushindi na furaha katika familia hutegemeana na ukomavu wa heshima na uelewa baina ya pande mbili zinazotizama haki ya kila upande. Pia ni muhimu sana kuichukua na kuifanyia kazi maana ya mistari *ittaqu Allah* – "Muogope Mwenyezi Mungu!"[2] –kama furaha inatakiwa kupatikana katika familia.

Ulimwengu wetu waweza kuwa pepo endapo haki za wanawake zitatizamwa; na pia unaweza kugeukia katika shimo la moto endapo tutayapuuza haya. Mtume (s.a.w) anaelezea umuhimu wa haki za wanawake katika hotuba yake nzuri:

"Enyi watu, Ni hakika kwamba mna haki fulani fulani na wajibu wenu kwa wanawake, lakini nao pia wanazo haki zao kutoka kwenu. Kumbukeni kuwa mmewachukua kama wake zenu tu kutokana na maelekezo ya Mwenyezi. Endapo watazuilia haki zako basi kwao wana haki ya kulishwa na kuvishwa kwa wema. Je kuwatibu na kuwahudumia ikiwemo kuwa nao vizuri kwa kuwa wao ndio wasaidizi na washirika wako. Na Ni haki yako ya kwamba hawa-

2. Qur'an 2: 194

na kufanya urafiki na yeyote ambaye sikatika ridhaa yako, ikiwemo kamwe kutokuwa kahaba." (Bukhari, Mukhtasar, X, 398)

Kuwazuia wanawake katika kukuza kizazi chema kwa kuwalazimisha kuingia katika hali isiyoendana na maumbile yao ni kosa kubwa sana. Furaha katika familia yaweza kupatikana tu endapo mume na mke wataamua kuvitumia na kuweka vipawa vyao katika kuhakikisha kuwa wanazuia kufanya makosa au kusahihisha mara tu wakoseapo.

Uislamu unathibitisha umuhimu wa ndoa unaopelekea wenyewe kujivunia nao.Ndoa ina sehemu mbili, kilimwengu na kiroho. Tunalazimika kuwa makini na waangalifu ili tuzifanye familia zetu ziwe hai katika sehemu zote mbili. Kwa yote ni rahisi sana kwa ndoa kuwa katika sehemu moja. Kwa bahati mbaya, aina hii ya ndoa siku zote huishia katika mtengano uliokosa furaha,au huendelea katika mnyororo wa matatizo hadi mwısho wa maisha. Kiuhalisia haya si matokeo tunayokuwa tunayatarajia wakati tunaingia katika ndoa!

Talaka imetajwa katika moja ya hadith za Mtume kuwa ni jambo linalotikisa arshi ya Allah (s.w):

"Oa na usitoe talaka, kwani talaka husababisha arshi ya Mwenyezi Mungu kutikisika…" (`Ali al-Muttaqi, IX, 1161/27874)

Kwa mwanaume kumuacha mke eti tu kutokana mawazo na kujifurahisha nafsi yake ni dhambi na

kosa kubwa sana, ambalo kwa hakika limekemewa vilivyo na Uislamu. Pia ni ukiukwaji wa haki za wengine, ambapo huongoza katika upotofu na maisha mabaya ya akhera.

Talaka siku zote hufuata baada ya kutokuwa waangalifu na kujaliana katika ndoa na ina mwisho usiokuwa na amani mara nyingi. Upotofu na uchafu wa matokeo haya huwaathiri watoto. Watoto ambao hawaonji ladha yoyote ya malezi katika familia zao na mara nyingi hupambana na kutoelewana kwa wazazi wao, ambao ndio wanatakiwa kuwa kiigizo bora zaidi kwao kukifuata, huishi katika huruma na malezi ya mtaani. Nyakati zingine hulazimika kuzikimbia familia zao na huanza kuishi maisha ya mitaani; muda si mrefu huangukia katika mtandao wa ulevi wa pombe, utumiaji wa madawa ya kulevya, ukahaba na uhalifu. Hili huandaa uwanja wa uharibifu wa jamii.

Bila shaka, mara kadhaa hutokea talaka kuwa si suluhisho wala jambo la msingi.Ndoa za wakatoliki haziwezi kutalikiana na ni lazima ziendelee pasi na kujali zinapambana na ukubwa gani wa matatizo na kutokuelewana.Ndoa za kiislamu, kwa hakika, ni mikataba ya hiyari na kuna uhuru wa kisheria juu ya kutengua mkataba huo ikiwa ni lazima ifanyike hivyo.Kila mkataba unaweza ukafatiwa na mkataba mwengine. Ikiwa hakuna njia nyengine nje ya kuanguka kwa ndoa, wanandoa watakutana nayo. Umoja wa familia hautakuwa bora kuliko utumwa.

Wanandoa ambao hawawezi kupata ufumbuzi wa matatizo yao hujikuta katika wakati mgumu na katu hawawezi kuona hali ikikaa sawa. Hii ndiyo sababu Uislamu ukaruhusu talaka, lakini kwa sharti maalumu zinazompa haki ya kutaliki mwanaume, katika nadharia ya kwamba wana nafasi kubwa zaidi ya kufanya yaliyo sahihi kuliko wanawake. Vinginevyo, ıkıwa hıvyo vilishainishwa hapo nyuma katika mkataba wa ndoa, hakukuwa na kizuizı cha kuipa haki ya kutaliki kwa mwanamke. Hili linajulikana katika sharia ya Uislamu kama *tafwid al-talaq.*Pamoja na kuwa haki ya kutaliki haijapewa mwanamke katika mkataba wa ndoa, katika baadhi ya hali anaruhusiwa kukata rufaa mahakamani kwa ajili ya talaka.

Katika hali ya kuzuia talaka zisizo na sababu au umuhimu, mwanaume na mwanamke ni lazima wakubaliane na kuheshimiana kila mmoja kabla ya ndoa. Kumbukumbu, nyakatı za furaha, utulivu, mshikamano pamoja na furaha zote za maisha zinaweza kufikiwa chini ya kivuli cha hekima za Muumba. Ushindi unaweza kujileta wenyewe kupitia upendo na usafi wa moyo. Hili limewekwa katika maelezo ya Mtume (s.a.w):

"Wakati mwanaume anapoamka usiku,na kumuamsha mke wake na wakaswali rakaa mbili za swala za kawaida pamoja, wanarekodiwa miongoni mwa wanaume wa wanawake ambao wanamtaja Allah (s.w) kwa wingi." (Abu Dawud, *Tatawwu`*, 18; *Witr*, 13)

"Mwenyezi Mungu apeleke rehema zake kwa mwanaume anaeamka usiku na kuswali,na kamuasha mke wake naye akaswali; ikiwa atakataa, akamwagia maji katika uso wa mkewe, Mwenyezi Mungu ateremshe rehema zake kwa mwanamke anayeamka usiku na kuanza kuswali, ambaye anamuamsha mumewe naye akaswali, na ikiwa mwanaume atakataa basi akammwagia maji usoni." (Abu Dawud, *Tatawwu`*, 17; *Witr*, 12)

Kutokana na yaliyoelezwa katika maneno ya Mtume hapo juu, tunaweza kukubaliana kuwa furaha katika familia hutegemea mambo makuu mawili ambayo ni:

1. Usafi wa moyo kwa pande zote mbili
2. Ushawishi juu ya uchaji Mungu.

Swali- Tukiangalia vitu na maelezo yote uliyoyatoa hapo kabla, hivi kuna ubora wowote, familia ya mfano ambayo unaweza kutupigia nasi tukaiiga?

Katika mifano mingi inayoweza kutolewa, basi pasi na shaka familia ya Mtume Muhammad (s.a.w) itakuwa nafasi ya mbele kabisa kama familia ya mfano. Ikıwa na ukweli katika kila kipengele cha maisha, Mtume ameonesha tabia na mwenendo bora zaidi wa maisha ya kifamilia. Alikuwa ni mume aliyekamilika na baba aliye bora. Mke wake aliyebarikiwa, mama yetu Khadija, yeye ni mfano bora zaidi wa mke na

mama katika familia. Wake wengine wa Mtume ni mifano bora pia. Hakuna hali hasi inayoweza kupatikana katika maisha ya familia yake, ingawa kulikuwa na changamoto ndogo ndogo kati ya wake zake. Hata hizo changamoto ndogo ndogo zilitafutiwa ufumbuzi na kuisha katika hali ya usalama na amani, shukrani ziende katika tabia za mfano wa kuigwa za familia ya Mtume ambazo zimeweka mfano na kigizo bora kwa jamii yote ya kiislamu.

Ukarimu wa Mtume ulikuwa ni ukarimu bora zaidi, nyumba yake pia ilikuwa ndiyo nyumba bora na ni nyumba ya mfano zaidi. Nyumba yake ilikuwa ni nyumba ya amani na utulivu hata ikiwa iliwalazimu kukaa siku nne bila chakula, kila mgeni aliyewatembelea alijihisi furaha. Hakukuwa hata na sehemu ndogo ya anasa: hakukuwa hata na mke wake mmoja aliekuwa na zaidi ya chumba cha kisasa. Chakula kilichopendwa zaidi kwao ilikuwa ni upendo, huruma na unyenyekevu. Njia za nidhamu ambazo Mtume wa Allah (s.a.w) aliziweka katika nyumba yake zilijaza mıoyo ya walioishi katika nyumba hiyo upendo na furaha isiyo na kikomo. Hakuna mwanamke anaeweza kumpenda mume wake kama wake za Mtume walivyompenda mume wao; hakuna mwanaume anaeweza kumpenda mke wake kama Mtume alivyowapenda wakeze. Hakuna mtoto anaeweza kumpenda baba yake kama Fatima alivyompenda baba yake; na hakuna baba anayeweza kupenda mtoto kama Mtume alivyowapenda watoto wake.

Mtume wa Allah (s.a.w) alifanya juhudi ya juu kuweka uadilifu kwa wake zake wote. Ingawa alifanya yaliyo bora zaidi katika mtazamo huu, kwa sababu ya ugumu wa kuhakikisha uadilifu kamili, pia aliomba kwa Mwenyezi Mungu:

"Ewe Mwenyezi Mungu!Huenda pasi na kukusudia nikampenda mmoja miongoni mwao kushinda wengine na hilo si jambo sahihi. Ewe mwenyezi Mungu! Nachukua kimbilio katika utukufu wako kuhusiana na jambo hili ambalo sina uwezo wa kulizuia."[3]

Ewe Mola wetu mlezi! Jaalia juu yetu na juu ya familia zetu maisha ya kichamungu ambayo wewe umeyataka tuishi. Zifanye nyumba zetu kuwa ni pepo za neema na Baraka. Zilinde na ziepushe nyumba zetu kuwa ni mashimo ya moto.

Amin!

---

3. Kuna mambo mengi tujifunzayo kwa namna ya mtume kuendea madhaifu ya kibinadamu. Moja wapo ni kuhakikisha kuwa wafuasi wake hawajisahau kuwa yeye alikuwa ni mwanadamu, tangu baadhi ya jamii za kidini hapo kabla zilipokwenda mbali zaidi katika heshima yao kwa mitume wa zama zao kiasi cha kuwapa heshima kuwa wao ni miungu. Kinga hiyo hiyo inaeleza sababu, katika sehemu ya pili ya shahada ya kiislamu ni kushuhudilia kuwa Mtume ni mja wa Allah s.w lilikuja kabla ya kushuhudia kuwa yeye ni mjumbe wa Allah. Bila ya shaka, kumchukulia yeye kama mja wa Mwenyezi Mungu na kusahau utume wake ni udhihirisho wa wazi kabisa wa ujinga!

Vitu Ambavyo Wanawake Wanatakiwa Kuwa Makini Navyo Katika Familia

"Mwanamke mchamungu humfanya mumewe ajisikie furaha anapomuangalia mkewe usoni; humpatia mume wake kila anachokihitaji; na anapokuwa mumewe yupo mbali, analinda mali na heshima ya mumewe."

(Ibn Maja, Nikah, 5/1857)

Swali–Ni vitu gani wanawake wanatakiwa kuwa makini navyo ili wapate kuzilinda familia zao zibaki katika amani na furaha?

Awali ya yote, wanawake wanatakiwa kuwa waangalifu juu ya utumishi wao kwa Allah na kujitolea. Katika utaratibu huu wanatakiwa kuwa waangalifu katika sala zao na ibada zingine ili wawe karibu zaidi na yale yaliyoamrishwa na kujitenga na yaliyokatazwa katika Uislamu.

Mwanamke mchamungu huwajibika kuwa mfano katika familia yake na kumshawishi mume wake, watoto wake, ndugu zake, na hata jirani zake kutoa sadaka, zakat na kufanya matendo mema. Mwanamke mwema ni sawa na ua zuri lenye kutoa harufu nzuri ivutiayo kunusa ua la peponi!

Kazi muhimu zaidi ya wanawake, baada ya kumtumikia Mwenyezi Mungu, ni kumfanya mumewe na wahusika waliobaki katika familia au nyumba yake wenye furaha muda wote. Kumfanya mumewe mwenye furaha na kutokuipoteza furaha ya familia yake

kutampa mke huyo kuneemeshwa Baraka na neema za Mwenyezi Mungu mtukufu. Kwa hakika Mtume Muhammad (s.a.w) alisema kuhusiana na suala hili katika hadith ifuatayo:

Mwanamke mchamungu humfanya mumewe ajisikie furaha anapomuangalia mkewe usoni; humpatia mume wake kila anachokihitaji; na anapokuwa mumewe yupo mbali, analinda mali na heshima ya mumewe (IbnMaja, *Nikah*, 5/1857)

Kwa hiyo mwanamke mwema anatafuta kila mbinu za kuifanya familia yake iwe ni yenye furaha.

Swali– Ni mambo yepi mengine ambayo mwanamke anatakiwa kuyapa umakini na umuhimu zaidi katika maisha yake ya kila siku na katika familia yake?

Akiwa nyumbani kwanza anatakiwa ajichunge mwenyewe zaidi. Anatakiwa awe msafi na mwenye kupendeza katika mavazi na kila kimuhusucho. Kwani kuwa mchafu na kutojipangilia vyema kutamfanya mumewe asimheshimu na kupoteza mvuto wake. Mke anatakiwa kuwa mbali na kila kile ambacho mumewe hakipendi, kwa sababu mwanaume anapokosa kuona kile anachokipenda kwa mkewe, moyo wake huanza kutafuta yale aliyoyakataza na asiyoyapenda, ambayo kwa hakika yataharibu furaha na amani ya familia. Mwanamke mwenye busara hujitoa mwenyewe kama kuchanua kwa ua zuri kwa

mumewe mpendwa. Ni katika mambo anayotakiwa kuyajali zaidi kuwa mumewe anatakiwa afikirie kuwahi kurudi nyumbani jioni.

Mwanamke mwema anatakiwa akutane na mumewe anapokuwa anarudi toka kazini mlangoni haliyakuwa ni mwenye tabasamu pana usoni na asubuhi anatakiwa amsindikize mumewe akienda kazini hadi mlangoni na amwache akiondoka kwa tabasamu huku akimpatia maneno mazuri yenye kuvutia. Hata ikiwa siku au masaa ya kazi yamezidi na kumkera huyu mwanamke, anatakiwa kumuuliza na kumshauri kwa upole na wala asioneshe uso wa taharuki wala wasiwasi mbele ya mumewe. Anatakiwa kushiriki hofu za mumewe na amsaidie kurudi katika hali ya kawaida.

Anatakiwa kujishauri mwenyewe na kurekebisha hisia zake mapema kabla ya kuharibika kwa utulivu wa nyumba. Umm Sulaym (r.a), swahaba wa Mtume, alitoa mfano wenye kuvutia sana wa swala hilo. Hata kifo cha mwanawe hakikuondoa ukarimu wake kwa mumewe. Kwa mujibu wa mapokezi, mtoto wa Abu Talha, ambaye alikuwa mgonjwa mahututi kabisa, alipatwa na umauti wakati baba yake hajarejea nyumbani. Umm Sulaym aliuosha mwili wa mwanawe na kuuandaa. Aliamrisha wakazi wengine wote wa hapo nyumbani juu ya kutokumueleza mumewe atakaporudi, “Msimwambie Abu Talha kuhusiana na kifo cha mwanawe hadi nitakapomueleza mwenyewe.” Wakati Abu Talha aliporejea nyumbani, aliuliza, “Vipi hali ya mwanangu?”

Umm Sulaym alimjibu, "Maumivu yake yamekwisha na nafikiri amepumzika hivi sasa." Kesha akamuwekea mumewe chakula cha usiku, halafu wakaenda chumbani na kulala. Asubuhi, wakati Abu Talha alipotaka kuelekea kazini, Umm Sulaym alisema, "Abu Talha! Unafikiria nini kuhusu walichofanya jirani zetu? Niliwaachia kitu kama amana nao hawajakirejesha nilipokiulizia."

Abu Talha alisema, "Wamefanya kosa."

Kisha Umm Sulaym akasema, "Ewe AbuTalha! Mwanao aliwekwa kwako amana na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Ameshachukua amana yake."

Kwa muda kidogo Abu Talha alipigwa na bumbuwazi akawa kimya kisha akasema, *"Sisisote ni wa Mwenyezi Mungu, na kwa Mwenyezi Mungu sisi sote tutarejea."*

Abu Talha alipokwenda kuswali msikitini, alielezea kila kitu kwa Mjumbe wa Mwenyezi Mungu (s.a.w). Mtume akawombea dua, "Ewe Allah! Teremsha Baraka zako kwao na uwaneemeshe kwa uangalizi wako kutokana na ule usiku wao."

Kabla ya kutimia mwaka mmoja baadae, Mwenyezi Mungu mtukufu aliwajaalia mtoto mwengine tena wa kiume. Mtume wa Mwenyezı Mungu (s.a.w) alichukua tende, akaitafuna tafuna kidogo, kisha akaiweka mdomoni mwa mtoto Yule na hapo hapo akamuita Abdullah – "Mja wa Mwenyezı Mungu." Ilirıpotiwa kuwa Abdullah alipokuwa na

umri wa miaka tisa aliihifadhi Qur'an ikiwa ni matokeo ya Baraka zilizotokana na maombi ya Mtukufu Mtume (s.a.w). (Bukhari, *Jana'iz*, 42: *Aqiqa*, 1; Muslim, *Adab*, 23: *Fada'il al-Sahaba*, 107)

Swali–Ni mambo yepi mengine ambayo mke anatakiwa kuwa makini nayo katika mahusiano yake na mumewe?

Hatakiwi kumdharau mumewe na katu asimuweke nafasi ya pili miongoni mwa wanafamilia wengine. Mwanaume wa kawaida hawezi kukubali kuwa wa pili katika familia, na hilo ni kinyume cha uhalisia wake.

Ili tumfurahishe mtu ni lazima kwanza tumfahamu vizuri huyo mtu. Na hili ndilo hasa mke anatakiwa kufanya kila juhudi kuhakikisha anamfahamu mumewe na kujifunza anavyovipenda na vimvutiavyo mumewe, hisia za mumewe na vipaumbele vya mwanaume huyo. Kiuhalisia mwanaume anatakiwa kukaa na mkewe katika hali kama hiyo. Ikiwa wote wawili hawakuwa makini katika kazi hii muhimu kwa uhusiano, hapo "*umoja, kuchangia fikira na vitu kwa kawaida,*" mahitaji ya asili ya ndoa yenye ushindi, hufunika muda wote na yale yote ya bandia huondoka kwa kasi kubwa katika hisia za wanandoa. Ikıwa tahadhari hazitachukuliwa kwa wakati, hali itakuja kuwa ngumu mno kiasi cha upendo wa asili na mahaba kati ya wanadoa wawili vikatengeneza njia ya maumivu na kutengana. Wakati mgumu zaidi

kwa uhusiano huu ni kipindi cha uzeeni. Undani wa wanandoa ambao hawakusomana hapo kabla miaka yote waliishi katika mapenzi ya kuigiza hubadilika na kuwa ni upweke na ni kipindi cha kuona mapenzi yamepungua pengine kuwekeana visasi.

Mke anatakiwa kumsaidia mume wake katika mambo yake yote mema ayafanyayo na yale yenye kuridhisha. Atatakiwa kuonesha kiwango cha juu cha heshima kwa ndugu wa mumewe, ikıwa atatakiwa kuweka uchaguzi au kujitoa mhanga, atatakiwa kuonesha anaijali zaidi familia ya mumewe.

Maisha yamejaa mishangao mingi mno. Kuna nyakati za dhiki, shida, huzuni na majonzi. Mke atatakiwa kukaa jirani karibu mno na mumewe katika kipindi hiki na kuhakikisha anamsaidia kurejea katika hali ya kawaıda. Ni vyema kiasi gani wataalamu wetu wanalielezea hili: *"Kuwa kama jongoo iruhusu miguu yote arobaini ıtembee, ili uje kuwa taji katika vichwa vyao."*Ni kipi tunachokielewa katika hili na mifano inayofanana na huu ili tuwe wepesi kufuta maumivu ya maisha yetu kwa uchamungu. Mtume katu hawezi kumsahau mke wake Bi Khadija ambaye alikuwa ni mkakamavu, mwenye kutoa msaada, muelewa, mpole, mkarimu, mtiifu, mnyenyekevu, na mwenye kujitoa mwenyewe.

Mke huingia nyumbani kwake akiwa katika gauni au vazi lake lenye kupendeza la harusi, akiwa amejaa furaha na bashasha, mara anapoanza maisha yake ya ndani, katika vazi lake hilo zuri na kuzika

madhaifu yake. Watu wote atawapenda ili naye apendwe, ataonesha heshima kwa wengine ili naye aheshimiwe, atajitolea ili abarikiwe. Pengine yote haya yanaweza kupatikana kwa mke mwanzoni katika familia. Mwanamke mwenye hekima anajua namna ya kumfurahısha mume wake na kutengeneza furaha ya familia yote. Katika hadith, imeelezwa:

Mwanamke ambaye mume wake atakutwa na umauti akıwa radhi nae, ataingia peponi. (Tirmidhi, *Rada*, 10; Tazama pia IbnMaja, *Nikah*, 4)

Jambo hili si tu linaelezea malipo yanayomsubiri mwanamke mchamungu ambae aliridhiwa na mume wake, lakini pia nafasi ya mume katika familia na nafasi kubwa ya mwanamke katika mtazamo wa kiroho.Waume, katika sehemu yao, wanatarajiwa kuwa makini juu ya namna ipi na wapi wanahifadhi maisha ya familia zao na kujaribu kadiri ya uwezo wao kutumia kipato chao kitokanacho na njıa halali ambacho kinaweza baadhi ya nyakati kutolingana na kiwango cha matumizi wanachohitajia. Utamaduni wa Mtume katika kuchagua mchumba alisema: *"Vyeo vya watu vimefichwa katika dini zao; heshima zao zimefichwa katika sababu zao; na uzuri wa vizazi vyao umefichwa katika wema wa matendo yao [Ulinzi wa ndoa]."*

Mwanamke mwema si tu yule ampendae mumewe bali pia huonesha kiwango kikubwa cha heshima na utii kwa ndugu na marafiki wa mumewe. Tabia hiyo mara zote itamfurahisha mumewe, vi-

levile ingawa kuna nukta muhimu zinazoweza kuhusishwa hapa: Hatutakiwi kusahau mipaka ya sharia iliyowekwa na Uislamu. Wakati mwanamke anapokuwa peke yake nyumbani, hatakiwi kumualika kuingia ndani mwanaume ambaye, kama angekuwa hajaolewa, angeruhusiwa kisheria kuolewa na mwanaume huyo (mwanaume mkando). Hili ni suala muhimu sana katika maisha ya ndoa. Hakuna yeyote awezaye kufikia malengo mema wakati anavunja mipaka ya sharia ya Uislamu. Mwanamke kikawaida anatakiwa kuchukua uangalifu mkubwa mno kukaa mbali na chochote atakachohisi kinaweza kumharibia Jina Lake. Katika jamii yetu ya kiislamu, heshima ya mwanamke ni kama nguo nyeupe: hata doa dogo mno huonekana katika macho. Mtume wa Allah (s.a.w) aliwaonya wafuasi wake kuhusiana na"maeneo ya kijivu":

"Kaeni mbali na maeneo yenye mashaka."

Usiku mmoja wakati Mtume (s.a.w) alipokuwa akitembea mitaani na moja ya wake zake, wanaume wawili kutoka Madina waliwaona. Kwa haraka Mtume (s.a.w) alimtambulisha mkewe kwao*"Huyu ni mke wangu Safiyya mtoto wa Huyyay."*

Wote wawili wakasema, "Ewe Mtume, Utakasifu ni wa Mwenyezi Mungu Mtukufu! [Hatuwezi kuingia mashaka yoyote na wewe hata yakiwa katika sehemu nzito ya akili zetu.]" Mtume Aliwajibu,

Shetani anazunguka katika mwili wa mwanadamu kama damu inavyozunguka katika mishipa ya

fahamu na nilihofia huenda akaacha baadhi ya fikira mbovu katika akili zenu kama nisingaliwaambia hilo.
(Bukhari, *I'tikaf*, 11; Muslim, *Kitab al-Salam*, 23-25)

Huu ni mfano bora sana wa Mtume wetu kwa wafuasi wake kuwa hatutakiwi kufanya chochote ambacho kinaweza kuleta mashaka katika fikira za wengine.

Daima mke anatakiwa kuwa karibu zaidi na mume wake na amsaidie mambo yake mema ambapo mwanaume anaweza kutafuta ushauri toka kwa mkewe na kumpelekea kuweka bayana mipango yake. Yafahamika vyema kuwa kuchangia mawazo kunaongeza furaha zetu na kutupunguzia majonzi. Wenza hawatakiwi kusahau kuwa kila mmoja ni swahaba wa mwenzake si tu katika ulimwengu huu bali hata katika ulimwengu wa Akhera. Kwakuwa walikuwa katika maisha tofauti kabla ya kuingia katika ndoa, kupitia ndoa maisha yao mawili tofauti yamebadilika na kuwa moja. Kwahivyo watatakiwa kuchunga kanuni za umoja katika kila kipengele cha maisha yao. Endapo mmoja wao atateleza, mwenza wake anatakiwa kufanya hima kumdaka na kumsaidia kumsimamisha.

Mke anatakiwa kuwa makini na hali ya mumewe. Mara atapohisi kuwa mumewe hayuko sawa kwa jambo japokuwa ni dogo, hatakiwi kuikuza hiyo habari na kuipeleka katika mdahalo. Kadiri itakavyozidi kujadiliwa inaweza kupelekea katika kupunguza heshima na upendo. Hasa katika hali

za namna hiyo, ni vyema kwa mwanamke kujishusha chini zaidi na kurejesha hali ya mumewe katika usawa. Hatimaye mumewe atafahamu kosa lake, atarejea katika hali ya kawaida na kuonesha heshima kwa mkewe. Lakini ikiwa mwanamke atakuwa ni mtambo wa hoja, atazidi kumpandisha mumewe na kupelekea mwanaume kutokuwa na nafasi ya kufahamu kosa lake. Ndipo shetani atakapopata nafasi ya kuingia baina yao na kupanda mbegu ya chuki na uadui katika mioyo yao.

Jambo lingine muhimu ambalo wenza wanatakiwa kuwa makini nalo zaidi ni wivu. Moja ya mambo yanayosumbua sana mahusiano na kupelekea kuharibika ni hili la wivu. Hata ukiwa kuna sababu hasa za tuhuma, wenza wanatakiwa wajaribu kukaa na kuzungumza badala ya kulaumiana. Vinginevyo, mambo madogo yanaweza kuwapelekea katika mgogoro mkubwa.

Baadhi ya nyakati watu wanakuwa hawana uwezo wa kuona matokeo ya matendo yao yakiwa katika hali tata. Wanaweza wakasahau, au kufanya makosa. Ikiwa mwanamke atagundua kuwa mume wake ana mahitaji ya maoni yake, atatakiwa kwa upole na ukarimu kuonesha kuwa anamuunga mkono na kumpa msaada. Pia atatakiwa kumuambia kuwa anachokifikiria ni suluhisho zuri zaidi la changamoto zinazomkabili kwa wakati husika…kwa mke pia atatakiwa kuwa ni rafiki wa karibu zaidi wa mume wake. Hatupaswi kusahau kuwa mwanaume na mwanamke hukamilishana wenyewe.

Kutoka wakati kwa wakati mama wa waumini, wake wa Mtukufu Mtume (s.a.w), walimuunga mkono na kumsaidia kwa mawazo yao. Kwa mfano, wakati wa makubaliano ya mkataba wa Hudaybiya, wengi wa maswahaba hawakuwa tayari na walikwazwa na masharti ya mkataba. Hawakuweza kuelewa hekima iliyokuwa nyuma ya mkataba na walifikiri itakuwa ni patupu yaani bure kabisa. Wengi wao walitaka kupigana, hili lilimfanya Mtume awe ni mwenye huzuni mno. Mke wake Umm Salama (r.a) alimshauri kutokuwa na khofu, na pia akamtaka afanye hima kuingia katika utekelezaji wa makubaliano ya mkataba. Umm Salama alifahamu kwamba kuna uwezekano kuwa Makubaliano ya Hudaybiya yatashindwa isipokuwa pale Mtume mwenyewe atakapokuwa wa awali kuingia katika utekelezaji wake. Ikiwa ni matokeo ya ushauri wa Umm Salama, Mtume wa Allah alikata nywele zake na akavua vazi lake la *ihram,* ni wazi kuwa aliondoa makusudio yake ya kwenda hija, ambapo ndivyo mkataba ulivyotaka. Walipomuona Mtume wa Allah (s.a.w) akifanya hivyo na maswahaba nao wakafanya vivyo hivyo. Tatizo likawa limetatuliwa kabla hawajachelewa.

Mfano mwengine unaoneshwa na mama yetu Bi Khadija. Alimshauri Mtume (s.a.w) baada ya kushuka wahyi wa kwanza kabisa, wakati alipokuwa akitetemeka huku akihofia yaliyomtokea. Naye pia ndiye pekee aliyetoa ushauri wa kumtafuta na kwenda na Mtume kwa Waraqa bin Nawfal ili aweze kuwahakikishia wito huo.

Hata Khalifa ‘Umar (r.a) aliwahi kusikiliza ushauri wa mwanamke. Siku moja msikitini alikuwa akilalamika kuwa wanakuwa wanaomba kiasi kikubwa sana cha mahari, ambacho kinapelekea ndoa kuwa ni ngumu mno. Alitangaza kuwa anakusudia kuweka kikomo cha mahari ilikuwepesisha ndoa. Mwanamke mmoja jasiri kutoka safu za nyuma alisimama na kuweka pingamizi. Alinukuu maelezo ya Qur’an ambapo mwanamke anaweza kutaja kiwango chochote cha mahari anachopenda.

‘Na wapeni wanawake mahari yao hali ya kuwa ni kipawa. Lakini wakikutunukieni kitu katika mahari, kwa radhi yao, basi kileni kiwashuke kwa raha’. *(An nısaa 4:20)*

Kusikia hilo ‘Umar alifahamu kosa lake na kubadilisha mawazo yake. Akasema:

“Yupo sawa huyu mwanamke. ‘Umar amefanya makosa.” (Ali al-Muttaqi, XVI, 536-537/45796)

Endapo, kutakuwa na jambo tata linalohitaji kujadiliwa na mke akaombwa ushauri, atatakiwa kuwa mwangalifu na asije akajiona ni mdhaifu, wakati ushauri wake ni muhimu. Wakati wowote atakaotoa ushauri kwa mumewe, atatakiwa kuzuia kuonekana si mwenye heshima kwa mumewe. Ni hakika kuwa wanaume huwa hawajisikii vyema wanaposhauriwa na wanawake. Kwa kifupi, mwanamke anaejitambua anafahamu namna ya kutumia vipawa alivyopewa katika changamoto zinazoukabili uhusiano wake na mume wake. Mwanamke anatakiwa kuwa na mbinu

na uwezo wa kuingia katika moyo wa mumewe. Kuna mifano mingi sana ya swala hili katika historia yetu. Wanawake wengi katika wake wa wafalme wa Dola ya Othmaniyya walichangia nguvu za waume zao kupitia kufaulu kuingia katika mioyo ya waume zao. Kwa kufanya hivyo, waliweza kuacha taasisi nyingi za kidini zenye kutoa misaada na mambo mema nyuma yao. Kwasababu ya huduma zao, wanaendelea kukumbukwa kwa Baraka na uzuri.

Si sahihi kwa mwanamke kumlaumu au kumvunjia heshima mume wake mbele za watu. Haijalishi amefanya kosa kubwa kiasi gani, hatakiwi hata kumpandishia sauti au kutumia lugha isiyokuwa salama. Kanuni inayoshikilia hilo inaelezwa katika aya ya Qur'an pia kwa wanaume kwa wake zao. Inaeleza kwamba:

… Wao (wake zenu) ni vazi kwenu, na nyinyi (waume) ni vazi kwao. …" (2; 187)

Pia ni kosa kwa mwanamke kumsifia mwanaume mwengine mbele ya mumewe. Hatakiwi kulalamika kuhusiana na mumewe hata kwa wazazi wake, ikiwa ni pamoja na kuwa mwangalifu asije akamuweka katika hali mbaya na ngumu mbele ya watu wengine. Anatakiwa kutafuta mbinu za kutatua matatizo yanayozunguka baina yao.

Tumeona, kutokana na uzoefu wetu, msingi wa kukosekana furaha katika familia kunasababishwa na kutokubaliana kwa wenza hao wawili. Wanandoa wanaweza kila mmoja kuwa na pepo au shimo la

moto kwa mwengine. Endapo mwanamke mchamungu anapokuwa makini kutekeleza wajibu wake kwa ajili ya Allah na katika kumheshimu mume wake kwa kufuata taratibu za kisheria, ni alama ya kuwa yupo katika njia ya peponi...

Swali: Ni bishara zipi zilizotolewa na Mtume (s.a.w) kuhusiana na mwanamke mwema?

Mtume (s.a.w) amesema:

Baada ya kujikurubisha zaidi na Allah, muumini huwa hapati kilicho bora zaidi kwa ajili yake kuliko mke mwema ambaye atamheshimu yeye wakati atapomuelekeza jambo na atakayemvutia pindi akimtizama. Wakati akimtaka kutekeleza jukumu, anakuwa mkweli na wakati anapokuwa mbali analinda heshima na mali zake." (Ibn Maja, *Nikah*, 5/1857)

Mke mwema ni Yule anayemtii mume wake na akawa mwenye upendo kwa watoto wake. *"Dunia nzima ni majaliwa na utoaji bora wa dunia ni mwanamke mwema."* (Muslim, *Kitab al-Rada*, 64; Tazama pia: Nasa`i, *Nikah*, 15; IbnMaja, *Nikah*, 5)

Thawban (r.a) anasimulia kuwa:

Wakati ilipoteremka aya "…*Na wanao kusanya dhahabu na fedha, wala hawazitumii katika Njia ya Mwenyezi Mungu, wabashirie khabari ya adhabu iliyo chungu"* (9:34), tulikuwa pamoja na Mtume ka-

tika msafara. Baadhi ya maswahaba walisema sasa hivi tumefahamu sheria kuhusiana na dhahabu na fedha (hatutazikusanya tena, tutazitoa kama sadaka). Tunatarajia kuwa sasa tumefahamu lililo bora kwetu. Baada ya kusikia hili, Mtume wa Allah alisema, *"Umiliki wenye thamani zaidi ni ulimi unaolitaja jina la Allah, moyo unaoshukuru, na mke ambaye anakuza imani ya mume wake."* (Tirmidhi, *Tafsir*, 9/9)

Swali: Watu wanakabiliana na matatizo mengi sana ya kiuchumi na kifedha katika ulimwengu huu wa sasa. Kwa kulingana na Mali zetu, Ni kanuni zipi tunalazimika kuziangalia kuweza kuhifadhi amani na utulivu wa familia zetu?

Awali ya yote, watu wanahitajika kujifunza namna ya kukabili matamanio yao ili waweze kujikinga wenyewe kutokana na kununua kila wanachokiona. Vinginevyo, matumizi yasiyo na lazima yatapelekea katika mgogoro mkubwa wa kifedha ambao utapelekea kupotea kwa mwelekeo na kuzaliwa kwa migongano nyumbani. Familia nyingi sana siku hizi, kutokana na kuongezeka kwa kadi za mkopo (credit cards), zikiamini kwamba zinaweza kumiliki chochote wakitakacho. Kutokana na haya wanajikuta wakitumbukia katika shimo la madeni na riba. Familia nyingi zenye furaha zimeharibika kutokana na kuingia katika mtego huu. Hata ikiwa wanafamilia ni matajiri, hawatakiwi kufuja mali zao. Hili

na jambo la kuliheshimu kwa wote wawili wanawake na wanaume. Ni kama alivyotuamrisha Mwenyezi Mungu Mtukufu katika aya ifuatayo:

Na mpe aliye jamaa yako haki yake, na masikini, na msafiri; wala usitumie ovyo kwa fujo. Hakika wabadhirifu ni ndugu wa Mashet'ani. Na Shet'ani ni mwenye kumkufuru Mola wake Mlezi. (17:26-27)

Endapo yeyote atamiliki zaidi ya mahitaji yake, hivyo mtu huyo atatakiwa kutafuta watu wenye mahitaji na awasaidie. Kuwasaidia masikini na kushiriki katika sala zao huinua nyumba zetu na kutuongezea Baraka. Siku zote itatakiwa iingizwe katika fikira zetu kuwa wao wanaweza kuja katika maeneo tunayokaa nasi tunaweza kuwa katika maeneo yao.

Kanuni yetu katika suala la Sadaka inatakiwa kuwa aya isemayo: *"KABISA HAMTAFIKIA wema mpaka mtoe katika vile mnavyo vipenda. Na kitu chochote mnacho kitoa basi hakika Mwenyezi Mungu anakijua…"* (3:92). Wakati tunapotoa sadaka, hatutakiwi kutoa katika vibaya miongoni mwa tunavyovimiliki, isipokua ni katika vizuri tunavyovithamini. Katika maneno ya Mtume wetu (s.a.w) ya kufananisha kama ifuatavyo "*Wote watoao sadaka kwa mara ya kwanza hutoa kwa mkono wa Allah, na kupelekwa katika mkono wa Masikini.*"

Hasa itatakiwa kutajwa hivyo katika familia, kufanyia mazoezi ni jukumu la msingi la mke. Anatakiwa awe mfano wa kuigwa katika matumizi yake na kuwa makini ili kuepuka matumizi yasiyo ya lazima.

Ikiwa atafanya haya, nyumba yake itakuwa na mafanikio makubwa hata ikiwa watu wake sio matajiri. Ili kufikia hatua hii ya uzuri, anatakiwa aanze kupika kwa kulitaja jina la Allah, atumie viungo alivyoviandaa kwa hekima na busara na asilazimishe kiwango cha fedha cha familia. Huu ndio msingi wa furaha ya nyumbani. Leo, kwa kuwa hatujachunga kanuni hizi na kwa kuwa tunatupa mabaki ya chakula katika mapipa ya takataka, hatuna mafanikio na Baraka katika majumba yetu. Wakati huo huo, Mwanamke wa kiislamu aliye mchamungu anaweza akaepuka kuwa na takataka nyumbani kwake kwa kununua kile kinachotosheleza kwa ajili ya nyumba yake.

Nyakati zilizopita, wanawake walikuwa na ufundi mkubwa wa kuhifadhi nguo zao na kuhakikisha hazipatwi na madhara hadi zinapovuliwa. Hivi sasa, wanawake wengi huona nguo zao zimeharibika na kuamua kununua nguo nyingine zifananazo na zama kila kukicha. Haya ni matendo ya kibadhirifu.

Jambo la mwisho nitalopenda kusisitiza ni wajibu wa mwanamke katika mazingira ya kujenga familia yenye amani ni ukweli wa maneno ya kale yasemayo, “Ndege jike ndie ajengae kiota,” wakati wanawake watapoufahamu umuhimu wa maneno haya na kuyafanyia kazi, nyumba zetu huwa ni mabustani ya peponi. Wajibu pia huenda kwa mume kwa kuheshimu na kutunza mazingira yaliyoandaliwa na mke.

Vitu Ambavyo Wanaume Wanatakiwa Kuwa Makini Navyo Katika Familia

Kusaidia ukuaji wa dini na mwenendo wa wanawake na watoto, kusaidia kielimu katika namna ambayo italeta furaha ya milele, ni miongoni mwa jukumu kubwa la wanaume.

Swali: Ni mambo gani ambayo mwanaume anatakiwa kuyaangalia zaidi katika familia?

Furaha ya familia inategemea zaidi ukakamavu wa malengo ya baba. Kuwa baba mkakamavu ni kuwa baba anaeilea familia yake kwa heshima, adabu na nidhamu. Haya yanamtaka mwanaume kuwa mtafiti, mfanisi, mbunifu, na hasa katika kuwa na imani isiyotetereka na mwenendo mwema.

Swali: Tunaweza kufafanua nukta hii kwa maelezo zaidi? Ni kipi baba anatakiwa kutoa kwa ajli ya familia yake?

Wakati mwanaume anapoamua kuoa, kabla ya chochote kingine anahitaji chanzo kizuri cha mapato ili aweze kuisaidia familia yake kwa mtindo wa kimaadili, tangia Uislamu umeweka wajibu wa kuweka nidhamu katika familia kuwa ni wa baba. (Ni kutokana na wajibu huo kwamba Qur'an imefanya

sheria ya urithi kumruhusu mwanaume kuchukua fungu kubwa kuliko mwanamke.) Ni pale tu mwanaume atapokuwa na vyanzo vya kuweza kuendeshea familia ndipo anapotakiwa kufanya hima kupiga hatua kuelekea katika uwanja wa ndoa. Ndoa si jambo la lazima kwa mwanaume ambaye hana uwezo wa kujiendesha hata mwenyewe, wacha aishi mwenyewe. Katika hali nyingine, kwa wale ambao hawana nafasi nzuri ya kifedha na wanataka kuoa ili kujiweka katika nafasi nzuri ya kuutumikia Uislamu, Mwenyezi Mungu kwa hakika atawasaidia. Kama aya inavyosema:

Na waozeni wajane miongoni mwenu na wema katika watumwa wenu na wajakazi wenu. Wakiwa mafakiri Mwenyezi Mungu atawatajirisha kwa fadhila yake. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye wasaa Mwenye kujua. (24:32)

Huenda katika ayah hii yafahamisha kuwa, wale wote wenye uwezo wa kuoa wanatakiwa waoe, na wale wasio na uwezo wasaidiwe kuoa. Hili ni jukumu la jamii ya waislamu. Msaada wa aina hiyo ni jambo la ukamilifu zaidi kupata malipo ya kiroho. Kwa namna hiyo, heshima ya jamii na hata ya mtu mmoja mmoja itakuwa imehifadhiwa.

Heshima ni nguvu tofauti, iliyopewa kwa wanadamu pekee. Heshima haiwezi kulinganishwa kutoka kwa viumbe wengine. Ingawa,endapo mwanadamu atapokuwa amepoteza hadhi yake, anakuwa amefikia katika hatua ya wanyama wengine.

Pasi na shaka, akili, nguvu, uwezo, vipawa, na welekeo vimeumbwa kwa kila mwanadamu katika vipimo vyenye kutofautiana. Kutokana na kuwa na hisia tofauti, malengo na makusudio yenye kuhitalifiana yamejitokeza. Makusudio yote haya, taaluma, kazi zote hizi zinahitajika ili kuendelea uwepo wa maendeleo ya jamii. Katika mahitaji ya ujumla ya jamii, kama ilivyo siku zote wapo wachinjaji, wasafishaji wa mitaani, madaktari, wasomi, wanazuoni, na watu wa kazi na fani nyingi tofauti. Hii inaleta maana, kila mmoja anatakiwa kujaribu kuoa kulingana na vyanzo vyake na mume mwenye kujitambua atamtafuta mke anaeendana nae.

Kwa mume na mke kuwa na hali ya kiuchumi inayolingana ni jambo la muhimu sana kuzingatia, lakini pia kuna mambo mengine yanayoangaliwa, mwenendo, tabia, mila na desturi pia ni muhimu. Elimu inayolingana au kukaribiana, desturi na mila zinazoendana pia ni mambo muhimu. Ikiwa mambo haya yatafikiwa, familia itakuwa huru na vishawishi vya kila aina ya hali za kijamii. Kwa mfano, endapo mwanaume atashindwa kutoa kiwango cha maisha alichokuwa nacho mwanamke kabla ya kumuoa, kutokuelewana na migogoro vitapelekea kuharibika kwa familia. Penzi lenye kuendana huweza kuzuia hili baadhi ya nyakati, lakini ni nadra sana. Kwa hiyo ndoa baina ya wanandoa waliotoka katika familia zenye kufanana hali zao za kijamii kwa kawaida ndio chaguo la busara zaidi. Yote haya yanamaanisha kuwa, watu wanaochangia muono wa ulimwen-

gu, malengo na matarajio wanaweza kuishi pamoja muda mrefu pasi na matata.

Katika hali yoyote, umiliki wa vitu katika familia, na muundo wa maisha unatakiwa kuendeshwa kwa mujibu wa kiwango cha mapato cha baba. Si vyema kwa mama na watoto wake kuhitaji zaidi ya kipato kinachoingia. Lakini baba ana wajibu kamili wa kuwapatia wanafamilia *"makazi, chakula, na mavazi"* kulingana na kipato chake.

Makazi, yawe ni ya kupanga au kumiliki, yanatakiwa yawe makubwa ya kutosha kulingana na ukubwa familia na pia yanatakiwa yawepo pahala patapokuwa na ujirani mzuri. Kuendelea kuishi katika ubaya, ujirani usiojali afya wakati kuna vyanzo vya kutosha vya mapato vya kuhamia sehemu nyingine, si jambo la busara kuendelea kubaki hapo kwa wanafamilia. Kosa hili, linaweza kupelekea katika mmomonyoko wa maadili, utovu wa nidhamu na hata uharibifu wa familia kwa ujumla.

Chakula pia chatakiwa kuratibiwa kuendana na kiwango cha mapato cha baba. Katika harakati za kujikimu baba hatakiwi kuonesha uvivu wala kujilazimisha kufanya kazi zaidi ya uwezo wake. Wajibu wa mume ni kutoa chakula ndani ya viwango hivi. Viwango hivyo hivyo vyatakiwa kutolewa kwa matumizi na mahitaji mengine pia.

Migogoro na mitafaruku ya kila aina yatakiwa kuepukwa kwa juhudi za hali ya juu. Kwa bahati mbaya kutokuelewana ni mojawapo ya matatizo

makubwa sana ya kimahusiano ulimwenguni hivi sasa. Watu wengi huanza dharau inapotokea kupungua kwa kipato. Tabia hii imekuwa kila pahalawanaume wanatakiwa kujilinda wao wenyewe kutokana na kununua mahitajio yasiyo ya lazima wawapo na uwezo. Vinginevyo,watajikuta wanatumbukia katika dimbwi la kukosa maelewano.

Kula angalau cha kutosheleza kuishi ni unyenyekevu; Kula kwa kadiri inavyotakikana kumeruhusiwa; lakini, kula zaidi ya hapo hakujaruhusiwa. Masufi wametazama tabia ya kula kama hivi:

"Kulingana na kanuni za kisheria, kuendelea kula wakati umeshashiba ni fujo.

Kulingana na njia ya kisufi, kuendelea kula wakati umeshiba ni fujo."

Baba wanatakiwa wawe makini katika matunda na mboga wanazopendelea watoto wao. Watoto wasiokuwa na uwezo wa kuomba wanachohitajia kwa sababu ya aibu, hasa hasa watoto wa kike, wanatakiwa wapatiwe uangalizi maalumu.

Wageni wanahitajika kufanyiwa ukarimu kama ukarimu wa Uislamu unavyoeleza. Hii yote ni tabia njema na heshima ya kuwa mwanadamu.

Baba wa nyumba ni lazima atoe angalau seti mbili za nguo, moja kwa ajili ya kipindi cha baridi na ingine kipindi cha joto kwa kila mwanafamilia. Pia si vibaya kuwa na suti maalumu kwa ajili ya matukio maalumu. Uislamu unatutaka kujipendezesha kwa

kadiri ya uwezo wetu. Ingawa kuvaa nguo kwa ajili ya kujionesha, au kiburi imekatazwa katika Uislamu.

Nguo za Hariri na vito vilivyotengenezwa kwa dhahabu, kama vile pete na saa, vimekatazwa kwa wanaume. Vitu hivi ni maalumu kwa matumizi ya wanawake tu na kutumiwa kwake na wanaume kunatokana na kuzorota kwa kizazi. Utaratibu ni lazima uangaliwe katika uchaguzi wa nguo na vitu vya kiume. Kuwafanya mabinti zetu wavae nguo zisizopendeza au za kiume, huangukia katika tatizo la "kumwacha ajichagulie matamanio ya utoto wake," ni kosa kubwa sana. Baada ya muda, mavazi hayo yataingia kaatika mazoea yake na kuja kumtoa katika mazoea hayo ni jambo lisilokuwa jepesi. Kwa hakika, mustakabali wa mtoto utakuwa umepotea. Kwahiyo, watoto wa kike wanatakiwa kuzoeshwa mavazi ya kiislamu na wafundishwe umuhimu wake. Vinginevyo, kuna hatari kubwa kutokana na kukosa mwelekeo sahihi mwanzoni kunaweza kuharibu thamani ya watoto wetu wa kike watapokuja kuwa wanawake. Wacha mara kwa mara tuwe tunakumbuka kwamba kujinasibisha na mavazi au mwenendo wa kiislamu si tu ni kwa ajili ya kuwalinda watoto wetu, lakini pia yamaanisha kutafuta Baraka na heshima mbele ya waislamu wanawake. Wanawake ambao wanaovaa kulingana na kanuni za Uislamu siku zote huwa ni mafanikio ya kufikia thamani na uchamungu. Uwepo huo huashiria fikira za heshima katika mioyo ya wengine.

Swali: Ni lipi jukumu la mwanaume kuelekee elimu ya maadili ya kifamilia?

Kuunga mkono ukuaji wa dini na maadili ya wanawake na watoto, kusaidia elimu zao katika namna ambayo itawaletea furaha ya milele, ni miongoni mwa majukumu makubwa sana ya wanaume. Qur'an inaelezea:

Enyi mlio amini! Jilindeni nafsi zenu na hali zenu na Moto ambao kuni zake ni watu na mawe… (66:6)

Wigo mzima wa kazi hii huwazunguka wahusika wote wa familia zetu, ndugu zetu, jirani zetu, na kuchomoza kwa kila mmoja katika Taifa kulingana na nafasi zao na uwezo wao; Kwakuwa kama familia zinaleta umbo la mazingira yao makubwa, hivyo, pia mazingira yao makubwa huleta umbo la familia zetu.

Baba analazimika kuwa mwangalifu juu ya elimu ya Qur'an ya familia yake na awahamasishe juu ya kukithirisha ibada kwa Allah. Wakati huo huo, ni muhimu kwake kuifundisha familia yake maadili na majukumu ya kijamii. Kuainisha mahitajio yote, pindi mtoto anapofikisha umri wa kujiunga na elimu ya msingi, ni busara kwa baba awapeleke madrasa wakasome Qur'an. Baadae, wakati watapohitimu shule za msingi, kuwapeleka katika madrasa za Qur'an ni fikira njema zaidi. Hili ni muhimu zaidi hasa kwa watoto wa kike. Hatupaswi kusahau kuwa urithi pekee wenye thamani ambao mzazi anaweza kumwachia mwanae ni furaha ya maisha ya akhera.

Ni furaha iliyoje wanayo wale wanaowaelekeza watoto wao kuihifadhi Qur'an na kuwanyunyizia uzuri wa Qur'an! Kulingana na maelezo ya Hadith:

Yeyote akiisoma Qur'an na akatenda kulingana na maelezo yake, Siku ya hukumu wazazi wake watavikwa taji la nuru, ikiwa ni miongoni mwako, litakuwa bora kuliko mng'ao wajua katika ncha zote za ulimwengu huu. Hivyo vuta taswira ya nuru ya mtu huyo ambae ametenda kulingana na mafundisho ya Qur'an! (Abu Dawud, *Witr*, 14).

Leo hii watu huweka nguvu kubwa sana na kulipa kiasi kikubwa cha fedha kwa ajili ya kujifunza lugha za mataifa mbalimbali na kufanya mlinganisho baina ya vyuo mbalimbali vilivyojikita na kufundisha lugha. Kwa maana nyingine tumepuuzia na hata kudharau shule zetu zisomeshazo Qur'an. Na hivyo kuwanyima watoto wetu roho ya Qur'an ni jambo la kusikitisha mno. Na pia tumesahau kuwa mafanikio na ushindi wa hali ya juu kabisa, ambayo ndio pekee yanayoweza kuokoa maisha yetu huko akhera, ni kuweza kuacha nyuma yako watoto wema, ambao watatuombea dua.

Watoto wetu wanatakiwa wakuzwe kuwa makini na waangalifu kwa roho ya Qur'an na ujumbe iliokuja nao. Wanatakiwa mara kwa mara wawe wanafundishwa mifano ya mitume Kutoka katika Qur'an na ujumbe waliokuja nao. Katika ulimwengu huu wa sasa, kusaidia imani za watoto wetu ni jambo muhimu kuwa tunawakinga na hatari ya ukaf-

iri. Pamoja na kuwafundisha elimu ya Qur'an, pia tunatakiwa kuwafundisha watoto wetu maisha na mwenendo wa mtume (s.a.w), kwakuwa yeye ndiye tafsiri ya Qur'an. Ili tuweze kuyasoma vyema maana ya maisha yake na kujipamba nayo, tunatakiwa kufuata nyayo zake na kujaribu kuwa kama yeye. Endapo wazazi watapuuzia wajibu wao na kuwapelekea kutokuwapatia watoto wao elimu inayotakiwa ya dini, kutawafanya watoto hao wakue kutokana na muongozo wa vyombo vya habari na muundo wa maisha utakaotangazwa mbele zao. Runinga zitakuwa ndio mama zao, Zitawapa elimu, hali ya hisia na taswira zao na hata muundo wa maumbo yao vyote vitaratibiwa na Runinga watizamazo. Na mara hali hii inapokuwa imechukua nafasi linabaki jambo moja tu kwa mzazi ambalo ni kumpatia mtoto kila anachohitajia.

Inakuwa si bahati zaidi kwa mzazi pale mtoto atapoangukia katika tovuti na vipindi vya runinga visivyo na maadili mema. Kuwapuuzia ni alama ya adhabu kali kwa wazazi. Hali nyepesi zaidi ya kufahamu hatari iliyopo ni siku ile ambayo mtoto anakuwa anafahamu majina ya wachezaji wengi na historia zao na pale anapojaribu kuwa kama wao. Cha kushangaza ni kuwa hawafahamu hata majina ya mitume wao, wacha kujua maisha yao ya mfano! Hili lamaanisha kuwa, watoto wamekuzwa na wachezaji wa mchezo wa mpira wa miguu na waigizaji mahiri wa filamu mbalimbali. Wazazi hivi sasa wanapata tabu ya kuwalisha watoto wao na kuwakuza kimwili

tu, lakini roho za watoto zinalishwa na kukuzwa na wageni. Ni muda gani utamaduni na jamii vitadumu katika hali hii? Ikiwa tunataka kufanikiwa katika vita vya tamaduni, tunatakiwa kuwa waangalifu zaidi kuhusiana na elimu za watoto wetu. Tunatakiwa kuwaelimisha kwa mujibu wa kanuni na nidhamu ya Uislamu. Watoto wetu ni lazima wakuwe kuendana na asili zao.

Uislamu unaeleza viwango Fulani vya mavazi, ambayo ni sawa na thamani ya mwanamke. Moja ya mavazi hayo ni makatazo ya kuvaa nguo ya kubana au inayoonesha maungo na hata rangi ya ndani ya ngozi ya mwili wa mvaaji. Zama za Mtume (s.a.w) alipomuona dada yake Aisha aitwae Asma amevaa nguo yenye kuonesha, aligeuzia uso wake upande mwengine.

Akasema, "Ewe Asma', Mara mwanamke anapofikia Baleghe, hatakiwi kuonesha chochote katika viungo vya mwili wake isipokuwa hiki na hiki," na akaonesha uso viganja vyake vya mikono. (Abu Dawud, *Libas*, 31)

Hizi ndio kanuni za msingi za Uislamu ambazo zimewekwa kuzuia mwenendo ambao haupendezi kwa utu wa mwanadamu. Wanawake na wanaume wanatakiwa wote kwa pamoja wafanye kazi kuangalia taratibu hizi.

Hata kabla watoto hawajafikia umri wa kubalehe, wazazi ni lazima watenganishe vyumba vyao vya kulala, vyumba vya watoto wa kike na vyumba

vya watoto wa kiume. Hili ni jambo linalotakiwa kufanywa ili kukuza roho zao na kuunda utu wao.

Swali: Ni majukumu yepi yanamuwajibikia mwanaume kwa ajili ya kinga ya familia?

Mwanaume anatakiwa kuikinga familia yake kuepukana na mazoea yote hasi. Baba anatakiwa kuhakikisha kuwa watoto wake wanakuwa mbali na marafiki na sehemu zote ambazo zinaweza zikaangusha na kuharibu dini na mienendo yao, awaweke mbali na vipindi au maonesho yasiyo na mafunzo mazuri kwa watoto kutoka katika runinga, kuepukana na magazeti na majarida yasiyo na maadili mazuri. Kwa kifupi, kuikinga familia kutokana na mashambulizi yanayotoka pande zote ndani na nje ya nyumba ni wajibu wa mwanaume.

Swali: Je kuna chochote kingine ambacho wanaume wanatakiwa kuwa makini nacho zaidi katika uongozi wa familia zao?

Wanaume ni lazima waangalie mipaka ya dini. Ila tu itapokuwa ni lazima sana, watatakiwa kuwa mbali na maeneo ambayo wanaume na wanawake wanafanya kazi pamoja. Endapo mwanaume atatakiwa kufanya kazi katika eneo la namna hiyo, ni lazima ayachunge macho yake na matendo yake; atatakiwa

muda wote kuwa makini na mwenendo wa dini. Ikiwa yeye ni muajiri, atatakiwa kupanga masaa ya kazi na sehemu za kazi za wanaume na wanawake ili kuepusha ulazima wa kufanya kazi katika mazingira ya kuchanganyikana. Ikiwa atataka kufanya kazi binafsi akiwa na yeyote, kukaa pamoja mbali na upeo wa macho ya watu wengine, atalazimika kuchagua mwanaume mwenzake wa kufanya naye kazi hiyo. Hali hiyo huitwa *khalwat al-sahiha*, "faragha ya kweli," ambayo imekatazwa kufanya kati ya mwanaume na mwanamke wasiokuwa na mahusiano ya kiudugu kwa mujibu wa sheria ya Uislamu. Kutokana na hatari ya faragha ya kweli, mwajiri mwanaume hatakiwi kutafuta katibu muhtasi mwanamke wa kumuajiri, katika hali yoyote ile. Kwa masikitiko makubwa, familia nyingi leo hii zimeharibika kutokana na kutokufuatwa kwa taratibu hizi.

Mwanaume mwenye busara na akili timamu huacha biashara zake zote nje kabla ya kuingia nyumbani mwake. Hawezi kupeleka matatizo yake ndani ya nyumba yake.

Mwanaume mwenye busara na hekima husamehe makosa ya kibinadamu ya familia yake na kuwaelekeza wanafamilia wake kwa huruma na upendo.

Hata hivyo, haidharau familia yake na huielekeza katika kuifahamu dini. Siku zote hujitahidi kukabiliana na changamoto zinapokuwa zimejitokeza, na pia huweka tahadhari ya makosa yanayoweza kujitokeza kutokana na uzembe, uvivu au ujinga.

kwa kina kabisa hufanya kila kinachowezekana kusaidia taaluma ya dini kuingia katika familia yake. Yeye mwenyewe anawafundisha watoto wake kadiri anavyoweza na pila inapokuwa ni muhimu mno, pia anapata msaada wa kitaalamu toka kwa wanachuoni wenye athari njema. Mambo haya, pia, ni miongoni mwa majukumu ya baba.

Mume ni lazima aongee kwa upole na uzuri awapo na mkewe; hatakiwi kumkaripia wala kutumia kauli zisizopendeza dhidi ya mkewe. Mtume wa Allah (s.a.w) anasema:

Mbora wenu ni Yule aliye na ubora katika kukaa kwake na mkewe. (Tirmidhi, *Rada*, 11. Tazama pia Abu Dawud, *Sunna*, 15; IbnMaja, *Nikah*, 50)

Mwanaume anatakiwa kushauriana na mkewe kuhusu changamoto zinazoikabili familia na pia hatakiwi kumpa jukumu zito katika ufumbuzi wa changamoto hizo. Atatakiwa kumsaidia mke wake kwa kuwalea na kuwaangalia watoto na nidhamu, kwakuwa vyote uangalizi wa watoto na utunzaji wa nyumba anavifanya yeye. Kusaidia wanawake katika kazi zao kutasaidia kuongeza mapenzi na maelewano katika familia.

Mume anatakiwa kuomba kwa ajili ya uzuri wa mke wake, Hatakiwi kwenda safari ndefu pasi kutangulia kumueleza mke wake. Pia hatakiwi kuleta mgeni yeyote nyumbani hadi amuarifu mke wake kwanza. Pia hatakiwi kusisitiza kuwa mke wake anatoka nje mbele ya wageni. Anatakiwa ahakikishe

kuwa familia inaepukana na mazingira ya kuchanganyikana kadiri iwezekanavyo.

Swali: Endapo mwanaume atafuata kanuni zilizotajwa hapo juu na akatekeleza majukumu yake, ni malipo gani watakayoyapata?

Kwa maanisha, Uislamu umeiweka familia katika muongozo wa baba. Utamaduni wetu umempa baba haki hasa na pia hasa haki ya kuipatia familia mahitaji yake yote ya msingi ikiwemo mahitaji ya kiroho. Hiyo ndio maana ya nafasi ya ungozi aliyopewa baba.

Baba ni sawa na jua la kuangazia familia; mama ni sawa na mwezi, uliofunikwa na shungi la usafi wa moyo; na watoto ni sawa na nyota.

Baba aliyejitolea nguvu yake ya ndani, nguvu na umakini wake kwa familia yake, nidhamu, na elimu bila shaka atakuwa ni mwenye kuheshimiwa, kupendwa na kutiiwa sana. Ni kosa kubwa sana kuasi dhidi ya baba wa aina hiyo, au kuongea pasi heshima. Hii ndio sababu Mtume (s.a.w) anasema:

Furaha ya Allah imefichikana katika radhi za baba, na hasira za Allah zimefichikana katika hasira za baba. (Tirmidhi, *Birr*, 3)

Mama na watoto wanatakiwa kuwa watiifu kwa baba, ambaye yeye ndiye kiongozi wa famil-

ia. Umuhimu wa baba unaweza kuonekana pale anapokuwa ametoka. Hii ndio sababu wanafamilia wanatakiwa kuifahamu thamani ya baba kabla hawajachelewa na wajaribu kupata mafundisho yake mazuri wakati angali hai. Wanatakiwa kufuata amri na maelekezo yake ya kisheria na katu wasije wakajaribu kumshushia heshima.

Vitu Ambavyo Mwanaume Na Mwanamke Wote Kwa Pamoja Wanatakiwa Kuwa Makini Navyo Mno Katika Familia

Wazazi wenye huruma zaidi ni wale wanaoandaana wenyewe na wakawaandaa watoto wao kuja kuwa waja na watumishi wa Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Swali: Mwanaume na mwanamke wanajenga nyumba yao na kuamua kuchangia kila kitu. Ni mambo gani ya msingi wanayotakiwa kuyafanya pamoja?

Siku zote tunatakiwa kukumbuka kwamba kuna mambo mawili muhimu sana kuyafanyia kazi kwa pamoja katika maisha ambayo yako sawa: Kuchangia furaha na faraja, na kuchangia huzuni na dhiki. Kimawazo, kuchangia ni msingi, kuenea katika kila Nyanja na hatua ya maisha, ya kiroho na kimwili. Linaweza likaonekana ni jambo jepesi mno kuchangia furaha, lakini pia matatizo, na huzuni pia wanatakiwa wachangie. Waume na wake wanatakiwa kusaidiana katika kila hali: wanatakiwa kuwa kama mikono miwili ambayo kila mmoja unamuosha mwengine. Maisha hayawezi kuwa kamili siku zote. Hatutakiwi kusahau kuwa kuna kupanda na kushuka, na dhoruba, migongano na ajali hutokea katika maisha. Maisha yamejaa na mambo yasiyojulikana

na ya kushangaza na hatima ni siri ya Muumba. Hii ndio sababu msaada mkubwa kwa muumini ni imani yake ya dhati kwa Allah na unyenyekevu katika utii wa sheria za Allah. Msaada mkubwa kabisa wa pili hutoka kwa wenza wawili wapendanao. Haitatakiwa kusahaulika kuwa wanyonge na watu wasio na msaada hawapati wala hawatafuti msaada toka katika familia zao, mara nyingi huangukia katika matatizo makubwa sana. Katika hali nyingine, endapo mtu aliye katika matatizo atakuwa amekuwa kiroho, na yupo katika familia yenye kuelewa, tatizo lolote litatatuliwa.

Uzima wa familia unategemeana na ukuaji wa kiroho na kiwango cha uelewa cha wanafamilia wake. Hii ndio hitajio la awali muhimu zaidi ili kufikia matokeo bora kutoka katika ndoa. Mawlana Jalaluddin Rumi ametoa maneno maaarufu yaelezeayo uhalisia huu.

Sikiliza ukweli huu kutoka katika uwaridi, hivi ndivyo linavyosema: "Kwanini nijisikie huzuni, kwanini nihatarishe maisha yangu katikati ya miba? Nimeshina uwezo wangu wa kutabasamu kwa kuweka uhusiano na kuchomoza na kupitia kudumu katika hilo, nimekuwa nikiweza kugawa uzuri na harufu yenye kuvutia ulimwenguni."

Uwaridi hili latuambia sisi, "Kuwa kama mimi!"

Swali: Ni jambo gani tunatakiwa kufanya ili tuweze kuanzisha mfumo mzuri wa maisha?

Awali ya yote, furaha ndani ya familia yaweza tu kufikiwa kila pande. Msingi wa furaha ni:

1. Kila mmoja amuhurumie mwenzake;
2. Jiweke mwenye kufikiri tena mwenye upeo;
3. Mfanye mwenzako kuwa wa kwanza.

Tabia hizi zinaweza kiurahisi kufikiwa na watu wanaopamba mienendo yao, busara, hekima, usafi wa moyo, na hisia za kiutu kama malengo ya mtu binafsi.

Ili kuwa pamoja kwa muda mrefu, wenza au wanandoa wanahitaji lulu kuu tano: uchamungu, wema, upendo, huruma, na uaminifu. Umuhimu wa thamani hizi ni muhimu sana katika jamii zetu hivi sasa.

Uchamungu na wema ndio misingi ya lulu zote njema katika familia, kama zilivyo katika jamii. Nyumbani ambapo wanafamilia huishi kwa mujibu wa sheria za Uislamu hunyunyiza miongoni mwao na juu ya jamii manyunyu ya furaha ya ulimwengu zote mbili. Lakini wakati wanafamilia wanapokuwa wamejiweka mbali na Uislamu, sio wanafamilia wengine tu lakini pia jamii ya ndani pia huathirika.

Tunatakiwa kuufahamu uchamungu kikweli kweli. Mwanadamu hawezi kuwa mchamungu na muovu kwa wakati mmoja. Uislamu kwa hakika umekusanya heshima na Baraka. Kama inavyoelezwa na shairi hili:

Tabia ni taji lililotengenezwa kutokana na nuru ya Bwana

Kuwa mwenye amani kuepukana na majanga ya aina zote, ni kuvaa taji hilo

Rumi anasema:

Akili yangu iliinama katika masikio yangu na kuuliza, "Dini ni nini?"

Moyo wangu ukajibu, "Dini ni tabia njema."

Jambo lingine la kusisitiza zaidi ni upendo, ni nguvu inayounganisha wanafamilia kwa kila mmoja na kushikamanisha udugu wao. Wakati upendo unapokuwa unapungua, msingi wa familia unaanza kuharibika. Upendo unatakiwa kukomaa. Mwanaume anaweza akapendwa na familia yake kwa kiwango cha kadiri anavyoipenda familia yake. Na upendo si hisia tu, bali ni vitendo: kwa kadiri upendo unavyozidi kuongezeka, ndipo moyo unavyozidi kupata neema, Baraka, heshima. Upendo hautakiwi kugeukia katika kutokufikiria na tabia zote za pupa zatakiwa kuangaliwa na kukomeshwa. Upendo, huruma na vitu vifananavyo na hivyo vyatakiwa kufanywa. Upendo wa bandia unaweza ukavunja mahusiano. Kupungua kabisa kwa upendo kunaweza, nyakati zingine, kunaweza kuwaongoza wote kuwafanya wakawa na hamu ya kutafutana katika maeneo mabaya. Ambapo uzembe, ubinafsi katika upendo utapelekea wivu wa kupita kiwango. Vyote hivi ni majanga kwa familia.

Hitajio moja latakiwa katika pande zote kupewa usawa wa uangalifu ni thamani na ubora wa upendo na huruma. Huruma ya kupita kiasi yaweza kukupelekea katika matatizo; ambapo yaweza kuishia katika makosa. Hii siyo huruma, bali ni udhaifu wa moyo. Upungufu wa upendo, katika hali nyingine, huufunika moyo na kumuongoza mtu katika matatizo na migogoro. Ubunifu katika upendo huleta matokeo mazuri na hupelekea furaha katika familia. Wazazi wenye huruma zaidi kwa watoto wao ni wale wanaoweza kuwaamsha watoto wao kwa ajili ya kuswali swala ya alfajiri, ambapo hilo ni sawa na kuwaandaa vyema watoto kuweza kuifikia furaha ya milele.

Kwa uaminifu, ni swala la muhimu zaidi. Pande zote mbili zatakiwa kuwa makini zaidi na kulichunga mno swala hili. Uaminifu humaanisha kuwa mpole na mwenye imani katika kila kipengele cha maisha. Pasi na shaka, kila mmoja anatakiwa kuchunga ulimi wake na matendo yake ambapo isije ikaharibu uzoefu wa watu wengine ni jambo muhimu mno kwa maendeleo ya ndoa. Pia ni muhimu kwa wenza kuzifanya mpya imani zao baina yao, na hivyo watajikuta wakihifadhi macho na mioyo yao kutokana na kujikuta wakiangukia katika wanavyoviona. Wanandoa wanatakiwa nyakati zote kuchunga taratibu za Uislamu zinazotoa muongozo juu ya muungano au mchanganyiko baina ya wanaume na wanawake ili kuepuka kuangukia katika hali isiyopendeza. Matukio na tabia zinazoweza kutupelekea katika

hatari ya kuangusha heshima au kushusha hadhi ya mtu na hata kuhatarisha mustakbali wa familia pia vyatakiwa kuepukwa.

Thamani nyingine ya uaminifu na ubora ni kuwaheshimu na kuwasaidia wazazi wa mwenza wako. Wote wawili mchumbiwa na mchumbiaji wanatakiwa kujikurubisha wenyewe juu ya kuheshimu wakwe zao wakike na wakiume kama wazazi wao wa kuwazaa. Hapo ndipo wanapoweza wakajikuta wapo katika hali moja, wakati watoto wao watapofikia kuolewa au kuoa! Nao pia wataheshimiwa na wakwe zao kama walivyoheshimu wakwe zao hapo kabla.

Swali: Ni jukumu la mwanaume kutoa mahitajio muhimu ya familia yake. Je jukumu hili linagusa maswala ya kiuchumi?

Kama tulivyotaja hapo nyuma, utoaji wa mahitaji muhimu ya familia ni jukumu la si tu mwanaume. Ingawa, hili halimaanishi kuwa mwanaume analazimika kwa haraka kuhakikisha anatoa kila anachohitajia mwanafamilia. Mahitaji yanayoendana na sheria na yaliyokuwa muhimu zaidi ndio yatayoanza kuangaliwa kulingana na hali ya kifedha ya familia. Endapo kila hitajio la mwanafamilia litatatuliwa mara moja, linaweza likapelekea katika mgogoro wa kifedha ambao unaweza ukapelekea katika umasikini. Hapo ndipo, aina hiyo ya mtu atapoanza kufikiria maslahi yake binafsi tu. Mtu huyo atakuja kuwafanya

wanafamilia wengine kama watumwa. Hii ndio sababu muumini anatakiwa kuchunga sana matamanio yake, hata ikiwa kuna vyanzo vizuri vya mapato na hali ya kiuchumi inaridhisha. Kuchunga matamanio ni jambo la nidhamu nzuri sana, na litafikiwa ikiwa tutafuata kanuni za kiroho na kuipata furaha ya Allah. Huruma yahitajika zaidi tuwapo na vyanzo vya mapato kuliko tusipokuwa navyo, kwakuwa ukwasi siku zote huambukiza ubinafsi na umimi.

Hekima za kiroho hutupatia mbinu za kielimu ambazo zitatusaidia kuchunga matamanio yetu na kutukuza kiroho. Mwenyezi Mungu mtukufu baadhi ya nyakati huwakatalia waja wake katika makusudio na matarajio yao, baadhi ya nyakati huwakubalia na baadhi ya nyakati huyaakhirisha. Lengo ni kutukumbusha sisi waja kuwa tusijibweteke sana na ulimwengu huu wa bandia na kutusaidia kukubali kuwa siku zote tunahitajia msaada wa Allah. Siku zote watu huchukia kuondoka katika ulimwengu huu hata ikiwa wanaishi katika hali ngumu ya umasikini na ufukara. Hivi tunaweza kuwa na uwezo wa kupata kila tunachokitamani, Tusingetaka kuondoka hapa ulimwenguni, pia tusingefikiria akhera! Aina hiyo ya kutokusikia huwapelekea watu katika makosa makubwa na hata katika usaliti dhidi ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Adam (a.s) alifanya kosa la kutotaka kuishi peponi na, kwa matokeo, akatolewa nje ya pepo. Kwahiyo, pindi watoto wetu watakapohitajia kitu kutoka kwetu, yatakiwa tuyachunguze sana na si kufanya na mambo madogo tu, tunaweza kuwasa-

babishia matatizo katika ulimwengu huu, lakini pia ni athari gani wataipata siku ya hukumu.

Pasi na shaka, Kuzuilia sana matumizi, hadi kufikia katika hatua ya uchoyo na kuacha kutoa hata mahitaji ya muhimu kwa familia yako ni tabia ambazo haziwezi kukubalika kamwe. Mtu mwenye akili iliyosalimika hufuata mzani mzuri kati ya mifareji miwili. Qur'an inaeleza:

… Na wale ambao wanapotumia hawatumii kwa fujo wala hawafanyi ubakhili, bali wanakuwa katikati baina ya hayo. (25:67)

Njia ya kati na kati ndio mzani wa maisha. Ubahili umekatazwa, na ubadhirifu na ufujaji pia ni mambo yasiyokubalika na yasiyo na ubora kwa Muislamu. Hata Muislamu aliye tajiri na ukwasi hatakiwi kutumia ovyo mali zake. Hakuna yeyote mwenye haki ya kusema, "Hizi ni mali zangu naweza kuzitumia au kufanyia chochote nikitakacho." Mali ni za Mwenyezi Mungu mtukufu. Ameziweka kama amana tu kwa watu katika ulimwengu huu. Siku ya hukumu, atatuuliza juu ya wapi na namna ipi tulitumia mali zetu. Hili linaelezewa katika aya ifuatayo:

Na mpe aliye jamaa yako haki yake, na masikini, na msafiri; wala usitumie ovyo kwa fujo. Hakika wabadhirifu ni ndugu wa Mashet'ani. Na Shet'ani ni mwenye kumkufuru Mola wake Mlezi. (17:26-27)

Uislamu unakemea aina zote za ufujaji kwa kila mmoja. Haijalishi aidha huyo mtu ndie mkuu wa

kaya mama au baba: ufujaji wa mali katika familia ni maradhi yanayotakiwa kujikinga nayo. Pindi maradhi haya yanapopenya katika nafsi ya mtu, inamuwia vigumu sana mtu huyo kuishi kwa amani.

Leo hii maradhi haya tunayaita "Utumiaji mbaya" huwafanya watu kutokuridhika na vile walivyonavyo na kuwafanya kuchukua matumizi yasiyo ya kawaida kwao na kuyafanya ya kawaida. Mara kwa mara hubadilisha samani, simu za mikononi, magari na vifaa vingine vya anasa, hata kama hawapo katika mahitaji ya kuvibadilisha; kila siku hununua nguo mpya ili kwenda na wakati na kufuata muundo mpya; na kusisitiza kununua katika yale maduka ya gharama kubwa tu, vyote hivyo ni athari mbaya za maradhi haya. Matokeo ya haya yote hakuna zaidi ya kuchanganyikiwa na kukosa muelekeo. Wote ambao hujaribu kufidia gharama waingiazo kwa kutumia kadi za mikopo (credit cards), hujiingiza wenyewe katika matumizi makubwa mabaya, na huangukia katika kuchanganyikiwa na kutokujielewa pale vyanzo vyao vya mapato vinapokatika ndani ya muda mfupi. Mwishowe vijidudu vya maradhi haya humpelekea katika kuwalaumu watu wanaomzunguka kwa kutokumsaidia. Haya yote ni matokeo ya kutokutumia vyema sababu na umuhimu wa hisia za pamoja, katika kuweka sawa uzani wa muundo.

Allah ameumba umasikini na ukwasi ili kuwajaribu watu katika huruma na ukarimu wao. Hivyo tutatakiwa kugeukia katika neema za huruma ili kuepuka kutumia hovyo. Muumini anatakiwa

kuangalia kwamba kupungukiwa na vyanzo vya mapato kunaweza kumfanya mja kuwa karibu na mola wake. Pia kwa maana nyingine, hata Yule aliye tajiri na mkwasi hasa na mtu asiyesikia kabisa katika ulimwengu atamkumbuka Mwenyezi Mungu na kuomba msaada wake anapokuwa katika hatari. Ni pale sisi wanadamu tunapokuwa tunahisi udhaifu wetu tu ndio hujikubali wenyewe. Mtume wa Allah (s.a.w) anaelezea madhaifu yake mwenyewe kama ifuatavyo:

Ewe Mola! Sina uweza kukujua hasa wewe. Sina uwezo wa kukunusuru hasa wewe.

Marafiki wa Allah wamechagua muongozo wa mavazi ambayo yatakwenda sanjari na thamani ya hali ya kiroho na utu wa mwanadamu.

Katika viwango vya kisheria, mavazi ni lazima yawe ndani ya mipaka ya halali na haramu.

Katika viwango vya kisufi, mavazi yatakiwa kuongozwa na kutawaliwa na mambo muhimu.

Katika viwango vya *Haqiqa*, kuhusiana na mavazi na muonekano ni mambo yanayoangaliwa.

Nidhamu nzuri ni kuvaa nguo safi na za kawaida na pia zisije zikaleta matatizo ya kuuvuta au kuharibu moyo wa mwengine.

Uislamu umeleta nidhamu kutusaidia si tu namna ya kupata ukwasi na utajiri bali pia, namna ya kutumia ukwasi na utajiri huo. Ikiwa hatuwezi

kupata chochote cha maana cha kufanya kwa kutumia hela zetu nyumbani na hivyo kuzifuja kwa kuzitumia hovyo tunatakiwa tuwakumbuke waliokosa bahati katika ulimwengu na kufikiria juu ya kuwasaidia. Ikiwa tayari tumekuwa tukiwasaidia, sasa huu utakuwa ndio muda wa kuongeza msaada wetu kwao. Yeyote ambaye anafahamu kuwa masikini nao wana haki katika mali yake hawezi kutumia mali hiyo hovyo na kuifuja. Qur'an inafundisha:

Na toeni katika njia ya Mwenyezi Mungu, wala msijitie kwa mikono yenu katika maangamizo. Na fanyeni wema. Hakika Mwenyezi Mungu huwapenda wafanyao wema. (2:195)

Haitakiwi kusahaulika kuwa kutakuwa na maswali ya sisi kujibu katika ulimwengu unaokuja kwa kila kidogo kilichotumiwa vibaya. Kwa maana hiyo, katika ulimwengu huu kuna watu wengi sana wanaopigania kuishi.

Waumini wote watatakiwa kutazama juu ya neema nyingi ambazo Allah amezijaalia juu yetu na kuwa ni wenye shukrani kwa neema hizo zote. Tutatakiwa kukumbuka kuwa tunalala hali ya kuwa matumbo yetu yamejaa ilhali kuna maelfu kwa maelfu ya watu ulimwenguni wana njaa na viu. Tupo salama na tuna ulinzi, ilhali maelfu ya ndugu zetu wapo katika hatari mbalimbali. Tunalala katika nyumba zenye joto zuri, ilhali kuna maelfu ya watu wanaganda nje hali hawana pa kulala. Hizi ni neema kubwa toka kwa Mwenyezi Mungu mtukufu; ingawa

pia nao wanapeleka majukumu na wajibu mkubwa sana katika mabega ya waumini.

Aina hii ya nuru iakisiyo ni lazima iwe jambo zuri lenye kuanzishwa katika maisha yetu. Ikiwa ni swala la kukumbukwa, Khalifa wa tatu ʻUmar (r.a), ambaye amenukuliwa akisema, *"Jiulize mwenyewe maswali kabla hujaulizwa,"* alikuwa akilenga juu ya na kuangazia majukumu yake kila usiku. Alisema, *"Ikiwa, katika kipindi cha utawala wangu, kondoo wanatakiwa kuangukia mto Tigris na kuumia, nachelea Allah ataniwajibisha mimi kwa jambo hilo siku ya hukumu."* Mara kwa mara alikuwa akijiuliza mwenyewe, *"Ewe ʻUmar! Ni kipi ulichokifanya leo kwa ajili ya Allah?"*

Tunatakiwa kujiuliza wenyewe ni mara ngapi tumekuwa tukijiuliza aina hiyo ya maswali na kuwa katika hisia kama hizo. Juu ya siku ngapi, baada ya muda mrefu wa siku za kazi, juu ya mara ngapi tumekuwa tukiuliza mioyo yetu aina hiyo ya kutafakari? Wote ambao wamefikia hatua hii ya kutafakari katika mwenendo mpya wanapata amani ya kiroho pamoja na utulivu. Ni unyenyekevu na utii.

Kuridhika ni utajiri mkubwa zaidi ulimwenguni. Hali na kiwango cha roho ya mwanadamu kinaweza kikapimwa kutokana na kiwango chake cha kuridhika. Mwenye kuridhika hufahamu namna ya kukidhi matakwa yake kutokana na kile alichonacho. Huwa na tabia za uchoyo ili wapate kuwa na kingi. Hii hupelekea wao kuzikubali hali zao ka-

tika maisha na kuzifanya nyepesi akili zao katika hayo. Ingawa, Kuridhika kusije kukaeleweka vibaya na kuwa uvivu na kutelekeza kazi na kuondoka eti kisa umeridhika! Kinyume chake, Ridhaa ziendazo sambamba na Baraka za Mwenyezi Mungu huanza kuonesha athari pale tu tunapokuwa tumejiamulia wenyewe kufanya kazi ndani ya mipaka ya sheria ya Allah. Wote waliokidhika na vile walivyonavyo pia hujitolea kusaidia wengine. Wote wasioridhika na kutosheka mara nyingi zaidi na badala ya kusaidia wengine, Huongeza kujisaidia wenyewe na kuwa wachoyo kuwanyimia wengine.

Zama alizoishi Mtume (s.a.w) huitwa kuwa ni zama za furaha (*`asr al-sa`ada*). Jamii ya siku hizo ilikuwa moja ambapo yote haya na mambo mengine mengi ya halali yaliwekwa bayana kwa uwazi. Ilikuwa ni jamii ambayo ilipata upeo wa mbali zaidi wa *wusla* – umoja wa kiroho. Kilikuwa ni kipindi chenye neema kubwa ya kumfahamu Allah na Mjumbe wake (s.a.w) kwa undani mno. Katika jamii hiyo, watu walichukua matarajio yao ya kilimwengu na maslahi ya kidunia na kuweka nje ya mioyo yao. Wamechukulia mali zao na maisha yao kuwa sawa kama ni chanzo cha kuwapelekea kujikurubisha na Allah na Mjumbe wake Mtume Muhammad (s.a.w). Imani ilikuwa ni furaha na Huruma ilikuwa ni jambo lisilokuwa na mwisho. Kunusuru viumbe vya Allah Mtukufu ilikuwa ni moja ya njia za maisha yao. Kuiga kile kilichofanywa na mjumbe wa Allah (s.a.w) lilikuwa ni jambo la kipaumbele zaidi kwa

maswahaba. Mashauri na maonyo yote ya Mtukufu wa Daraja Mtume Muhammad (s.a.w) vilichukuliwa kama amri na ziliangaliwa kwa macho mawili.

Jamii yote ya kipindi hicho iliishi katika hali ya kuridhika. Ufujaji, ubadhirifu, kupenda mambo ya muda, ni thamani ambazo maswahaba hawakuzifahamu. Walikuwa makini na uhakika kuwa, kama ilivyo yasemwayo hutokea, "Kesho, makaburi yatakuwa ndio makazi ya roho zetu." Walimuweka Mwenyezi Mungu na Mtume wake katikati ya Mahusiano yao ya kijamii. Ingawa waliwahi kuwa jamii ya ujinga, mara baada ya kutoka katika shule ya imani, Walifikia moja ya viwango vikubwa vya ustaarabu. Mioyo yao iliishi ikiwa na maswali yenye kujirudia rudia: "Ni kipi ambacho Mwenyezi Mungu anakitaka kutoka kwangu? Ni kipi ambacho Mtume wa Mwenyezi Mungu anapenda kukiona kutoka kwangu. Kwao, maisha yote yalikuwa yameunganishwa moja kwa moja na furaha ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Miongoni mwao, huruma na upendo walivithamini mno na walikuwa makini na waangalifu zaidi katika kuzichunga haki za wengine na kufanya uadilifu, walifikia vilele vya mambo hayo. Kwa maswahaba, Kipindi cha furaha zaidi cha maisha yao kilikuwa ni pale walipofikisha ujumbe toka kwa Allah na kuwafikishia watu wengine.

Hivi sasa, tunatakiwa kufuata hatua na nyayo za maswahaba ili tuweze kufikia hali ya aina hiyo ya kiroho waliyoifikia na kuishi katika jamii yenye amani na utulivu, kama walivyoishi maswahaba.

Kinamama na akinababa watatakiwa kutafuta uzuri huu katika matendo yao na hivyo kuwakuza watoto wao kulingana na kanuni hizi.

Hakika ni muhimu mno kuwa wazazi siku zote wanatakiwa kuwachukulia watoto wao wote kuwa ni sawa na kufanya uadilifu baina yao pasi na upendeleo wala kuelemea kwa mtoto Fulani. Watu huwa hawawezi kuchunga hisia zao za ndani, lakini japo muonekano wa nje wa hisia hizo uonekane unatoa usawa kati ya watoto. Kwa mfano, Endapo kimenunuliwa kitu Fulani kwa ajili ya mtoto, kitu hicho hicho, au kitu kifananacho na hicho, itabidi kinunuliwe kwa ajili ya wengine. Pindi mmoja wao anapobusiwa, wengine hawatakiwi kujisikia vibaya, hivyo nao wabusiwe. Kwa kifupi, wazazi hawatakiwi kuruhusu wivu uchukue nafasi baina ya watoto wao. Watu pia wanatakiwa kufanya utafiti wa makazi katika maeneo yenye ujirani mzuri na kuwa waangalifu katika mahusiano yao na majirani zao na jamaa au ndugu ambao wanaonesha udhaifu katika tabia na dini. Hawatakiwi kuwaweka watoto wao katika hatari wakati wakitumainia kusahihisha hisia za watu wengine.

Kuhusu Malezi Na Nidhamu Ya Mtoto

Ikiwa tunataka watoto waliokamilika, kwanza sisi wenyewe tunatakiwa tujioneshe kuwa ni wazazi tuliokamilika.

Swali: Vipi familia zinaweza kuangalia nakuchunga nidhamu za watoto?

Awali ya yote, tunatakiwa tufahamu kwa umakini kuwa watoto ni amana iliyowekwa kwetu toka kwa Muumba na kuitumia katika hisia zetu. Kwa roho iliyo na hadhari, ala za furaha nyumbani huanza kwa sauti ya mziki wa watoto wenye furaha.

Kama ilivyoelezwa katika utamaduni wa Mtume Muhammad (s.a.w), watoto ni "maua ya peponi," "matunda ya moyo," na "neema toka kwa Mungu."Watoto ni Baraka bora zaidi toka kwa Muumba. Vipi anaweza mtu akasahau furaha aliyopata kipindi cha kuzaliwa kwa mtoto wake wa kwanza? Tabasamu la watoto ni kama zawadi toka peponi. Kwa mama kumpatia nidhamu, kumkuza na kumfanya awe mtoto mwenye mwenendo wenye kuheshimika katika jamii ni hatua ya juu zaidi ya heshima yake pia kama mzazi. Moyo wa mama ndio shule ya kwanza ya mtoto: hapa ndipo mtoto anapopokea msingi wa mafunzo yake. Kwa nyongeza, kizazi chema kilicholelewa chini ya uangalizi

mkubwa kitakuwa ni kizuizi kikuu baina ya wazazi na moto. Moja ya jukumu muhimu sana la wazazi ni kuwalea watoto wao kwa lulu za thamani za malezi ya Uislamu na mwenendo mwema: pia inatupatia dhamana ya kupokea malipo yenye kuendelea hadi siku ya mwisho.

Watoto ni matunda yatarajiwayo katika familia na ndio kiunganishi kikuu kati ya baba na mama. Ndio tegemeo lao la pekee la Mwenyezi Mungu kwa wazazi. Majukumu ya watu yameelezewa katika maneno yafuatayo ya Mtume (s.a.w):

Nyote ni wachunga na kila mmoja wenu ataulizwa juu ya uchungaji wake: …mwanaume ni mchunga juu ya familia yake naye ataulizwa namna alivyoichunga familia hiyo; na mwanamke ni mchunga juu amana za mumewe hapo nyumbani naye pia ataulizwa juu ya alivyovichunga … (Bukhari, *Wasaya*, 9; Muslim, *Imara*, 20)

Qur'an inasema:

Enyi mlio amini! Jilindeni nafsi zenu na ahali zenu na Moto ambao kuni zake Ni watu na mawe… (66:6)

Mtume wa Allah (s.a.w) akielezea aya hii, alisema:

Waweke mbali juu ya kuingia katika hatia ya utekelezaji wa yaliyokemewa na Allah na uwavute kutekeleza yaliyoelekezwa na kuamrishwa na Allah yaliyo mema. Hiyo ndio njia pekee ya kuwaepusha na moto. (Alusi, XXVIII, 156)

Swali: Kutokana na mambo yepi ya msingi ulezi wa mtoto watakiwa kuanza? Je ni kwa kutumia adhabu za mwilini inaweza kukubalika kuwa kama njia ya kujenga nidhamu? Ni lipi jukumu la familia katika suala la nidhamu na kuhusiana na nini familia zatakiwa kuwa makini?

Nidhamu za watoto huanza kutokana na mafunzo ya wazazi; aina hiyo ya kazi muhimu yaweza kufanikiwa kutekelezwa kwa kutumia maslahi ya mafunzo imara. Vipi mzazi asiyejitambua anaweza akamfundisha adabu mwanae? Kama linavyosema shairi,

Yeye mwenyewe, anahitaji kusaidiwa,
Vipi ataweza kuwajibika kusaidia wengine

Hivyo endapo nidhamu ya mtoto imeanza sambamba na nidhamu ya wazazi, italeta matokeo yenye athari zaidi. Kwa mara nyingine tena, imeelezwa na kipande cha shairi:

Baba, nguzo ya familia, ni lazima awe na msimamo tena awe muadilifu

Mama, moyo wa familia, ni lazima awe uwa la waridi, tamu na lenye kunukia

Kwa mambo yote haya. Tunaweza tukafupisha kanuni za msingi kwa yale ambayo mzazi anatakiwa kuwa makini nayo kama ifuatavyo:

a. Jina zuri lenye maana njema latakiwa kupewa mtoto. Katika haki kuu za mtoto toka kwa mzazi wake ni kupatiwa jina zuri, kwakuwa maana ya jina la mtoto yaelezea utu wa mtoto huyo. Kwa maneno mengine, maana ya jina la mtoto hujipambanua yenyewe kwa mtoto husika. Katika mapokezi yalisimuliwa na Tabari, inaeleza kuwa:

"Mjumbe wa Allah (s.a.w) alikuwa ameletewa Ngamia wa maziwa akauliza, "Nani atamkamua Ngamia huyu maziwa?" Mwanaume mmoja akasimama. Mjumbe wa Allah akamuuliza, "Jina lako nani?" Yule mwanaume akajibu "Murra (Chungu)."

Mjumbe wa Allah akamwambia Yule mwanaume, "Kaa chini."

Akauliza tena Mtume, "Nani atakayemkamua huyu Ngamia?"Mtu mwengine tena akasimama na Mtume wa Allah akauliza, "Ni nani jina lako?" Akasema Yule mtu, "Jamra (moto)."

Mtume wa Allah akasema, "kaa chini."

Kwa mara nyingine tena Mtume akauliza, "Ni yupi atayemkamua Ngamia huyu?"Mtu mwengine akasimama, mtume akamuuliza, "Jina lako ni nani?" Yule mtu akasema, "Ya`ish (anaeishi)." Kisha Mjumbe wa Allah akampatia huyu bwana kazi ya kumkamua maziwa Yule Ngamia.* (Tabarani, *Mu`jam, XXII, 277; Muwatta, *Isti'zan*, 24)

b. Kwa ajili ya maendeleo ya kiroho ya watoto wao, wazazi wanatakiwa kuwa makini sana juu ya taratibu za dini kuhusiana na kipi wanakula.

c. Watoto hukua kwa kuiga kutokana na wazazi wao katika kila kipengele cha maisha yao. Kuiga, ni kujifunza kutokana na mifano, ni tabia za asili za mtoto. Hii ndio sababu, wazazi watalazimika kuonesha tabia ya mfano wa kuigwa. Kwa mfano, endapo mtoto atalelewa katika familia mbayo wazazi wake siku zote wapo katika migogoro, hivyo na mtoto huyo nae ataathiriwa na mazingira hayo na atakuwa ni mgonjwa tena mwenye hasira. Mtoto aliyekulia katika familia yenye amani na utulivu, katika hali ingine, siku zote atakuwa na tabia njema na atakuja kuwa ni mtoto mwenye heshima.

d. Tabia za watoto siku zote ni lazima ziwe chini ya uangalizi wa wazazi, pia watoto hawapaswi kujisikia kuwa wanaendeshwa. Wanatakiwa wazuiwe kufanya mambo, katika hali ya faragha au siri, mambo mabaya ambayo hawawezi kuyafanya wawapo pahala pa wazi. Vinginevyo tabia zao hudhoofika na wakawa na nyuso mbili. Dalili za awali za hali hii ni uongo na unafiki.

e. Matendo mazuri wayafanyayo watoto yanastahiki kusifiwa na kupewa zawadi, pia makosa yao hayatakiwi kupuuzwa. Kama ilivyo kutoa zawadi kwa mwenendo mwema kutafanya tabia hiyo kuwa ni ya kudumu na pia kuwaacha wakoseapo pasi na kuwaadhibu kutafanya kuyaingiza makosa hayo katika tabia zao. Makosa ya utotoni yanatakiwa yaangaliwe kwa umakini zaidi, kwa kuwa kurudiwa rudiwa kwa makosa kunaweza kukawa ni mazoea kwa mtoto huyo.

f. Adhabu za mara kwa mara na zisizo na ulazima pia zinaweza zikapelekea watoto kuwa na tabia mbaya. Kwa mfano, endapo mtoto pasi na kukusudia amevunja chombo jikoni, mtoto huyo hatakiwi kukabiliwa na hasira kwa kuwa ajali yaweza kumtokea yeyote. Kumuadhibu mtoto kutokana na ajali iliyomtokea kutazalisha chuki kwa mtoto huyo, ambayo inaweza ikamuongoza kuchukia tabia njema ambazo wazazi wanazikusudia kwake: watafanya kinyume cha chochote watakiwacho kukifanya. Hivyo wazazi wanatakiwa kuwa makimi sana na wasiwaadhibu watoto wao kwa makosa ambayo hawakuwa wameyakusudia. Ingawa, hatutakiwi kupuuza wala kuvumilia makosa ambayo yanaweza yakaharibu mienendo yao. Pia ni jambo la muhimu mno, pindi tunapowasahihisha makosa yao, kuwaeleza ukweli juu ya kosa alilofanya na madhara yake. Ni pale tu mtoto akosapo na akaweza kukiri kosa anapoweza akafaidika kutokana na elimu atayopatiwa. Vinginevyo, watoto wataendelea kufikiria kuwa matukio wayafanyayo ni sahihi na wataanza kuwalaumu wazazi kwa kuwadhulumu.

g. Kwahiyo, pia, wakati maamrisho na makatazo ya dini yanapofundishwa, watoto wanatakiwa kuhamasishwa hasa kuhusu sababu zake.

h. Mwenendo mwema, taratibu nzuri ni muhimu. Familia za kitajiri zatakiwa kuwa makini zaidi katika kuelekeza watoto wao kuwatendea wema watu wengine. Kiburi na dharau vyatakiwa kuzuiwa. Inasaidia kuwafundisha habari za Qarun kutoka sura

ya 28 ya Qur'an-katika maneno mepesi, kiasi cha kuwafanya waelewe.

i. Ndani ya mipaka ya sheria, watoto watatakiwa kuruhusiwa kuuacha utoto wao. Ingawa, hawatatakiwa kuwekwa katika shinikizo la kupita kiasi, pia hawatakiwi kuachwa muda mrefu katika fikira na maoni yao wenyewe. Kuachwa wakitangatanga kupita kiasi kunafanya thamani ya utu wao kupotea. Mashinikizo ya kupita kiwango, katika mtazamo mwengine, migogoro, huwafanya watoto kuasi. Watoto katika rika la balehe mara nyingi huwa na fikira dhidi ya wazazi au walezi wao. Hii ndiyo sababu wazazi wanatakiwa kuelekeza nguvu zao zote kujaza muda wa watoto wao na shughuli mbalimbali zenye kufunza vyema ili kuwakuza kama watoto wema.

j. Watoto wanahitaji kukumbushwa neema za Allah walizoneemeshwa na wanatakiwa wafundishwe kuonesha shukrani zao. Wanahitajika walelewe kwa mujibu wa taratibu zilizoelekezwa na Mtume Muhammad (s.a.w).

k. Katika umri wake wa mapema, mtoto anatakiwa ahimizwe Kumuabudu Allah na kusaidia wanadamu. Nyuma ya tabia nzuri, pia wanatakiwa kufundishwa maana ya unyenyekevu wetu na kujitolea Kwetu.

l. Kwa kifupi, Ikiwa tunataka watoto waliokamilika kitabia, Kwanza sisi wenyewe tujioneshe kuwa ni wazazi tuliokamilika.

Mzizi wa kweli wa mtoto mwema ni upendo wa mzazi. Watoto wetu ni amana iliyowekwa kwetu toka kwa Allah s.w; Kuwapenda na kuwajali ni saabu ya kutupelekea sisi kuifikia furaha katika ulimwengu huu na huko akhera. Endapo hatutajitahidi kukuza kizazi chema, tutajikuta wenyewe tukiwa peke yetu katika ulimwengu huu na hapo baadae katika makaburi yetu. Hatutakiwi kusahau kuwa maburi ndio yatakuwa makazi yetu ya mwisho hapa ulimwenguni. Hebu sasa na tuwalee watoto wetu inavyopasa.

Swali: Ni kipi ambacho akinamama wanatakiwa kukiangalia kwa umakini katika nidhamu ya mtoto na elimu?

Kama methali isemavyo, "Mama ni shule." Moyo wa mama ndio darasa la mtoto. Kwakuwa mama anakuwa na mtoto hapo nyumbani mara nyingi kuliko mwengine yeyote, atakuwa ndiye mtu wa kwanza wa kuigwa na kufanywa mfano wa kuacha athari ya kudumu katika roho na nafsi ya mtoto.

Kila neno litokalo mdomoni mwa mama ni sawa na tofali katika ujenzi wa utu wa thamani ya mtoto. Kinamama ndio chanzo kikuu cha Huruma, ndio walimu wa huruma. Inaweza kuwa ni vigumu kuwafundisha watoto ambao wapo katika nidhamu mbaya ya mama, endapo nidhamu inawekwa nje ya huruma huzalisha uasi. Watu wenye tabia za hali ya juu za uzuri siku zote hupatikana miongoni mwa wale waliolelewa na kinamama sahihi.

Mwanamke mwema na mwenye kujitolea vyema, ambaye hubeba mambo mengi na majukumu magumu kama ya ulezi na uangalizi wa nyumba, nidhamu na adabu za watoto na huduma kwa mumewe, huweka akiba ya upendo, hupata heshima kuu na huwa pia ni mwenye kushukuru maisha yake yote. Waja wema na waislamu wa ukweli kutoka pande zote za ardhi za waislamu wametuachia mifano mingi sana mizuri ya sisi ya kuiiga na mifano ya kinamama wenye kuheshimiwa. La kwanza miongoni mwa haya ni, pasi na shaka, ni Mjumbe wa Allah (s.a.w). Aliweka utaratibu wa kumtembelea mama yake aliyemlea bi Halima (r.a) kila wiki. Alipendelea kuweka vazi lake ardhini na kumualika mama yake huyo kukaa hapo chini. Kila wakati mama yake huyo mlezi alipokuwa akiingia chumbani, alisema kwa heshima.

Akinamama, ambao wamepata nafasi na muda wa kuwa karibu na watoto wao, wanatakiwa kuangazia nidhamu na elimu kutoka katika maisha ya maswahaba wa Mtume Muhammad. Maswahaba wanawake ambao walikuwa ndio akinamama walipata elimu zao za kiroho toka kwa Mtume. Walipendelea uwashauri watoto wao, vilevile, pia mara kwa mara walienda kumtembelea. Hudhayfa (r.a):

Siku moja mama yangu aliniuliza mimi, “Ni lini mara ya mwisho kwa wewe kumtembelea Mtume (s.a.w)?”

Nikasema, "Sijamuona kwa muda kidogo." Akabadilika na kunilaumu. Hatimaye nikamwambia, "Tafadhali mama, acha kunikasirikia! Wacha niende sasa hivi kumtembelea Mtume wa Allah (s.a.w) na nitaswali swala ya jioni huko pamoja naye. Pia nitamuomba atuombee kwa Mwenyezi Mungu mtukufu ili tusamehewe." (Tirmidhi, *Manaqib*, 30; Ahmad b. Hanbal, *Musnad*, V, 391-92)

Tunatakiwa kuwalinda watoto wetu kutokana na ufujaji na aina zote za ubadhirifu. Tunatakiwa kuwapa heshima, majina mazuri yenye maana inayopendeza na kuvutia, kuwafundisha Qur'an tukufu na kujizoesha usafi wa nyoyo zao kwa furaha ya kucheza, kusaidia wenzao na kutoa sadaka. Pia tunatakiwa, kwa kadiri ya tuwezavyo, tujihadhari na kuwaonesha aina yoyote ya mwenendo usiopendeza ambao unaweza ukawaongezea ubinafsi katika nafsi zao. Watoto ni kama kifaa cha kunakilia au kurekodia. Wananukuu na kurekodi na kuigiza kila wakionacho. Kwa mfano, hebu tuvute taswira juu ya aina ya uharibifu unaoweza kujitokeza mara unapokuwa ukirekodiwa katika akili ya mtoto mwema.

Mwombaji, anagonga mlango wa nyumba ya moja ya familia akihitajia msaada. Baba wa nyumba ile akamkabili Yule mtu, ılhali mtoto akishuhudia hilo, mtoto akamuuliza baba yake, Mtoto mdogo wa kike akaulza, "Baba, kwanini wamvunja moyo mtu huyu masikini?"

Baba mwenye moyo wa baridi akajibu, “Usimsikitikie sana huyu mtu! Aina hii ya watu hawajisikii aibu kuwabebesha mzigo wenzao. Wakati walipokuwa wana hela, walizichezea, pia huenda wao walikuwa matajiri kuliko sisi!”

Kwa maana nyingine, kutokana na uhitaji wake ndio maana alienda kuomba katika ile nyumba, Kwa ajili ya Allah tafadhali nisaidie!

Hasira za baba huwa ni mbaya zaidi. Anaweza akapaza sauti, “Toka nje kule, wewe mtu usiye na aibu!”

Huenda baadhi yetu tushapata habari au kuona matukio kama hayo. Lakini si msichana mdogo yeyote anayeweza kuona vitu kama hivo na akampenda baba yake, hakika ataanza kupoteza hisia zake za upendo? Hivi haitakuwa kwa mtoto huyo akawa na moyo wa baridi kama baba yake ambaye hatojihisi chochote aonapo watu wanaoteseka wakihitajia?

Athari ya elimu ya vitendo itajaza akili, wakati baba yangu mwenyewe Musa Efendi (Allah airehemu roho yake) alipotaka kutoa kitu kwa mtu muhitaji, baadhi ya nyakati alikuwa akimpa Yule mwenye kuhitaji kupitia mikono ya watoto. Kwa kutumia njia hii wote tutakuwa na moyo wa kujitolea. Katika moja ya matukio, watu walikuja wakikusanya michango kwa ajili ya jambo ambalo ni muhimu. Baba yangu alimtazama kijana wa kiume mwenye umri wa kati ya miaka saba aliyekuwa amekaa pembeni yake ndio akampa kutoa. Mtoto Yule mdogo wa kiume, aki-

weka hadhari ya kuangaliwa, na yeye akaweka kiasi chake kidogo cha hela katika kikapu kile. Hakika alikuwa ameathiriwa na mzee huyu, baada ya baba yangu kumuona Yule mtoto alichokifaya, akamwita na kumvuta pembeni, akamsifia kwa kitendo chake kisha akamuambia, Umefanya jambo zuri mwanangu, kama usingalitoa chochote ungenihuzunisha mno."

Habari hii ni mfano tu wa mengi ambayo tunatakiwa kuyatafakari, na yote yanatuthibitishia namna mtoto anavoiga toka katika vitendo vya wanaomzunguka.

Tunatakiwa kuweka katika fikira zetu kuwa utamaduni wa mtume ulikuwa ni kuyapa kipaumbele zaidi mahitaji ya wanawake kuliko ya wanaume. Mtume Muhammad (s.a.w) anasema:

Yeyote mwenye watoto watatu wa kike na akawapatia watoto hao, mavazi, akawaonesha huruma, akawasaidia katika ndoa zao,na akaendelea kuwasaidia baada ya kuolewa kwao na zaidi kwa hakika ataingia peponi. (AbuDawud, *Adab*, 121; IbnHanbal, III, 97)

Anasema tena:

"Endapo mtu atakuwa na watoto wawili wa kike na akawakuza katika misingi ya huruma, siku ya hukumu mimi na yeye tutakuwa kama hivi"– akafunganisha vidole vyake kuonesha kiwango cha ukaribu kitakachokuwa baina yake na huyo mtu. (Muslim, *Birr*, 149; See alsoa Tirmidhi, *Birr*, 13)

Hadith zinatuhabarisha tunatakiwa kuwalea vyema na kuwaangalia watoto wetu hasa wa kike.

Nukta nyingine muhimu zaidi ni swala la uharibifu wa maumbo yao. Kuwapiga watoto hakuwezi kukakubaliwa katika hali yoyote. Ili kuhifadhi mtoto kutokuwa na tabia mbaya, baadhi ya kinga za awali zatakiwa kuchukuliwa, lakini kupiga haiwezi kuwa miongoni mwa hizo kinga. Adhabu ya kipigo hubadilisha matarajio na hali ya watoto ya baadae! Aidha anaweza kuwa muoga, au akawa mchafu tena asiye na aibu. Ipo sawa kwamba Mtume (s.a.w) alikuwa amekemea kupiga hata wanyama, achilia mbali wanadamu. Zama za mama yetu Aisha alipokuwa amepewa Ngamia kama zawadi, Mtume alimtahadharisha juu ya kumfundisha akasema maneno yafuatayo:

"Ewe `A'isha! Huruma haiwezi kupatikana katika chochote pasi na kuiongeza katika uzuri wake na haiwezi kutolewa kutoka katika chochote pasi na kuifanya haina athari." (Muslim, *Birr*, 78; Tazama pia Abu Dawud, *Adab*, 10)

Moyo wa mama unaweza ukarekebisha mmomonyoko katika familia, hasa hasa kupinda kwa watoto.

Mama mchamungu ni sawa na kukubali rehema za Muumba. Hii ndio sababu, Mtume amesema: *"Pepo zipo chini ya nyayo za akinamama…"* Tangia mbegu za furaha zimemwaga katika nyoyo za mama zetu. Mtume wa Allah (s.a.w) juu ya upendo kwa mama zetu. Wakati yeye mtukufu wa daraja rehema

na amani ziende juu yake alipoulizwa, ni nani anayetakiwa kufanyiwa wema zaidi, alisema mara tatu, "Mama yako" ni baada ya hayo ndipo akasema "Baba yako" (Bukhari, *Adab*, 2; Muslim, *Birr*, 1, 2; Tazama pia Ibn Maja, *Wasaya*, 4; Abu Dawud)

Swali: Vipi mwanamke anatakiwa kuamiliana na watoto wa mumewe watokanao na ndoa yake ya kwanza?

Anatakiwa kwanza awakubali kana kwambwa ni watoto wa kwake mwenyewe. Ni muhimu kuzingatia kuwa hawezi kusubiri umakini wake, upendo wake, huruma na huduma mbali nao. Katika kipindi chote cha maisha yake, Mtume Muhammad alionesha heshima ya hali ya juu kwa mama wa bwana wetu Ally (a.s) aitwaye Fatima bint Asad (r.a) kwa kuwa mama huyu alimlea Mtume na akamchukulia kana kwamba ni mtoto wa kumzaa mwenyewe. Zama alipopatwa na umauti, Mtume aliomba mbele ya mwili wa mama yule, akisema:

Ewe mama yangu! Allah airehemu roho yako. Wewe ndie ulikuwa mama yangu wa pili baada ya mama yangu mzazi. Ulikuwa ukikaa na njaa ili kunipa mimi chakula;hukuwa ukivaa vizuri mwenyewe, ili uweze kunivisha mimi; ulijiweka mwenyewe mbali na chakula kizuri, ili nipate kukila mimi; na katika kuyafanya yote haya, hukutafuta chochote isipokuwa radhi za Allah na wokovu wa milele.

Mtume (s.a.w) alitoa maelekezo ya mwili wa mama huyo uoshwe mara tatu. Kisha akamvisha nguo yake mwenyewe. Mtume wa Allah alisaidia katika uchimbaji wa kaburi hilo, baada ya hapo aliingia na akaomba dua. (Tabarani, *Mu'jam al-Kabir*, XXIV, 351-52; Hakim, III, 116-17)

Upendo wa Mtume, heshima yake na utii wake kwa mama yake huyo wa kambo watakiwa kuwa ni mfano bora wa kuigwa. Ndio, pia tusisahau namna iliyoje ya uzuri wa mfano wa mama huyu wa kambo, namna ya upendo wake, namna alivyomfundisha, namna alivyomuangalia, alivyomfanyia wema na hata maneno yake ya huruma kwa mtoto huyo! Mama huyo alichukua maumivu ya mwanawe na kumuachia kumbukumbu za furaha katika fikira za yatima huyo, mama huyo wa kusifiwa na kupigiwa mfano alipata heshima ya watu na pia rehema ya akhera toka kwa Muumba.

Hebu hatutakiwi pia kupuuza kumtaja baba, vile vile, wanatakiwa kuwa makini ipasavyo juu ya kuwahudumia na kukaa na wake zao na watoto wa wake zao waliotokana na ndoa za wake zao zilizotangulia kwa muundo huo huo tulioutaja hapo nyuma ikiwa watatakiwa kuishi nao pamoja.

Swali: Unaweza ukatupatia baadhi ya mifano itokanayo na maisha ya Mtume wetu rehema na amani zimuendee juu

yake inayoonesha namna alivyojihusisha na watoto?

Mtume wa Allah (s.a.w) siku zote aliwapa upendo mkubwa watoto. Alipendelea kuwabusu na kutana nywele zao kwa kutumia vidole vyake. Hakuwa miongoni mwa aina ya watu ambao hawakuonesha upendo wao kwa watoto; hakuwa miongoni mwa waliowaona watoto kuwa ni uchafu au hawafai kukaa nao.

Kutoka na taarifa iliyotolewa na `A'isha (r.a) siku moja Mtume alikuwa akicheza na wajukuu zake huku akiwabusu. Bedui alikuja kwa Mtume na akasema, "Nyinyi (watu) mnawabusu watoto! Sisi hatuwabusu hao hata kidogo."

Mtume (s.a.w) akamwambia, *"Siwezi nikaingiza huruma ndani ya moyo wako, baada ya Mwenyezi Mungu kuichukua na kuitoa huruma hiyo toka moyoni mwako."* (Bukhari, *Adab*, 22)

Katika tukio lifananalo na hilo, Mtume wa Allah alimbusu mjukuu wake al-Hasan bin `Ali wakati al-Aqra' bin Habis at-Tamim alikuwa amekaa pembeni yake. Al-Aqra' akasema, "Ninao watoto kumi na sijawahi kumbusu hata mmoja miongoni mwao."

Mjumbe wa Allah alimuangalia kisha akasema, *"Yeyote asiye wahurumia wenzake, hatopatiwa huruma toka kwa wengine."*

Endapo tutaamua kujifunza kitu kutokana na utamaduni huu, tutaona kwamba nyoyo za waislamu

zatakiwa kuwa na upendo wa hali ya juu, huruma juu ya watoto, watoto ambao ni amana tuliyopewa na Allah. Pia tunatakiwa kuwa makini juu ya wapi na kwa namna gani tunatakiwa kuweka upendo na huruma zetu.

Zama, Mtume alipokuwa akimsubiria mjukuu wake wakati alipokuwa akijisaidia haja ndogo hali amepakatwa na Mtume. Umm Fadl (r.a) alishituka na akaanza kumkaripia yule mtoto. Mtume (s.a.w) akamzuia na kusema, *"Unamuumiza mwanangu! Mwenyezi Mungu akupatie rehema."* Katika namna hii mfano huu waonesha umuhimu wa kuwahurumia watoto na kutowakatisha mambo yao.

Baadhi ya nyakati, Mtume wa Allah alikuwa akiswali ilhali wajukuu zake wakiwa katika miguu yake au mabegani na baadhi ya nyakati aliwaacha wampandie mgongoni wakati alipokuwa akisujudu. Aliwaeleza maswahaba ambao walijaribu kuingilia swala hili, *"waacheni vijana wajifurahishe."*

Kwa mara nyingine tena, Kipindi Mjumbe wa Allah aliposikia watoto wakiwa wanalia wakati wa swala za faradhi, alijitahidi kufupisha swala kwa kadiri ilivyowezekana. Baada ya hapo aliwaeleza walioswali jamaa, *"Hivi hamufahamu kuwa kulia kwao watoto hawa kwanifanya mimi kuwa mwenye huzuni?"*

Anas (r.a), ambae ndiye mtu aliyekuwa akimsaidia Mtume kama kijana wa kiume' amesimulia kuwa:

Nimemhudumia Mtume wa Allah (s.a.w) kwa muda wa miaka kumi, kwa jina la Allah, hajawahi kuniambia japo neno moja la kukera na pia hajawahi kuniuliza kuhusu chochote kwa namna ya kwanini nimefanya hivyo, au kwanini sijafanya. (Bukhari, Sawm, 53; Manaqib, 23; Muslim, Fada`il, 82)

Watoto ambao walilelewa jirani na Mtume walipata wema wa hali ya juu na kuangaliwa kwa uangalifu. Mfano waweza kuwa taarifa iliyosimuliwa na Sahl b. Sa`d (r.a):

Mjumbe wa Allah alipewa kitu Fulani kunywa na akanywa sehemu ya kitu hicho. Kuliani kwake kulikuwa na mtoto wa kiume na kushotoni kwake kulikuwa watu wazima kadhaa. Alisema kumwambia yule mtoto wa kiume, *"Naweza kuwapa kinywaji hiki hawa wazee kwanza?"*

Yule mtoto wa kiume alikuwa na hekima sana akajibu, *"Ewe Mjumbe wa Allah! Siwezi kukataa tama ya fungu langu toka kwako kwenda kwa yeyote mwengine."* Baada ya kusikia hayo, Mtume wa Allah (rehema na amani ziwe juu yake) aliweka kikombe hicho katika mikono ya yule mtoto wa kiume badala ya maswahaba watu wazima. (Bukhari, *Ashriba'*, 19)

Katika riwaya nyingine:

Moja ya masiku, Mtume alipokuwa amekaa nyumbani kwa mwanawe wa kike Fatima, wajukuu zake, Hasan na Husayn, walimuomba maji (Allah awawie radhi wote wawili). Mjumbe wa Allah alianza

kwanza kumpa maji Hasan. Kutokana na hili, Fatima akahisi Mtume anampenda zaidi Hasan. Mtume wa Allah akasema,

"Hapana, Hasan alikuwa ndie wa kwanza kuomba maji." Na pia akaongezea: *"Wakati linapokuja suala la zawadi basi watoto wako wote wape sawa sawa. Na endapo ningelitakiwa kuwatanguliza wengine kabla ya wengine, ningechagua watoto wa kike kwanza."* (IbnHanbal, I, 101; IbnHajar, *al-Matalib al-'Aliya*, IV, 69; Haythami, IV, 153)

Mtume wetu amesisitiza nidhamu bora ya watoto katika sehemu kubwa ya maneno yake.

Wape matunzo mazuri watoto wake na uwalee vyema. (IbnMaja, *Adab*, 3)

Baba anayejitambua hawezi kumpatia mtoto wake zawadi yoyote nzuri isiyokuwa nidhamu na adabu njema. (Tirmidhi, *Birr*, 33)

Ni vyema kwa Muislamu kumuelekeza mtoto wake wa kike au wa kiume katika japo tabia moja tu iliyo njema kuliko kutoa chakula katika zakat... (Tirmidhi, *Birr*, 33)

Pindipo anapokufa mwanadamu, hukatika matendo yake yote isipokuwa mambo matatu: sadaka yenye kuendelea, elimu yenye manufaa, au mtoto mwema atakayemuombea dua mzazi huyo. (Bayhaqi, *Shu`ab al-Iman*, VI, 401-02)

Yeyote mwenye watoto watatu wa kike na akafanikiwa kuwapatia watoto hao, nguo, akawaonesha hali ya huruma, akawasaidia katika kuolewa, na akaendelea kuwasaidia hata baada ya hilo, kwa hakika kabisa ataingia peponi. (Abu Dawud, *Adab,* 121; IbnHanbal, III, 97)

"Endapo yeyote atawalea watoto wawili katika hali ya malezi yenye huruma, katika siku ya kufufuliwa, mimi na huyo mtu tutakuwa kama hivi" – na akafunganisha vidole vyake (kuonesha kiwango cha ukaribu baina yao yaani yeye Mtume na huyo mtu). (Muslim, *Birr,* 149; Tazama piaTirmidhi, *Birr,* 13)

Endapo mtu atakuwa na watoto watatu wa kike, akawa mkarimu kwa watoto hao, pia akaweka nguo kutokana na mali yake anayoimiliki watamuokoa na moto. (Bukhari, *Zakat*, 10; *Adab*, 18; Muslim, *Birr*, 147; Tazama pia Tirmidhi, *Birr*, 13)

Swali: Hivyo yupo swahaba yeyote mwingine ambaye, yuafanana na Anas, aliyelelewa na Mtume?

Wapo maswahaba wengi kama Anas. 'Ali (r.a) atakuwa juu kabisa katika orodha hiyo. 'Ali alikuwa ndie binamu wa kwanza wa Mtume. Aliujaza moyo wake na hekima chini ya ulezi wa Mtume wa Allah Ali alikuja kuwa ndie mlango wa elimu na ni wa kwanza katika mnyororo wa viongozi wa kisufi, mnyororo ambao utaendelea hadi siku ya mwisho.

Kaka yake `Ali (r.a) aitwaye Ja`far al-Tayyar alikuwa ni mfano mwengine wa kuigwa wa upendo kwa Mtume na pia kiroho alilelewa na Mtume.

Fatima, Mtoto wa kike wa Mtume wa Allah, alikuja kuwa ni mwanamke mtukufu katika wanawake wa kiislamu. Kutokana na mwenendo wake na upendo wake na ulezi mzuri toka kwa baba yake Mtukufu, alikuwa akiitwa "mama wa baba yake." Mmoja wa watoto wake aitwae Hasan alikuja kuwa kingozi wa mnyororo wa Masayyid na mwanawe mwengine aitwae Husayn alikuja kuwa kiongozi wa mnyororo wa masharifu.

Mus`ab b. Umayr (r.a) alikataa utajiri wa familia yake ya kipagani na akachagua kuwa karibu ya Mtume. Alikuja kuwa alama ya mhanga. Upendo wa Allah ulikuwa ni jambo tukufu mno kiasi kwamba alitoa uhai wake kwa ajili ya Mwenyezi Mungu.

Usama b. Zayd alichaguliwa kuwa kama kamanda wa jeshi la waislamu wakati aliokuwa na umri wa miaka ishirini tu.

Wako maswahaba wengi mno waliokuwa vijana ambao walifundishwa na Mtume (s.a.w), lakini nahisi mifano hii itakuwa inatosha kwa sasa.

Swali: Mheshimiwa, kama hautajali, tulikuwa pia tunatamani kusikia kutokana na historia ya kipindi cha utoto wako mwenyewe?

Kila mmoja hakika huwa na mambo mengi mno aliyoyapitia kipindi cha utoto, baadhi yao huacha alama kubwa sana, nitapenda kuchangia nanyi baadhi tu ya niyakumbukayo.

Utoto wangu ulipitia katika mji wa Erenkoy. Katika masiku hayo kulikuwa na mabustani kuzunguka majumba. Katika ghorofa ya kwanza ya kila nyumba kulikuwa na vyumba vya burudani na wageni na hili ndio eneo ambalo marafiki walikuwa wakikusanyika.

Majumba yalikuwa yakijawa na wageni kwa ajili ya futari jioni katika miezi ya ramadhani. Kila jioni watu kutoka pande mbalimbali walipendelea kualikana kwa ajili ya chakula hiki cha **uteri**. Baada ya futari, wageni walikuwa wakipatiwa zawadi ambayo ilijulikana kama kodi ya meno, ambapo hutolewa kulingana na aina ya wageni, baadhi ya nyakati zawadi zilikuwa na bidhaa za viwandani na baadhi ya nyakati zilikuwa ni pesa tasilimu katika bahasha. Baada ya swala maalumu ya kipindi cha Ramadhan Taraweih, chai ya moto ilikuwa ikitolewa na wageni wote walikuwa wakizungumza na kujadili mambo mbali mbali ya kuhusu ulimwengu wao. Hicho kilikuwa ni kipindi kizuri sana cha kuwa pamoja na kuunganisha nyoyo.

Kitu kingine cha kupendeza katika masiku hayo ilikuwa ni mahusiano ya majirani. Watu waliwachukulia majirani zao kama ndugu zao. Sisi (namaanisha watoto) tulikuwa tukichanganya juu ya yupi ni

ndugu yetu na yupi ni jirani yetu. Majirani wenye kipato kizuri waliwasaidia majirani wenye mahitaji kwa upendo. Makazi ya ujirani yaliwekwa pamoja ili kuweza kurahisisha kumfahamu na kumsaidia mwenye kuhitaji na pia kuwasaidia watoto wa kike kukamilisha ndoa zao.

Wakazi waliokuwa katika hali za ujirani waliwafariji wagonjwa. Wagonjwa walikuwa wakitibiwa katika hospitali zilizojengwa katika miti kwa kuwa ndio pahala ambapo wangeweza kuvuta hewa vizuri na hewa halisi. Pasi na bahati, vifo katika umri mdogo lilikuwa ni jambo la kawaida. Majirani wenye huruma na upendo waliwapatia wagonjwa chakula, ambacho kiliaminika kuzipa nguvu damu zao.

Kuwatembelea wagonjwa lilikuwa ndio jambo la kwanza kwa familia yoyote kulipa kipaumbele na kulifanya. Kutegemeana na vyanzo vyao vya mapato, walichukua supu wakawapelekea wagonjwa.

Mazishi yalikuwa yanafana. Wanaoswali walipendelea kusema katika swala zao za jamaa. Kwa siku tatu, chakula cha watu waliopatwa na msiba kinatayarishwa na majirani.

Miaka hamsini iliyopita, Friji (jokofu) zilikuwa ni kitu ghali sana, ili kukifanya kitu kipoe, tulikuwa tunachukua vibuyu na kuvitumbukiza chini katika kisima. Majirani ambao walikuwa wakimiliki mafriji (majokofu) walikuwa wakipendelea kuwapatia mabarafu jirani zao nyakati za jioni. Lilikuwa ni jukumu la watoto kuchukua mabarafu na kuyapeleka

kwa jirani zao. Walikuwa wakizoeshwa ukarimu na ushujaa wa kutoa sadaka, umoja na kujitolea kusaidia wengine katika umri huo mdogo.

Katika kipindi changu cha utoto, fukwe za Erenkoy hazikuwa zinajaa sana, kulikuwa na fukwe za upana wa mita mbili katika maeneo ya mwambao wa bahari. Tulikuwa tukipendelea kuchezea mchanga humo fukweni. Baadhi ya nyakati tulikuwa tukipigana kutokana na kugombea mipaka ya nyumba zetu tulizokuwa tukizijenga kwa mchanga fukweni humo. Kila mmoja alimlaumu mwenzake akisema, "Umevuka mpaka na kuingia upande wangu – hapana wewe ndie uliyeingia kwangu!" Mara nyingi kila mmoja ataharibu nyumba iliyotengenezwa na mwenzie. Ninapokuwa natazama nyuma, nagundua kuwa kulikuwa na tofauti ndogo sana kati ya magomvi ya watoto na magomvi ya wakubwa. Wakati watu wanapokuwa wakubwa, wanakuja kuwa watumwa kutokana na furaha za ubinafsi; ingawa, mwisho wa kila kitu huenda sambamba na uvutaji wa pumzi ya mwisho.

Siku iliyokuwa ya furaha zaidi kwangu ilikuwa ni siku ambayo *adhana* au wito wa kuwaita watu kuelekea ibada ya swala uliporudishwa toka katika lugha ya kituruki na kurejea katika muundo wake wa asili wa lugha ya kiarabu. Kila mmoja aliamka alfajiri sana ili aweze kusikiliza adhana ya swala ya alfajiri. Usiku huo ulikuwa ni kama usiku wa sikukuu.[4] Ilikuwa ni kama

4. Miaka ya 1930 na 1940, adhana ilikuwa ikisomwa kwa lugha ya kituruki, lakini baada ya miaka kumi na minane ilirejea

siku ambayo Bilal Habashi (r.a) alipokwenda kusoma *adhana* ya kwanza. Kusikia adhana ilikuwa ni kama pambazuko la asubuhi limebeba mlio wa adhana kutokea Madina. Kuisikia adhana katika hali yake halisi ya lugha ya kiarabu lilikuwa ni jambo lililosubiriwa kwa muda mrefu kutoka katika nyoyo za watu. Kuisikia kulifanya watu wajihisi kama wamerejea kutoka safari ndefu na ya mbali kabisa. Ewe Mwenyezi Mungu ihifadhi adhana yetu na uihifadhi bendera yetu, nchi yetu, na taifa letu, kuepukana na kila aina ya hatari. Ewe Mwenyezi Mungu tuweke mbali kuepukana na kila aina ya ushetani. *Amin!*

Swali: Hivi hakukuwa na hali yoyote ya kibinadamu ambayo ilikuathiri katika kipindi chako cha utoto?

Watu wawili ambao waliniathiri sana katika kipindi changu cha utoto ni mama yangu na baba yangu. Kwa kuongezea, nilikuwa katika mazingira mazuri sana yenye kupendeza. Mama yangu alikuwa kama ni malaika. Katika kila nafasi, alikuwa akitupatia upendo wa marafiki wa Allah. Alipamba nyoyo zetu na mema ya kiroho. Baada ya kupata mtoto wake wa pili, alihifadhi Qur'an yote. Upendo wake na kuijali kwake Qur'an tukufu kumekuwa siku zote kukinivutia sana.

---

katika lugha yake ya asili ya kiarabu mnamo mwezi wa sita tarehe sita ya mwaka 1950 na aliyekuwa waziri mkuu wa kipindi hicho bwana Adnan Menderes.

Baba yangu, katika hali nyingine, (Allah airehemu roho yake) alikuwa ni kivutio kingine kikubwa sana cha maisha yangu. Kutokana na upendo wake wa kupigiwa mfano kwa Allah, usafi wa moyo wake, uchamungu, mwenendo na tabia yake, hakika alikuwa ni mwanaume wa shoka. Katika masiku yote hayo Shule ya Imam Hatip[5] ilikuwa ndio kwanza imefunguliwa na hakukuwa na nafasi nyingi za kujiunga. Pasipo kutarajia, baba yetu alitupeleka Imam Hatip shule ya sekondari, tulijiunga kwa furaha kuu. Tulikaa Bwenini katika mwaka wetu wa mwanzo. Walimu walikuwa wakitutembeza safari za kimasomo kuelekea sehemu mbalimbali za kihistoria, misikiti na maeneo yaoneshayo athari ya dola ya Othmaniya. Hili lilitufundisha juu ya waliotangulia, walifanya nini kuhusu Uislamu na taifa kwa ujumla. Siku zote walituhamasisha sisi kuwa ni kizazi chenye mafanikio. Kwa nyakati tofauti tofauti walikuwa wakitupeleka kuwatembelea wasomi mbalimbali wa dini na hata walitutambulisha kwa watu wenye uchamungu wa hali ya juu. .

Upendo wa baba yangu kwa masikini ulikuwa ni kama bahari. Wakati watu masikini walipokubali msaada wake, alikwenda kuwatembelea na kuwashukuru. Wakati alipokuwa akiwapatia pesa, aliiweka katika barua ambayo angekuwa ameiandika "Ahsante kwa kuikubali hii" Tabia hii itokanayo na rehema za kiroho na baraka ilikuwa ni matokeo ya kusaidia viumbe kwa ajili ya kutaka radhi za Allah.

5. Hii ni shule ya kituruki inayofundisha dini.

Pamoja na mama yangu, baba yangu alikuwa akipendelea kuandaa chakula na kukichukua kukipeleka hospitali. Sikuwa makini kipindi hicho, lakini tabia hizi za utu na huruma zilijenga wema katika moyo wangu. Kwa kifupi, wazazi wangu ndio msingi wa huruma na baraka kwangu mimi.

Mengi katika kumbukumbu zangu nyingine ni yale yatokanayo na kipindi nilipokuwa Shule ya Imam Hatip. Tulikuwa na bahati sana kutoka kwa walimu wetu. Tulipata nafasi ya kufahamu viungo muhimu vingi visivyo sahaulika. Hivi ni baadhi ya hivyo:

Jalaluddin Öktem alikuwa mwalimu mwenye umri wa miaka 70 ambaye alikuwa na maradhi ya Parkinson. Licha ya umri na maradhi yake, mara zote alikuwa akija darasani na kufundisha kana kwamba ni mwalimu wa miaka 25.

AbdülkadirKeçeoğlu, ambaye alikuwa akifahamika kama Yaman Dede, alikuwa amesilimu kutoka katika kanisa la kikiristo la othodoksi ya mashariki. Alipendelea kuanza darasa lake kwa kufundisha mambo kumi hadi kumi na tano kuhusiana kanuni za lugha ya kiajemi, kisha angesoma mistari kadhaa kutoka katika Mathnawi ya Rumi. Sehemu iliyobaki ya darasa angeendelea kutafsiri mistari hiyo huku akibubujikwa na machozi ya hamasa za kiroho. Hisia na vishimo vikubwa vilijengeka chini ya macho yake kutokana na machozi yake. Roho yake ilikuwa imejawa na upendo wake kwa Mtume Muhammad (s.a.w).

Nyakati alipoulizwa juu ya kiasi gani anampenda Rumi, alipendelea kujibu, "Vipi nisiweze kumpenda Rumi, mwanamgu! Amechukua mkono wangu, na akaniongoza kwa Mtume (s.a.w)!" Miaka mingi imepita tokea kipindi hicho, lakini athari alizoacha ndani ya nafsi zetu bado zipo sawa. Machozi yake alipokuwa akisoma mistari ya Mawlana Jalal diin Rumi, bado naona mbele ya macho yangu taswira hiyo.

Mwalimu mwengine alipendelea sana kuja shuleni saa moja asubuhi na kutuandalia chakula. Bado mwalimu huyu mwengine angependa kutuonya juu ya swala la kuharibu chakula, lakini tunatakiwa kuwakumbuka na kuwafikiria watu wenye mahitaji maalumu waliopo kuzunguka ulimwengu huu. Alikuwa akitupatia ushauri huu katika hali ya ukarimu na utu.

Mwalimu wetu wa falsafa, *Nurettin Topçu*, alikuwa akihofia sana ubinafsi na umimi wa watu katika jamii ya maradhi na matatizo haya. Alipendelea sana kulaumu katika hali ya uchungu, "Vipi watu hawa wanaweza wakajitenga mbali na usufi?"

Mwalimu mmoja alijitolea wino na kalamu za mianzi kwa wanafunzi masikini kutokana na hela ya mfukoni mwake mwenyewe.

Mwalimu mwengine alipendelea kutembea bwenini nyakati za usiku na kuwafunika mashuka wanafunzi ili wapate joto.

Walimu wengine walitoa madarasa ya ziada baada ya muda wa kawaida wa masomo hapo shuleni ili kuwasaidia wanafunzi kupata elimu bora.

Jambo la muhimu zaidi ambalo walimu wetu wote walikuwa wakijaribu kutufundisha ni kufahamu ni namna ipi tunatakiwa kuajiri maisha yetu na kupata mali ya halali, katika njia ya Uislamu. Walilionesha hili katika matendo yao wenyewe.

Tangia miaka arobaini na nne iliyopita; ingawa, mifano mizuri waliyotuachia bado inaendelezwa, kutokana na hilo, siku zote nawaombea dua, Allah awe radhi nao wote! Sasa ni mabadiliko yetu. Ndio muda wetu wa kuipamba leo na kesho. Hili ni jukumu letu, Mwenyezi Mungu atupatie wepesi na ushindi katika kutekeleza majukumu yetu.

Swali: Mheshimiwa, tuzungumzie hivi sasa. Hivi unaweza ukatueleza ni aina gani ya hatari imekaa ikiwasubiria watoto wetu? Ni yepi majukumu ya wazazi katika kukabiliana na hatari hizi?

Moja –hivi sasa muundo wa elimu umekuja kwa sura ya hatari inayowanyemelea vijana wetu. Endapo elimu ya mazingira haitaungwa mkono na nidhamu ya kiroho, ulimwengu wote wa watoto utaharibiwa. Tunatakiwa kuwa makini mno na hili kwamba kizazi ambacho hakijaundwa kwa thamani za kiroho na uzuri wake hakiwezi kuifikia furaha ya kweli, hata

kama kizazi hicho kitajikusanyia kila aina ya cheti cha fani za ulimwenguni. Tunaweza tukajionea wenyewe matokeo mengi yenye mashaka makuu kutokana na kuwa na elimu hiyo ya upande mmoja.

Kuna matatizo mengi sana katika ulimwengu huu wa muda. Wote wanaoyaharibu maisha yao kutokana na utumiaji wa madawa ya kulevya na wote ambao hawachungi heshima na utu wao na kuangukia katika shughuli za ukahaba. Wanatuonesha ni kiasi gani kuna hatari kubwa inayotungojea na kuwasubiria watoto wetu. Endapo tutakaa na kuhisi uwepo wa hatari hizi zote, pia tutaona kwamba tiba zake zimelala katika kuingiza imani na mwenendo mwema katika nyoyo za vijana wadogo. Vipi moyo ambao haujapata kubeba nuru ya materemsho ya Allah utaipata furaha ya kweli? Katika mtazamo huu, tunatakiwa kuyatafakari maneno ya mshairi huyu wa kituruki aitwaye Mehmet Akif Ersoy:

Ewe Mola! Imani ni kiini muhimu sana ndani ya moyo
Moyo bila ya imani ni sawa na mzigo kifuani

Ujinga katika masuala ya kidini ni kiza cha kutisha. Watu ni maadui wa vile wasivyovifahamu. Kukaa mbali na muongozo wa dini husababisha hali ngumu ya kiroho na mgongano ndani ya moyo. huua hata nguvu ya kuona. Hututupa nje kabisa ya miongozo muhimu ya kiroho ambayo ni Qur'an tukufu na Sunnah tukufu za Mtume wetu Mtukufu. Hutusababishia kupoteza uzito wa kiungu na kutugeuzia katika mkoba wa ngozi uliojaa nyama na

mifupa. Na hatimaye mwanadamu huja kuwa kiumbe mbinafsi zaidi.

Ipo hadith maarufu zaidi iliyo wahi kusimuliwa baina ya watu wa taifa la Uturuki. Baba mmoja alihisi kuwa mtoto wake wa kiume ni mdhaifu katika dunia na uchaji Mungu. Akamuonya, "Huwezi kuwa mwanaume kamili" Penginepo, yule kijana akachukua uelekeo aliokuwa akiuelekea, alikwenda shule na chuo kikuu na hatimaye akawa mtawala wa jimbo. Ndipo alipotuma watu wake kumchukua baba yake na kumleta katika ofisi yake kuu.

Mara baba yake alipotokea, alimwambia, "Tazama baba! Uliniambia sitoweza hata kuwa mwanaume kamili, lakini kinyume chake, nimeweza kuwa mtawala na kiongozi!"

Baba yake akajibu, "Mwanangu mpendwa, Sikusema kuwa hutaweza kuja kuwa kiongozi au mtawala. Nilisema kuwa, hutakuja kuwa mwanaume. Na kama ungekuwa mwanaume hasa, mwanaume wa kweli, usingemleta baba yako hapa kwa kuwatuma watu kukuletea, bali wewe ungekwenda mwenyewe kumfuata baba yako alipo."

Hali za wengi wetu katika sisi, ni sawa na hali ya mtoto huyo wa kiume katika hadith hii. Kudharau na kupuuza nidhamu za kiroho hutusababishia kuikiuka mipaka ya dini na uchamungu ili tufikie mafanikio ya kilimwengu. Lakini kufikia mafanikio ya kilimwengu si jambo la busara, ni upumbavu. Sio tija, bali ni maradhi na kiza cha dhuluma. Humaanisha ku-

poteza hali zetu za kiroho na kuigeuzia jamii katika hilaki. Humaanisha kuwazika watu katika miamba na chini ya udongo hata kabla hawajafa.

Ili kuifikia heshima na utu wa kuwa mwanadamu, tunalazimika kusikiliza kwa makini maonyo yaliyotolewa na Qur'an tukufu. Mwenyezi Mungu mtukufu anaeleza neema zake kubwa kwa wanadamu kama ifuatavyo:

Arrah'man, Mwingi wa Rehema. Amefundisha Qur'an. Amemuumba mwanaadamu. Akamfundisha kubaini…Na mbingu ameziinua, na ameweka mizani. (55:1-4, 7)

Mola wetu, ameweka mzani katika ulimwengu, ukituhabarisha kwamba kuna majaribu na kipimo si tu hapa duniani bali pia katika ulimwengu unaokuja. Hapa duniani na akhera kuna mzani unaopima ubora wa mja. Uhai na umauti ni vitu viwili tofauti lakini ni vitu vilivyoungana na huwa sawa katika uzani. Ikiwa tunaelekea katika mafanikio ya kweli, hali zetu zote zinalazimika kuangukia ndani ya mipaka ya vipimo hivi na kuwa ni mfano bora kwa kizazi kijacho. Katika aya nyingine, imeelezewa kwamba:

Basi anaye tenda chembe ya wema, atauona! Na anaye tenda chembe ya uovu atauona. (99: 7-8)

Wamekosa usikivu kiasi gani wote wanaoishi pasi na tahadhari, hawafanyi hata tathmini binafsi, wakati ulimwengu umejengwa katika vipimo vilivyokamilika!

Katika nuru ya aya iliyofuatia kutajwa kutoka

katika sura ya hamsini na tano ya Qur'an tukufu, tunatakiwa kueleza kwa watoto wetu hekima na busara viumbe, ujumbe wa Qur'an tukufu na maana ya utumishi kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa kifupi, tunatakiwa kuwaelimisha vijana wetu kutunza na kuhifadhi thamani zao na hadhi walizokuwa nazo kama wanadamu na si kuharibu mzani wa Muumba. Kwa msaada wa Allah, familia bora yenye wazazi wenye kujitambua na kufahamu majukumu yao wanaweza wakalifikia hili.

Wazazi ambao hutafakari kwa makini kuhusiana na suala la mustakabali wa watoto wao kwa hakika watachukua jukumu hili. Pasi na mashaka, sizungumzi kuhusiana na mustakabali wao katika ulimwengu huu pekee, lakini pia, kwa ajili ya ulimwengu wao unaofuata ulimwengu wa akhera. Pasi na bahati, hivi sasa, ili kuongeza thamani ya ulimwengu wa vijana, mara nyingi, tumekuwa tukiweka mustakabali wao wa akhera katika hali ya hatari. Wazazi huingia katika matukio mengi yasiyo sahihi kwa kusema, "Nini tunachoweza kukifanya? Mustakabali wa watoto wetu ni jambo la muhimu sana!" Maadili ya namna hii huwapelekea vijana kumuasi Muumba na kutenda dhambi. Kwa maana nyingine, wakati huo huo, kwa kadiri tunavyowalea watoto wetu, kuendana na taratibu za Uislamu, ndio mustakabali mzuri unaondaliwa kwa ajili yao kutoka kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu utakavyokuwa. Hiyo ndio siri iliyo nyuma ya kukua kwa Dola ya Othmaniyya katika zaidi za mita za mraba milioni ishirini na nne za upana wa

ardhi. Hivyo ndivyo msaada wa muumba ulivyofikia watu wote hao tofauti kwa nyakati tofauti. Baadhi ya hali za mwishoni za uhalisia huu zilitokea katika vita vya uturuki huru na vita vya Dardanelles. Ni kwa uzuri kiasi gani Mehmet Akif alilielezea hili:

Kuweka utawala wa moja kwa moja kutoka katika Qur'an

Tunatakiwa kuweka mambo ya kuongea kuhusu Uislamu

Kwahiyo tunatakiwa kuwalea watoto wetu kwa maadili mema, fikira na njia iliyonyooka ya Qur'an. Ndipo watapokuja kuwa ni watu pekee mmoja mmoja wenye faida na manufaa kwa ajili yao, kwa ajili ya taifa lao, kwa ajili ya jamii yao inayowazunguka, na kuwa ni watu wa muhimu zaidi kwa dini yao. Kwa mara nyingine tena Mehmet Akif analieleza hili katika mistari ifuatayo:

Mwisho wa ardhi iliyofichwa umewekwa sawa,

Hautaweza kuwa na madhara ya kiroho ikiwa utafanya kitu kuhusiana nao.

Kama tulivyokuwa tumetaja hapo kabla, elimu ya kiroho ambayo inaweka thamani ya taifa ni jukumu na wajibu wa mzazi. Inatakiwa ikumbukwe kwamba, ingawa furaha nyingi za ushindi, kama vile vita vya kudai au kupigania uhuru na vita vya Dardanelles, vilichukuliwa ni kama kuchukua askari wenye akili, makamanda, na mashahidi. Kwa hakika ni kutokana na kazi za wazazi ambao waliwalea na kuwapeleka wanajeshi wote wale katika mafunzo ya kivita.

Swali: Wakati baadhi ya familia zinajaribu kila hali kupata watoto, familia nyingine hazitaki watoto na wanajaribu kila hali kuhakikisha kuwa hawapati watoto au hawakai na watoto. Je hili ni tokea sahihi?

Wote ambao wanaoana na hawataki kuwa na watoto pasi na kuwa na sababu za msingi na zenye kukubalika na hata pengine hujaribu kuwaua wakiwa aidha katika matumbo ya mama zao au wakiwa wachanga na hata kujaribu kwa namna zozote kuwazuia watoto hao, kwa hakika ni sawa na kuua kizazi kinachokuja. Wanyama na mimea huonesha hali nyingi tofauti za kuumbwa kwao. Ni kwa namna ipi tunaweza kuelezea hali za wanadamu, ambao ndio bora ya viumbe, kuua mustakabali wao wenyewe hata nyoka huficha na kuhifadhi mayai yake katika pahala salama. Ni uzuri kiasi gani, wakati bora ya viumbe anapokosa fikira na hisia japo kama za nyoka za huruma na upendo!

Qur'an imekemea uovu huu wa siku ya kiama utaulizwa kama ifuatavyo:

Na msichana aliyezikwa hai atapoulizwa, Kwa kosa gani aliuliwa? … (81:8-9)

Kesi ya aina hiyo, ambayo ilitokea miaka elfu moja na mia nne iliyopita, imebadilika muundo wake katika ulimwengu wa sasa na kuanza kujirudia katika muundo wa kutoa mimba. Leo hii, baadhi ya wazazi, pasi na kuwa na sababu yoyote ya msingi, nyuma ya ujinga na ubinafsi wao, huamua kutoa watoto walio-

kuwa matumboni. Imekuwa ni kana kwamba wapo katika mashindano na watu wenye tabia za kinyama walioshi katika zama za ujinga kabla ya Uislamu, ambao walikuwa wakiwazika watoto wao wa kike hali ya kuwa wapo hai. Watoto kabla hawajazaliwa wanavunjwa vipande vipande ndani ya matumbo ya mama zao pasi na sababu zozote za msingi. Kabla ya jambo lolote lingine, Hii ni tabia ya kukana neema toka kwa Muumba. Ni nani anayeweza kusema hili? Labda wote ambao wamefanya uhalifu huu watabaki peke yao katika ulimwengu huu, watoto waliotakiwa kuwa nao hawatakuwa tena kuwasaidia. Pia watatakiwa kufikiria nini kingetokea endapo wazazi wao nao wangewafanyia hivyo. Hakika katu, wasingekuwa wamezaliwa.

Kujirudia kwa kurasa za historia ni ishara ya kwamba mwisho mbaya unawaelekea wote walioishi maisha yao kimwili tu-wote ambao hawana imani wala hisia za kidini, wote ambao hawana utu ila ni kutafuta matamanio yao ya kibinadamu tu, na wote ambao huzuia heshima na utu wa mwanadamu na hadhi yake.

Ewe Mwenyezi Mungu tuzidishie baraka na neema na utusaidie kuzifikisha familia zetu katika wema. Ewe Allah jaalia juu yetu kizazi chema ambacho kitaokoa vitu vyote viwili Uislamu na Utu.

Amin!

Nafasi Ya Wanawake Katika Uislamu Na Elimu Kwa Wanawake

Hadhi na heshima ya wanawake hubadilisha jamii na kuiingiza peponi. Kizazi kilicholelewa ndani ya pepo huwa ni chanzo cha amani katika jamii. Mwanamke mwema ni sawa na taa ing'aayo, akiangazia nuru yake katika familia.

Swali: Ni ipi nafasi ya wanawake katika Uislamu? Katika ulimwengu huu wa kupita, maneno mengi huwapeleka wanawake kusambaa mitaani wakitafuta furaha. Lakini ni wapi wanapotakiwa kutafuta furaha?

Mwenyezi Mungu mtukufu amemuumba mwanamke kuwa ni mtu mwenye hisia na mkakamavu zaidi ya nwanaume. Hisia za huruma ni hitajio la kwanza kabisa katika asili ya mwanamke. Kutunzwa, kuhifadhiwa na kuelimishwa ni mambo anayotakiwa kupatiwa. Wakati thamani ya ahadi hizi za kiungu zinapodharauliwa na kupuuzwa, asili ya mwanamke husalitiwa.

Leo hii, Ushindani usiofaa umeibuka kati ya wanawake na wanaume. Lakini ukichunguza kwa makini, ushindani huu umetengenezwa na wanadamu wenyewe, ambao wametengenezwa ili kushirikiana wao kwa wao. Wakati huduma za wanawake kama wake na akinamama haziheshimiwi, ndipo amani na utulivu majumbani hutoweka; na mmoja mmoja hupoteza utu wao.

Kwa sababu maumbo na roho za wanawake na wanaume haviko sawa, katu hawawezi kudai kuwa sawa kimatendo na kisheria. Jambo la Muhimu sio kudai tu usawa kati ya jinsi hizo mbili, lakini mgawanyo wa kimajukumu unaolingana na haki na wajibu wao.

Mwenyezi Mungu Mtukufu amegawanya mgawanyo wa kazi unaolingana na jinsia zao kati ya wanawake na wanaume. Amewapa majukumu tofauti lakini yenye kushirikiana kulea familia. Wakati wanaume na wanawake wanapoungana kiroho na kimaumbile, ukuaji wa kizazi kinacholelewa nao hufikia katika kilele cha heshima na kupelekea familia na jamii kwa ujumla kufikia kilele cha amani na utulivu.

Kupevuka kwa mwanamke kunakuja pale atapohifadhi na kuendeleza uzuri ambao amejaaliwa na Mwenyezi Mungu ili kuleta uzuri na upana mwema wa familia yake. Endapo atapoteza muonekano wa uwezekano huu, akiingiza uzoefu wake mwenyewe wa asili katika yale anayoelezwa na wengine kuwa ni yake na yanamhusu pia, atapoteza hadhi yake na kuporomosha thamani yake katika jamii. Taratibu, tena pole pole Baraka, utu, usafi wa moyo huwa ni vitu vigumu kwake na kwa kila mmoja na hatimaye jamii itakuja kuwa kama jangwa kame.

Lakini endapo mwanamke atakuwa na uwezo wa kuishi kuendana na uzoefu wake wa asili na uhalisia wake, wanaweza wakaibadilisha jamii na kuwa na maisha kama ya peponi. Wanawake ni kama kandili ing'aayo, hueneza nuru yake kwa jamii. Endapo

tutageuza kurasa za historia, tunaweza tukajionea wenyewe kuwa jamii yaweza kukua au kuanguka na kuporomoka kutokana na hali ya wanawake. Endapo ni mitaa pekee itakuwa ndio chanzo cha furaha za wanawake, basi maisha yaliyobakia yatakuwa yameanguka kama kigae cha kioo.

Furaha ya wanawake imelala katika muonekano wa familia yake. Msemo maarufu wa Mtume wetu (Rehma na amani za Mwenyezi Mungu ziwe juu yake), unaeleza:

Pepo ipo chini ya nyayo za akina mama.[6] (Suyuti, *Jami` al-Saghir*, I, 125)

Wito huu usio wa kawaida wenye heshima kuu ni habari njema zaidi kwa akina mama kila pahali.

Mama mwema ni rehema toka kwa Mungu, ni chanzo kikuu cha furaha katika familia yake, ni nuru ya furaha na ni mtazamo wa kila mwanafamilia katika familia yake. Mwanamke huyo atakuwa ameteuliwa vyema na Mola wetu mweledi wa kila kilichomo ulimwenguni, na majina matukufu ya

6. Hadithi kama hiyo inakwenda kama ifuatavyo:
Swahaba mmoja liyekuwa akiitwa Jahima alikuja kwa Mtume s.a.w:
"Ewe Mjumbe wa Allah! Natamani kwenda vitani na jeshi la waislamu. Nimekuja kuzungumza nawe kuhusiana na swala hilo."
Mjumbe wa Allah alimuuliza, "Mama yako yupo hai?"
Akajibu yule swahaba: "Ndio, Yupo hai."
Kisha Mjumbe wa Allah akasema, "Nenda kamnusuru mama, kwa sababu, pepo ipo chini ya nyayo zake." (Nasa'i, *Jihad, 6)*

Mola wetu kama “Mwingi wa rehema” na “mwenye kurehemu”

Hakuna kiumbe chochote kingine kilichoumbwa ambacho kinaweza kufikia kiwango cha huruma na upendo kama walichofikia mama zetu. Wametubeba kwa miezi tisa katika matumbo yao, pia wakatubeba tena miaka michache katika mikono yao, na katika kipindi chote cha maisha katika mioyo yao. Na mama ambaye mabega yake yanafanya kazi na anafahamu machungu ya mtoto huwa na upendo usio na kikomo, heshima kuu na maisha marefu yenye upendo.

Hivi kuna chombo chochote cha kupima kiwango cha kujitolea kisichokoma kilichopo katika nyoyo za akina mama. Yeye hawezi kula hadi ahakikishe kuwa sisi tumekula; Yeye hawezi kujivesha vizuri mwenyewe hadi ahakikishe kuwa sisi tumevaa vizuri; Yeye hawezi kulala hadi ahakikishe kuwa sisi tumelala vizuri usiku. Hivi inawezekana kweli kulipa deni kwa mama zetu (na baba zetu). Ambao walifanya kila walichoweza kuhakikisha kuwa hatupatwi na maumivu wala madhara ya aina yoyote?

Rumi anasema, “Kuwa mwangalifu mno kwa mama yako: mfanye awe ndio kofia ya kichwa chako. Kama juhudi za mama hazipo, maumivu,watoto wasingelipata njia yoyote katika ulimwengu huu.”

Abu Hanifa, ambaye ni mmoja wa marafiki wakubwa wa Allah, alikataa kuwa hakimu wa Baghdadi ili asije akashiriki katika udhalimu wa seri-

kali. Khalifa AbuJa`far al-Mansur alimuweka jela. Kila siku idadi ya waliokuja kumuona iliongezeka. Abu Hanifa alihofia maumivu kumfika mama yake, lakini na kwa namna ipi mama yake hawezi kupata taarifa kuwa yeye yupo jela. Na alijiuliza namna mama yake atavyojisikia endapo atafahamu kuwa mwanawe yupo jela. Akatuma ujumbe kwa rafiki zake "Tafadhali msimfahamishe wala kumueleza mama yangu kuhusiana na hali yangu hii, hawezi kuvumilia akisikia kuwa nipo jela, atajisikia vibaya sana na siwezi kuvumilia kuona akiwa na huzuni." Abu Hanifa alionesha mfano wa hali ya juu wa upendo wa mama. La kuzingatia pia ni kuwa upendo wake kwa mama yake ulihusisha maumivu yake.

Mfano mwengine ulionekana katika maneno ya Bahauddin Naqshband, "Hebu wote wanaotarajia kutembelea makaburi yetu watembelee makaburi ya mama zetu kwanza."

Alikuwa ni Abdurrahman Molla Jami ambaye ni mmoja wa viongozi wa Naqshi, ambaye awali alisema, "Vipi naweza nisimpende mama yangu? Amenibeba kwa miezi tisa katika tumbo lake, kisha akanibeba mikononi mwake, na hatimaye ameendelea kunibeba katika moyo wake."

Swali: Ni upi umuhimu wa wanawake katika kukuza kizazi cha vijana?

Kuotea au kubahatisha mustakabali wa taifa wa baadae si jambo jema. Yatosha kuangalia kutoka

katika hali zao za utoto na ujana wao. Vijana katika kila hali ya historia wameonekana kama furaha, kwa namna ya kutumia nguvu zao. Kundi hili ni sawa na mapigo ya moyo wa jamii. Katika maneno mengine, kila taifa huchukua muonekano wake kulingana na muonekana na fikira za vijana. Endapo vijana wa taifa husika watatumia muda na nguvu zao katika mambo mazuri na mema, Mustakabali wa taifa utakuwa ni wa kupendeza. Endapo vijana wa taifa husika watatumia muda na nguvu zao katika mambo ya kipuuzi, kibinafsi na kuja kuwa ni watumwa wa tamaa za nafsi zao, hapo hilo taifa litakuwa limekosa uelekeo na kupotea kabisa. Kwahiyo, kinamama kwa ujumla wanatakiwa kuwa makini sana na katika kulea na kukuza kizazi cha baadae. Marafiki wote wa Allah ni mihimili mikubwa katika historia, walipata nidhamu zao nzuri kwanza kutoka kwa mama zao.

Mfano bora wa namna kazi hii nzuri ilivyokuja kutoka kwa maswahaba wa kike. Waliwafundisha watoto wao ujamaa na wao pia walifanya hivyo. Pia walijaza nyoyo na roho za watoto wao kwa upendo wa Allah na Mume wake. Hapo walituthibitishia kuwa taifa imara huzaliwa kutokana na familia imara, hivyo, ni kazi za wanawake wema na bora, ambao walipitia elimu ya kiroho na kuzishinda tamaa zao za nafsi.

Swali: Ni yepi majukumu ya shule za Qur'an katika suala la elimu kwa wasichana? Ni mambo yepi yaliyo na umuhimu zaidi kuangaliwa katika kuwaelimisha wasichana?

Taasisi zote, khususan zile ambazo zinawajibika na masuala ya elimu ya kiroho, Kama vile shule za Qur'an (madrasa), Lazima ziwekwe katika upendo, na kuhudumiwa. Zaidi ya kutoa taarifa, na habari, shule lazima ziwaweke wanafunzi katika upendo wa hali ya juu, huruma na kujitolea kusaidia wengine. Walimu wasiokuwa makini katika kazi zao ambao hawawezi kuzifanya nyoyo ndogo kuwa na furaha ya imani na kuipenda Qur'an, pia kuwa na hamasa kubwa za uwajibikaji. Shule zinazofundisha ambazo zipo ndani ya maeneo ya jamii ya waislamu. Endapo hazitatoa elimu sahihi watakuwa wamejidanganya na kuwajibishwa huko akhera.

Katika ulimwengu huu wa mpito, ambapo wengi wa watu wamekuwa watumwa wa ulimwengu, Walimu wa Qur'an wanatakiwa kuwa makini zaidi na wanafunzi wao. Jambo la awali na muhimu zaidi wanatakiwa kujaza upendo katika nyoyo za wanafunzi wao na kuwafundisha kuwaheshimu walimu wao. Hata kabla hawajaanza kuwafundisha herufi za Qur'an, watatakiwa wawafahamishe watoto wao umuhimu na uzuri wa kusoma. Pia watatakiwa wajaze nyoyo za wanafunzi hao upendo wa Mwenyezi Mungu na Mjumbe wake. Pia watatakiwa wawe na

uwezo wa kufahamu na kuelezea thamani mbali mbali za vizuri vilivyopo duniani vilivyooneshwa na Uislamu, kupitia katika nyoyo zao wenyewe zilizo safi.

Walimu wa Qur'an baadhi ya nyakati hufanya kazi kama ni mahakimu na pia baadhi ya nyakati nyingine huwa ni kama watendaji na ambao huwa na uwezo wa kuanzisha mamlaka kupitia nguvu na hata ushawishi, pia huweza hata kupoteza nguvu zao. Aina hiyo ya mwenendo huwa ni kosa kubwa sana. Hakika, ni hasa, kweli kuwa hakuna kosa kubwa kama kuwatoa watu na kuwaweka mbali na elimu ya Qur'an na hatimaye kutia kiza katika maisha yao.

Walimu na wasaidizi wao ni lazima wawe na elimu ya kutosha juu ya namna ya kuwa wakomavu katika kazi yao ya huduma kwa watu. Mtumishi aliyekomaa vya kutosha hakika atakuwa na moyo uliojaa hekima na busara. Watumishi waliokomaa siku zote huwa na huruma, upole, na uadilifu, ikiwa sambamba na kuwa ni watu wa vitendo zaidi na sio maneno. Huwa ni maadui wa uchafu na uovu. Pia watumishi wenye kujitambua na waliokomaa huwa na uwezo wa kujilinda wenyewe na kuhifadhi imani zao na utu wao katika kila aina ya hali na mazingira na kwahivyo kuweza kuwa na kuleta athari chanya kwa yeyote anayekuwa karibu nao.

Watumishi wenye kujitambua na waliokomaa huweza kuifanya huru mioyo yao na kuiweka wazi kutokana na kupenda mali, kupenda cheo, na kuta-

futa maslahi binafsi. Kama unavyoeleza msemo wa kisufi:

Ulimwengu huu unaweza kuwa ni pepo kupitia mambo matatu:

- Kutoa sadaka, kwa kutumia mikono, ulimi na nyoyo.

- Kusamehe, sambamba na kukosoana, na kuwa watumishi wa Allah.

- Kutokuwatenga wala kuwalaumu wanaodhulumu au kudhulumiwa, bali ni kuwaelimisha na kuwaelewesha na kuwasaidia kusahihisha makosa yao.

Kwa mujibu wa maneno mengine yasemwayo na masufi, watu wema na wabora hupatikana kutoka katika makundi yafuatayo ya watu:

- Wale ambao hawawaumizi wengine;

- Wote ambao hujipamba na kujitahidi kusubiri kusikia mema na mazuri yao kwa wengine;

- Wote ambao huona uumbaji ni kama amana ya Mwenyezi Mungu na ambao huangalia uumbaji kupitia macho ya Muumba..

Kama mchanuo wa maua ya waridi ambao unaweza kumfanya hata mtu muovu au aliyeonewa kutabasamu, hivyo nafsi na roho za wote ambao wanatarajia kufanya kazi ya kuongoza jamii zinatakiwa zisambaze furaha kwa watu wote wanaowazun-

guka. Na pia furaha hiyo ienee hata kwa wale walio wagumu zaidi na wenye nyoyo ngumu wanatakiwa waamke na wazindukane mapema.

Lengo la msingi la shule za Qur'an kwa wasichana linatakiwa liwe ni kuwapatia elimu ya maadili yao kuliko elimu ya ulimwengu, kwa kuwa akinamama wa taifa la kesho watakuwa ni wale wahitimu wa shule hizi za sasa. Wakati wasichana wanapokuwa wanahitimu, wanatakiwa kuwa na uwezo wa kuonesha uzuri wao wa Uislamu. Shule za Qur'an zinatakiwa zitoe wenye nyoyo kama za Fatima wawili.[7]

Swali: Ni akina nani hawa Fatuma wawili? Unaweza ukatuelezea tafadhali?

Fatuma wa kwanza ni yule ambaye wema wake umetajwa katika sura ya sabini na sita aya ya nane hadi ya kumi na moja (76:8 -11). Pindi Hasan na Husayn walipokuwa wadogo, waliumwa sana. Wazazi wao 'Ali na Fatima (r.a) walijitolea kufunga siku tatu ikiwa ni kama maombi kwa ajili ya afya za watoto wao. Kipindi cha siku ya kwanza, wakati walipotaka kuifungua vinywa na futari waliyoiandaa, alikuja mtu masikini na kuomba, "Tafadhali nipatieni

7. Mwandishi wa kitabu hiki, Ustadh Osman Nuri, amesaidia katika ufunguzi wa shule nyingi sana za dini kwa wanaume na wanawake. Hii ndio sababu anasisitiza umuhimu wa mwenendo mwema kwa walimu wa Qur'an na haja ya kuwe na upendo na ukarimu.

japo kitu kidogo cha kukila, kwa ajili ya kutafuta radhi za Allah!" Walimpatia chakula chote kilichokuwa mezani. Kisha wakafungua vinywa vyao kwa kunywa maji.

Katika siku ya pili, alikuja yatima mlangoni kwao na kuomba,"Tafadhali nipatieni japo kitu kidogo cha kukila, kwa ajili ya kutafuta radhi za Allah!" Kwa mara nyingine wakatoa chakula chao chote kilichopo mezani na kumpatia na wakafungua vinywa vyao kwa mafunda ya maji. Kisha wakaanza kufunga kwa siku ya tatu hali ya kuwa hawajala chochote zaidi ya maji.

Ilipofika siku ya tatu, katika mida ile ile, mtumwa mmoja alikuja nyumbani kwao katika mlango wao naye pia akaomba chakula. Kwa mara nyingine tena, wakampatia chakula chote na wao wakafungua tena vinywa vyao kwa kunywa maji. Ndipo aya zifuatazo zikateremka:

Na huwalisha chakula, juu ya kukipenda kwake, masikini, na yatima, na wafungwa. Hakika sisi tunakulisheni kwa wajihi wa Mwenyezi Mungu. Hatutaki kwenu malipo wala shukrani.Hakika sisi tunaiogopa kwa Mola wetu Mlezi hiyo siku yenye shida na taabu. Basi Mwenyezi Mungu atawalinda na Shari ya siku hiyo, na atawakutanisha na raha na furaha.[8]

Kuna mambo matatu katika aya hizi ambayo yanaweza yakavutia umakini wetu.

8. Hii ndio asili ya 76:8-12, kwa mujibu wa Wahidi, uk. 470; Zamakhshari, VI, 191-92; na Razi, XXX, 244).

Kwanza, wanatulingania na sisi kuweza kuona uumbaji kupitia jicho la Muumba na pia kuweza kuwafanya watu wenye kuhitaji nao kuwa na furaha. Katika mtazamo wa aina hii, AbuBakral-Warraq (r.a) alisema:

Wote ambao hawatoi Zaka na sadaka hawatakiwi kudai kuingia peponi. Wote ambao hawawapendi masikini na wanyonge hawatakiwi kudai kuwa wanampenda Mtume wa Mwenyezi Mungu (rehema na amani za Allah ziwe juu yake). Wote wanaodai hivi ni waongo.

Pili, aya inatushauri kutoa sadaka kwa ajili ya kutafuta radhi za Allah pekee. 'Ali na Fatima (radhi za Allah ziwe pamoja nao) walipendelea kusema, "Hatukubali chochote kama malipo ya tuyafanyayo, Hatuhitaji kusifiwa, tunatoa Zaka na sadaka kwa ajili ya kutaka radhi za Allah." Nasi pia tunatakiwa kufanya kama walivyofanya na tusitarajie chochote toka kwa waja wa Allah.

Jambo la tatu la kuzingatia ni watu hawa wa kupigiwa mfano husema, "*Tunaihofia siku ya hukumu.*" Hii ndiyo hali ya nyoyo zilizojaa mapenzi kwa Allah. Wakithibitisha aina hiyo nzuri ya usafi wa moyo na huduma. Allah (s.w) anawajibu kwa kuwaambia "*Tutawalinda kutokanana adhabu za siku ya hukumu.*"

Mfano mwengine ambao unaangazia ulimwengu wa kiroho wa Fatima wetu wa kwanza ni upendo wake na kujitolea kwake kwa Mtume.

Fatima alikuwa mwerevu sana ambapo aliweza kusimama dhidi ya maadui muda wowote. Hata Baba yake mdogo Mtume aitwaye Abasi, asingeweza kufanya hilo, ingawa waarabu ni maarufu kwa kujitoa mhanga kwa ajili ya ndugu zao. Fatima alimpenda Allah na mjumbe wake zaidi ya chochote kingine. Hii ndio sababu mara nyingi alikuwa akiitwa *Ummu Abiha:* "Mama wa baba yake"

Fatima wetu wa pili wa kupigiwa mfano ni yule aliyemzuia 'Umar (r.a) alipokuwa akielekea kumuua Mtume. Alikuwa ndie sababu ya mazungumzo ya 'Umar ya kuingia katika Uislamu. Katika siku hiyo, aliisoma Qur'an katika muundo wa kuvutia kiasi cha mtu mwenye moyo wa baridi kama Umar aliweza kulainika, ndipo alipoanza kuingia katika upendo.

Ni jambo la muhimu sana kwa wasichana kuwachukua akina Fatima hawa wawili kama mifano na viigizo vyao vya kuviiga. Kila msichana analazimika kuwa na wivu, anatakiwa kutenda matendo yake kwa ajili ya Allah na pia aisome Qur'an kwa furaha na roho ya upendo. Zama za wasichana wetu watapomuiga na kujifananisha na kina Fatima wawili, wataweza kufikia kila lengo lililokuwa zuri na lenye kupendeza.

Hatutakiwi kumsahau mama yetu 'Aisha (r.a.) Alikuwa ndiye mwanamke mwenye akili zaidi katika wake za Mtume na amekubalika kuwa ni mmoja miongoni mwa wasomi wakubwa saba katika maswahaba. Mjumbe wa Allah (s.a.w) alisema kuhusiana na Fatima:

"Soma robo tatu ya dini yako toka kwa `A'isha." (Daylami, II, 165/2828)

Kwahiyo kila Muislamu mwanamke anatakiwa kulenga kuchukua somo toka katika upole, ukarimu, na werevu wa 'Aisha.

Maombi yetu kwa Mola wetu ni kupata baraka na kuneemeshwa watoto wa kike ambao watakuwa na moyo kama wa mama zetu Fatima wawili, ukarimu, upole, na moyo wa mama yetu 'Aisha na hasa athari na umoja wa mama yetu Khadija (r.a).

Amin!

Baadhi Ya Mifano Ya Kiothmaniya

Dola ya Othmaniyyailichukua nafasi yake katika historia na kuwa ni dola muhimu zaidi, lakini pia kupitia ustaarabu wake wa wakfu.

Swali: Mheshimiwa, unaweza ukatupatia baadhi ya mifano itokanayo na kipindi kilichopita katika historia ya Uislamu? Hivi waislamu waliwahi kuishi kama walivyoishi maswahaba?

Uislamu ni dini pana. Hii ndio sababu uzuri uliokuwa zama hizo bado unaendelea kuwepo hadi hivi leo, ingawa yanaonekana baadhi ya mabadiliko.

Zama za dola ya Othmaniyya, ilikuwa ni kama kipindi cha pili cha *`asr al-sa`ada*[9]. Wanachuoni wetu walikuwa wakishindana katika utekelezaji na utendaji wa amali njema. Pia wametuachia mifano bora ya kuigwa ya familia bora waliyoiacha katika historia ya Uislamu. Katika heshima kama hii, hawakutuachia athari zozote za kilimwengu zaidi ya athari za imani na usafi wa roho zao. Dola ya Othmaniyya imejipambanua yenyewe kama dola ya ustaarabu wa wakfu na taasisi za kijamii. Kutokana na sababu hii, ulimwengu mzima ulilheshimu hili na likawa ni jukumu kubwa zaidi katika historia ya wanadamu.

9. *`Asr al-Sa'ada,* "Zama Za Neema" ni neon linalotumika kumaanisha miaka ya mwanzoni mwa kudhihiri kwa Uislamu.

Swali: Kumekuwa na taasisi nyingi sana zilizoanzishwa na Mamalikia wa Kiothmani, watoto wa kike wa familia hizo za kifalme, na wanawake wengine toka katika familia hizo za kisultani. Unaweza ukatupatia habari kidogo kuhusiana na haya?

Ni jambo linalowezekana kufahamu kwamba taasisi 1,400 kati ya 26,300 ambazo zilithibitika kuwa ni taasisi za kichamungu zilianzishwa na wanawake. Miongoni mwazo ni taasisi nyingi ambazo zilijengwa na *Nur Banu Valide Sultan*[10] katika Anatolia zote na upande wa Istanbul uliopo Ulaya. Msikiti wa Uskudar wa Atik Valide na jiko lake la supu, chuo chake, hospitali yake, na nyumba zake mbili za kulala ni moja ya mambo mazuri kutajwa.

Mama mwengine wa kupigiwa mfano ni

10. Sifa rasmi iliyokuwa ikiongezwa kwenye majina ya wanawake wa ukoo wa familia ya kifalme ya Uthmaniyyani "Sultan Efendi". Hii ilikuwa na maana kwamba ima baba alikuwa sultan mwenyewe au mmoja wa watoto wa sultan. Iwapo mwanamke huyo akiolewa na mtu wa nje ya ukoo wa kisultan, mabinti wao walikuwa wakiitwa"Hanım Sultan" na watoto wao wa kiume walijulikana kama "Beyzade", wakiwanasibisha na mama zao "Sultanzade". Watoto hao wakiolewa au kuoa nje ya familia ya kisultan, watoto wao hawakuwa wakihesabiwa katika ukoo wa familia ya kisultan. Kwa upande mwingine, kama mama wa sultan hatokani na familia ya kisultan – jambo ambalo kwa kawaida halikuwepo – basi sifa yao rasmi iliyokuwa ikiongezwa katika majina yao ni "Valide Sultan". Wake wa Masultan walikuwa wakiitwa "Kadın Efendi". Wakiwa zaidi ya mmoja basi nambari ya mpangilio iliwekwa kabla ya sifa rasmi.

Mâhpeyker Kösem Vâlide Sultan. Aliweka msingi wa msikiti mpya. Pia alijenga msikiti wa Üsküdar Çinili sambamba na shule, taasisi, chuo cha hadith, na nyumba mbili za kulala jirani na msikiti huo. Kwa kuongezea. Aliweka msikiti katika wilaya ya Anadolu Kavağı. Kupata ndoa ni maarufu sana na zipo nyingi nyingine. Hata *Kösem Sultan*, ambaye anajulikana miongoni mwa masultani wa Valide kutokana na hisia. Alichukua nafasi miongoni mwa waliojitolea sana kutokana na huruma na wakfu yake. Ingawa pia alijenga msingi wa msikiti mpya, umri wake haukuwa mrefu kiasi cha yeye kumaliza ujenzi wa msikiti huo, ambapo msikiti huo ulikuja kumaliziwa *Hatice Turhan Sultan*, ambaye pia alikuwa na mambo mengine mema aliyoyafanya kama ujenzi wa mashule, vyuo, majiko, maktaba, na tasisi ya kukopesha. Ni fahari kutaja kuwa alikuwa na mirija ya asili aliyoileta kutoka milimani kipindi cha mwezi mtukufu wa Ramadhani na usiku nyingine na aliitoa asali iliyojulikana kama Atina, uliopo Rize. Iliandikwa pia katika wakfu wake kuwa aina hii ya asali inatakiwa kuletwa. Haijalishi itakuwa ni ghali kiasi gani. Hii habari hutuonesha ni kwa uzuri na umakini kiasi gani kazi ya huduma yatakiwa kuwa. Mwanamke huyu aliacha vyanzo vingi sana vya kitajiri na vya kutoa huduma na ameajiri wafanyakazi 116 wa kutoa wakfu zake sehemu mbali mbali.

Pertevniyâl Vâlide Sultan alitoa wakfu msikiti wa Aksaray, sambamba na msikiti wa Vedud. Pia alianzisha maktaba, taasisi na shule.

Ingawa alianzisha idadi kubwa ya taasisi, miongoni mwazo ni misikiti miwili ya kisultani, au misikiti ya kisasa (mmoja upo Edirnekapi na mwengine upo Uskudar), *Mihrimah Sultan* alikuwa ni mtu mkarimu sana. Hii ni mifano inayo pambanua kazi zake.

Maji mazuri aliyaleta toka Makka `Arafat na mke wa Harunal-Rashid aitwaye *Zubayda Hanim*a muda mrefu uliopita. Katika kipindi cha Sultani Suleiman, ingawa, mabomba yalikuwa yamevunjika na kuweka kutu, wakati sultani Mirimah alipoifahamu hiyo hali, alikwenda kwa baba yake na kumuomba kufanyia ukarabati mabomba ya zamani yote, na mabomba yote ya zamani yakakarabatiwa.

Moja ya malkia mwengine aliye maarufu zaidi katika masuala ya kutoa wakfu na sadaka alikuwa ni *Bezmi âlem Vâlide Sultan*, ambae aliacha kazi nyingi za wakfu nyuma yake. Miongoni mwa misikiti mikubwa ambayo ipo jirani na kasri la Dolmabahce. Daraja maarufu ulimwenguni la Galata laweza pia kutajwa miongoni mwa michango yake ya wakfu.

Wakfu aliyoianzisha huko Damaskas nayo pia ni muhimu sana. Moja ya shughuli zake ilikuwa ni kuchukua maji toka Damaskas kupeleka hija na kubadilisha vifaa vya nyumbani vilivyoharibiwa na watumishi wa ndani.

Sultani Bezmi âlem Vâlide taasisi yake Ghuraba-i Muslimin Hospital, ambayo ilijengwa kutokana na mchango wa mali yake binafsi. Chombo hichi kilianza kutoa huduma, kikiwa pamoja na msikiti wake

ndani, mnamo mwaka 1843 na tangia hapo kimekuwa kikiendelea kutoa huduma kwa jamii ya waislamu wasio na uwezo.

Kinamama na watoto wa kike wa famili hizi za kifalme walilipa kipaumbele sana suala la maji, walitengeneza chemchem na kuzikarabati kila kona ya Istanbul.

Wazee wetu walianzisha vyombo vingi sana vya kusaidia jamii, ambavyo vilikua mbali na huduma mbali mbali katika kila nyanja ya masuala ya kijamii. Ni alama ya wazee wetu na kazi na athari waliyoiacha, ambayo inaendelea kukuza imani zetu na kutoa huduma na kukumbukwa hadi hivi sasa.

Vyombo hivi sio tu vilisubiri mahitaji ya watu, bali mara nyingi vimekuwa vikitoa mambo na vitu wakiomba vyombo hivyo viendelee kusaidia watu hadi siku ya hukumu.

Ewe Mwenyezi Mungu, tuhesabu sisi ni miongoni mwa waislamu wenye kujitolea ambao wanasaidia viumbe wako kwa upendo wa Muumba na ambao ni waangalifu juu ya amana yako.

Amin!

NENO LA MWISHO

Maisha ya familia yaliyoanza kwa kuumbwa binaadamu, ni kioo ambacho katika hatua ya mwanzo kinaakisi matokeo ya safari yetu ya milele. Kwa maana, familia ndio shule ya kwanza ambayo, hisia, utashi, akili na moyo wa mtu hupata kufundwa. Ni mahali unapopatikana upendo wetu wa kwanza, ushirika wetu wa kwanza, furaha yetu ya kwanza na pepo yetu ya kwanza duniani.

Kwa hivyo, nyumba iliyobarikiwa ni miongoni mwa kheri za juu kabisa. Nyumba inapaswa kurejeshwa kwenye hali yake ya asili kama kitovu cha maisha yake. Wakati tukiyatambua mazuri madogo tu tunayofanyiwa na watu wa nje na kuwashukuru, basi tisisahau wema na mazuri tunayoyapata ndani ya kuta hizo nne. Tusiufanye umoja na mshikamano wa familia kuwa kitu cha kuchosha; daima wanandoa wanatakiwa kuthaminiana. Uhusiano wa familia uongezeke kadiri siku zinavyosonga mbele, kama hazina adhimu ya kumbukumbu ya dhahabu.

Tuhuishe uelewa wetu juu ya dhana nzima ya nyumba. Nyumba ya muumini haiwezi kuwa hoteli, au mahali ambapo kila aina ya madhambi hutendwa.

Nyumba hiyo inatakiwa iwe bustani ya moyo, ambapo maua ya upendo, shauku, ushirikiano na kuhudumiana hustawishwa.

Tukiweza kutengeneza familia za aina hiyo katika hii dunia, tutaweza kupata furaha ya milele huko Akhera.

Kwa maneno mengine, nyumba zetu zinatakiwa ziwe mahali ambapo wanafamilia hupendana na kusaidiana, ili tusikimbiane katika ile *Siku ambayo mtu atamkimbia nduguye, na mamaye na babaye, na mkewe na wanawe*.[11] Tufikirie aina gani ya maisha inayoweza kutufikisha kwenye kiwango hicho cha ukomavu wa kiroho.

Mtukufu Mtume (s.a.w) anasema katika hadith moja kuwa:

Watu hufa kulingana na wanavyoishi na watafufuliwa kulingana na walivyokufa. (Munawi, *Fayd al-Qadir*, v, 663).

Tutakapoanzisha uhusiano na mshikamano wa kifamilia kwa kufuata misingi na taratibu zilizojadiliwa katika kitabu hiki, nyumba zetu zitageuka kuwa thawabu za milele, na pia zitakuwa msingi wa jengo la wema, utulivu na uzuri katika jamii yetu yote.

Mola wetu! Tujaalie tupate nyumba za namna hiyo. Uelekeza umma huu na vijana wake kwenye furaha ya milele katika ardhi hii yenye Baraka. Tujaalie

11. Qur'an, 80: 34-36.

tuwakuze watu jasiri mithili ya wale waliokuwa kabla yetu!

Amiin!

YALIYOMO

Ndoa na Familia Katika Uislamu *11*

Vitu Ambavyo Wanawake Wanatakiwa Kuwa Makini Navyo Katika Familia *47*

Vitu Ambavyo Wanaume Wanatakiwa Kuwa Makini Navyo Katika Familia *67*

Vitu Ambavyo Mwanaume Na Mwanamke Wote Kwa Pamoja Wanatakiwa Kuwa Makini Navyo Mno Katika Familia *85*

Kuhusu Malezi Na Nidhamu Ya Mtoto *103*

Nafasi Ya Wanawake Katika Uislamu Na Elimu Kwa Wanawake *141*

Baadhi Ya Mifano Ya Kiothmaniya *157*

Neno la Mwisho *165*